

63242

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK VE HALKLA İLİŞKİLER ANABİLİMDALI

ELAZIĞ BASINININ ÖNCÜSÜ
MAMURATÜL-AZİZ VİLAYET GAZETESİ
(1883- 1884)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Prof.Dr.M.Naci BOSTANCI

Hazırlayan
Yaşar YILDIRIM

Ankara-1997

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Yaşar YILDIRIM'a ait Elazığ Basınının Öncüsü Mamuratül-Aziz Vilayet Gazetesi (1883-1884) adlı çalışma, jürimiz tarafından Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan

Doç.Dr. Nurettin GÜZ

(İmza)

(Danışman)

Prof.Dr. M.Naci Bostancı

(İmza)

Üye. Doç.Dr. Ümit Atabek

ÖZET

İncelediğimiz gazete 1883 yılında Elazığ'da yayınlanan Mamuratül-Aziz (M.A.) Gazetesidir. Vilayetin o dönemdeki adıyla çıkarılan gazete 1914 yılına kadar yayın hayatını sürdürmüş ve bu süre içinde 1478 nüshası yayınlanmıştır. Gazete haftada bir gün “pazar” günleri çıkarılmıştır. 2 yaprak halinde 4 sayfa olarak yayınlanan gazetenin ebatları ise 38+25 cm.'dir. Gazetenin başlıca gelirleri abone ve ilan bedelleridir. Gazetenin yerel haber kaynakları, muharirleri ve ilçelerde bulunan muhabirleridir. Genel haber kaynakları ise o dönemde yayınlanan başlıca İstanbul gazeteleridir.

M.A. gazetesinin ilk bir yıllık sürede çıkarılan 48 sayısı içinde, yerel ve genel konulu haber, makale, siyasi duyuru (emirname) v.d. olmak üzere çeşitli konularda toplam 826 adet haber ve yazı yer almıştır. Bunun 442 adeti (% 54)'ü “yerel” konulu haber ve yazılara ayrılmıştır. Bu sayının 239'u (%54) yerel “haberlere”, 137'si (%31) ilanlara, 34'ü (%7.7) makale ve şiirlere, 32'si (%7.2) gazeteyle ilgili yazılara ayrılmıştır.

Gazete bu sürede yayınladığı toplam 826 adet haber ve yazı sayısının 384'ünü (%46) “genel” konulu haber ve yazılara ayırmıştır. Bunun 251'i (%65.3) genel “haberlere”, 81'i (%21) siyasi duyurulara (emirnamelere), 45'i (%11.7) makale ve şiirlere ve 7'si (%1.8) resmi ilanlara ayrılmıştır.

M.A. gazetesinin bir yıllık sürede yayınlanan 48 sayısında toplam 19.678 satır sayısı tesbit edilmiştir. Bunun 10.283'ü “yerel” konulu (%52), 9.395'i “genel” konulu (%48) haber ve yazılara aittir.

M.A. gazetesinin “yerel” konulu haber ve yazılara ayırdığı toplam 10.283 satır sayısının 4.576'sını “haberlere” (%44.5), 3.652'sini ilanlara (%35.5), 1.344'ünü makale ve şiirlere (%13), 711 satırını da gazeteyle ilgili yazılara (%7) ayırmıştır.

M.A. gazetesinde “genel” konulu tüm yazılara toplam 9.395 satır ayrılmıştır. Bunun 3.582 satırı siyasi duyurulara (emirnamelere) (%38.1), 3.380 satırı haberlere (%36), 2.289 satırı makale ve şiirlere (%24.3) ve 144 satırı resmi ilanlara (%1.5) ayrılmıştır.

M.A gazetesinin ilk 48 nüshasında yayınlanan tüm haber, makale v.d. içinde sayı itibariyle %28.9 oranında “yerel haberlere”, %30.3 oranında “genel haberlere” (**toplam % 59.3**), %16.5 oranında “yerel ilanlara”, % 0.8 “resmi ilanlara” (**toplam %17.4**), % 9.8 oranında **siyasi duyurulara (emirnamelere)**, %4.1 oranında “yerel makale ve şiirlere”, %5.4 oranında “genel makale ve şiirlere” (**toplam %9.3**) ve %3.8 oranında “ gazetenin kendisiyle ilgili “yazılara yer verilmiştir.

Satır sayısı itibariyle ise “yerel haberlere” %23.2, “genel haberlere” % 17.1 (**toplam % 40.4**),” yerel ilanlara” %18.5 “resmi ilanlara” %0.7 (**toplam % 19.2**), “**siyasi duyurulara (emirnamelere)** % 18.2, makale ve şiirlere (**toplam**) %18.4 ve gazetenin kendisiyle ilgili yazılara ise **%3.6** oranında yer verilmiştir.

ABSTRACT

Mamuratül-Aziz (M.A.) newspaper, studied in detail began to publish at Elazığ in 1883. M.A.was named after the city name at that time. It remained its publication till 1914. During this period, 1478 issues were published once a week on Sundays. The newspaper had four pages and the dimensions were 38x25 cm. The main sources of income were the subscription fees and the written announcements. The local news resources of the newspaper were the writers and the reporters from counties. For the general news the main İstanbul newspapers were used.

In the first 48 issues, there were 826 news and writings about local and general news, articles, written commands, official and private announcements etc. 442 items of them are concerned with the local news and writings (%54), including 239 numbers of the local news(%54), 137 numbers of announcements (%31), 34 numbers of articles and poems (%7.7) and 32 numbers about the newspaper's own (%7.2)

During the first year the M.A. set apart 384 general news and writings in all 826 news and writings. The kinds and the rates of them are as follows: 251 general news (%65.3) 81 written commands (%21), 45 articles and poems (%11.7), and 7 official announcements (%1.8)

At the first 48 issues of M.A., 19.678 lines are counted up. 10.283 lines belong to the local news and writings (%52) and 9395 lines belong to the general news and writings (%48).

In all 10.283 local lines, the M.A. includes 4576 local news lines (%44.5), 3652 announcement lines (%35.5), 1344 article and poem lines (%13), and 711 writing lines about its own (%7).

In all 9395 general lines, the M.A. includes 3.582 lines about the written commands (%38.1), 3.380 lines about the news (%36), 2.289 lines about the articles and poem (%24.3) and 144 lines about official announcements (%1.5)

Considering the numbers of all news, writings etc. published in the first 48 issues, the kinds and the rates of them can be categorized as follows: local news (%28.9), general news (%30.3) (**%59.3 in all**), local announcements (%16.5) , official announcements (%0.8) (**% 17.4 in all**), written commands (%9.8), local articles and poems (% 4.1) general articles and poems (%5.4) (**%9.5 in all**), and the writings about its own (**%3.8**).

On the other hand, considering the numbers of the lines in M.A. the kinds and the rates of the lines can be classified as follows: local news (%23.2) general news (%17.1) (**%40.3 in all**), local announcements (%18.5), official announcements (%0.7) (**%19.2 in all**) written commands (%18.2), local articles and poems (%6.8) general articles and poems (%11.6) (**%18.4 in all**), and the writings about its own (**%3.6**)

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
KISALTMALAR CETVELİ.....	VII
TABLolar.....	VIII
ÖNSÖZ.....	XXII

GİRİŞ

MATBAANIN İCADI, OSMANLI DEVLETİNDE MATBAA VE BASIN

A-MATBAANIN İCADI VE KULLANIMI	1
B - OSMANLI DEVLETİNDE MATBAA	2
1 - MATBAANIN AZINLIKLAR TARAFINDAN KULLANIMI.....	2
2 - MATBAANIN TÜRKLER TARAFINDAN KULLANIMI.....	3
C - OSMANLI DEVLETİNDE BASIN.....	6
1 - YABANCI DİLDE YAYINLAN GAZETELER.....	6
2 - TÜRKÇE YAYINLANAN GAZETELER (TÜRKÇE BASIN).....	7
3 - VİLAYET GAZETELERİNİN YAYINLANMASI.....	10

BİRİNCİ BÖÜM

MAMURATÜL - AZİZ GAZETESİNİN TANITILMASI

A - GAZETENİN KİMLİK BİLGİLERİ.....	21
1 - GAZETENİN ADI VE DİLİ	21
2 - GAZETENİN YAYIN HAYATINA BAŞLAMASI.....	21
3 - GAZETENİN ÇIKIŞ AMACI VE YAYIN İLKELERİ.....	22
3.1 Çıkış Amacı.....	22
3.2 Yayın İlkeleri.....	24
3.3 Yayınlandığı Günler.....	24
3.4 Ücreti.....	26
4 - GAZETENİN TEKNİK YAPISI ve GÖRÜNÜMÜ.....	26
4.1 Sayfa, Sütün Sayısı ve ebadı.....	26
4.2 Mizanpajı.....	28
5 - GAZETENİN GELİR KAYNAKLARI.....	31
5.1 Abone Ücreti ve Geliri.....	32
5.2 İlan Geliri.....	35
B - HABERCİLİK VE GAZETECİLİK ANLAYIŞI.....	36
1 - GAZETECİLİK ANLAYIŞI.....	36
2 - HABERCİLİK ANLAYIŞI.....	38
C - GAZETENİN HABER KAYNAKLARI.....	40
1 - YEREL HABER KAYNAKLARI.....	40
2 - GENEL HABER KAYNAKLARI.....	42

D - GAZETENİN MATBAA MÜDÜRLERİ VE MUHARRİRLERİ.....	46
E - TASHİH VE TEKZİP KULLANIMI.....	48
1 - TASHİHLER.....	48
2 - TEKZİPLER.....	50

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL KONULU HABER, İLAN VE YAZILARIN İÇERİKLERİ VE ORANLARI

A - YEREL HABERLER.....	53
1 - TAYİN HABERLERİ.....	56
2 - YOL, KÖPRÜVE TELGRAF HATTI YAPIMI İLE VİLAYETTEKİ ÇEŞİTLİ ÇALIŞMALARLA İLGİLİ HABERLER.....	58
2.1 Yol, Köprü, Telgraf Hattı Yapımı Haberleri.....	59
2.2 Vilayetteki Çeşitli Çalışmalarla İlgili Haberler.....	60
3 - ZABITA OLAYLARI VE MAHKEMELERLE İLGİLİ HABERLER.....	61
3.1 Zabıta Haberleri.....	61
3.2 Mahkemelerle İlgili Haberler.....	62
4 - ASKERİ KURA ÇEKİLİŞİ, ASKERİ OKUL SINAVLARI, OKUL AÇILIŞLARI VE TÖRENLERİ HABERLERİ.....	63
5 - VERGİ VE YOLSUZLUK HABERLERİ.....	64
6 - DOĞAL AFETLER, HAVA DURUMUMU VE ZİRAATHABERLERİ	65
6.1 Doğal Afet Haberleri.....	66
6.2 Kar, Yağmur Yağışı ve Ziraat Haberleri.....	66
7 - KUTLAMA TÖRENLERİ HABERLERİ.....	67
8 - EĞİTİM HABERLERİ.....	67
9 - SAĞLIK HABERLERİ.....	68
10 - EKONOMİ - TİCARET HABERLERİ.....	68
11 - HACILARIN DÖNÜŞ HABERLERİ.....	69
B - MAKALELER VE ŞİİRLER.....	70
1 - MAKALELER.....	71
2 - ŞİİRLER.....	72
C - İLANLAR.....	73
1 - RESMİ İLANLAR.....	73
2- ÖZEL İLAN VE REKLAMLAR.....	75
D - GAZETEYLE İLGİLİ YAZILAR.....	77

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GENEL KONULU HABER, SİYASİ DUYURU VE MAKELELERİN İÇERİKLERİ VE ORANLARI

A - GENEL HABERLER.....	80
1 - DIŞ POLİTİKA VE DIŞ HABERLER.....	82
2 - TEVCİHAT VE TAYİN HABERLERİ.....	86
3 - POLİTİKA VE MALİYE HABERLERİ.....	88
4 - ÇEŞİTLİ HABERLER.....	89
5 - DEPREM VE YANGIN HABERLERİ.....	90
6 - HAC ZİYARETİ - SAĞLIK HABERLERİ.....	91
7 -TREN YOLU VE YOL YAPIM HABERLERİ.....	92
8 - EKONOMİ - TİCARET HABERLERİ.....	92
B - SİYASİ DUYURULAR (Emirnameler).....	93
C - MAKALE VE ŞİİRLER.....	96
1 - MAKALELER.....	97
2 - ŞİİRLER.....	98
D- RESMİ İLANLAR.....	99
SONUÇ	100
KAYNAKÇA.....	103
EKLER.....	107
ÖRNEK HABERLER.....	112

KISALTMALAR CETVELİ

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
A.T.İ.A.	Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi
A.Ü. B.Y.Y.O.	Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu
bkz	bakınız
C.	cilt
Çev.	çeviren
M. A.	Mamuratül-Aziz
No	Numara
S	Sayı
s	sayfa
stn	sütun
T.T.K.	Türk Tarih Kurumu
v.b.	ve benzeri
v.d.	ve diğerleri

YEREL KONULU HABER VE YAZILARIN ORTALAMA

SATIR SAYILARI

TABLO 1

	HABER SAYISI		SATIR SAYISI		HAB. ORT. SAT. SAYISI
1- 1 Şiirler	19		524		27.5
2 Makaleler	15	34	820	1.344	39.5 54.6
2-Eko-Ticaret		5		195	39
3-İlanlar		137		3.652	26.6
4- 1 Yol, köp. telg.hat.	43		1.117		26
2 Vil. çeş. çal.	9	52	187	1.304	25 20.7
5- Vergi-Yolsuzluk hab.		20		486	24.3
6- Eğitim		14		336	24
7- Askeri Kura Çekilişi Okul Açılışı Törenleri		22		516	23.4
8- Gazete ilgili yazılar		32		711	22.2
9- Kutlama Tören		17		361	21.1
10- 1 Zabıta Olayları	16		281		17.2
2 Mahkemeler	8	24	146	427	17.8 18.2
11- 1Doğal Afetler	9		96		10.6
2 Kar Yağ.Tar. Zira.	11	20	165	261	13 15
12- Sağlık Haberleri		6		80	13.3
13- Tayin Haberleri		56		579	10.3
14-Hacıların Dönüşü		3		31	10.3
		442		10.283	

**YEREL KONULU HABER VE YAZILARIN HABER SAYISI ORANLARI
(HABER SAYISINA GÖRE)**

TABLO 2

Haber ve Yazıların Çeşitleri		SAYISI (Adet)	Yer. Hab. ve Yaz. (Toplam)	Oranı %
1-İlanlar		137	442	31
2-Tayin Haberleri		56	442	12.6
3- 1 Yol, köp. telg.hat.	43	52	442	9.7
2 Vil. çeş. çal.	9			11.7
				2
4- 1 Şiirler	19	34	442	4.2
2 Makaleler	15			7.7
				3.4
5- Gazeteye ilgili Yazı		32	442	7.2
6- 1 Zabıta olayları	16	24	442	3.6
2 Mahkemeler	8			5.4
				1.8
7- Askeri Kura Çekiliş Okul Açılış Törenleri		22	442	5
8- 1 Doğal afetler	9	20	442	2
2 Tarım Ziraat	11			4.5
				2.4
9- Vergi - Yolsuz.		20	442	4.5
10- Kutlama Törenleri		17	442	3.8
11- Eğitim Haberleri		14	442	3.1
12- Sağlık Haberleri		6	442	1.3
13- Ekonomi-Ticaret Ha.		5	442	1.1
14-Hacıların Dönüşü		3	442	0.6
		442	442	99.4

YEREL HABER VE YAZILARIN SATIR SAYISI ORANLARI

TABLO 3

Haber ve Yazıların Çeşidi		Ayrılan satır sayısı	Yerel Haber ve Yazıların Toplam Satır Sayısı		Oranı %
1- İlanlar		3.652	10.283		35,5
2- 1 Şiirler	524	1.344	10.283	5,1	13
2 Makaleler	820			7,9	
3- 1 Yol. Köp. Tel. Hat.	1.117	1.304	10.283	10,8	12,6
2 Vil. Çeş. Çalışmalar	187			1,8	
4- Gazeteyle İlgili Yazı		711	10.283		7
5- Tayin		579	10.283		5,6
6- Ask. Kura Çek. Ask. Okul Açılışı Törenleri		516	10.283		5
7- Vergi -Yolsuz.		486	10.283		4,7
8- 1 Zabıta Olayları	281	427	10.283	2,7	4,1
2 Mahkemeler	146			1,4	
9- Kutlama Törenleri		361	10.283		3,4
10- Eğitim Haberleri		336	10.283		3,1
11- 1 Doğal Afetler	96	261	10.283	0,9	2,5
2 Kar. Yağ. Tar. Zir.	165			1,6	
12- Ekonomi-Ticaret		195	10.283		1,8
13- Sağlık Haberleri		80	10.283		0,7
14- Hac Dönüşü		31	10.283		0,3
		10.283			99,3

YEREL HABER VE YAZILARIN ORANLARI
(HABER SAYISI VE SATIR SAYISI İTİBARIYLA)

TABLO 4

Haber ve Yazı Çeşidi		Hab Say.	Yer.Hab Say. (Top.)		Oranı %	Ayrılan Satır Sayısı	Yer. Hab. Sat. Say. Top.	Oranı %
1- İlanlar		137	442		31	3.652	10.283	35.5
2- Tayin Haberleri		56	442		12.6	579	10.283	5.6
3-1 Yol. Köp. Tel.Hat.	43	52	442	9.7	11.7	1.117	10.283	10.8
2 Vil. Çeş. Çalışmalar	9		442	2		1.304	10.283	12.6
4- 1 Şiir	19	34	442	4.2	7.7	187	10.283	1.8
2 Makaleler	15		442	3.4		524	10.283	5.1
						1.344		13
						820	10.283	7.9
5- Gazeteyle İlgiliYaz.		32	442		7.2	711	10.283	7
6- 1 Zabıta Olayları	16	24	442	3.6	5.4	281	10.283	2.7
2 Mahkemeler	8		442	1.8		424	10.283	4.1
						146	10.283	1.4
7- Ask. Kura Çek. Ask Okul AçılışıTörenleri..		22	442		5	516	10.283	5
8-1 Doğal Afetler	9	20	442	2	4.5	96	10.283	0.9
2 Kar. Yağ. Tar. Zir.	11		442	2.4		261	10.283	2.5
						165		1.6
9- Maliye VergiYolsuz.		20	442		4.5	486	10.283	4.7
10- Kutlama Törenleri		17	442		3.8	361	10.283	3.4
11- Eğitim Haberleri		14	442		3.1	336	10.283	3.1
12- Sağlık Haberleri		6	442		1.3	80	10.283	0.7
13- Ekonomi-TicaretHab		5	442		1.1	195	10.283	1.8
14- Hac Dönüşü Haber.		3	442		0.6	31	10.283	0.3
		442			99.4		10.283	99.4

YEREL "HABERLERİN" ÇEŞİTLERİ VE ORTALAMA SATIR SAYILARI

TABLO 5

Haberin Çeşidi		Haber Say. (Adet)		Ayrılan Sat. Say.	Ortalama Sat. Say.
1- Tayin Haberleri		56		579	10.3
2-1 Yol. Köp. Tel. Hat.	43	52	1.117	1.304	26 25
2 Vil. Çeş. Çalışmalar	9		187		20.7
3- 1 Zabıta Olayları	16	24	281	427	17.5 17.8
2 Mahkemeler	8		146		18.2
4- Ask. Kura Çek. Ask. Okul Açılışı Törenleri		22		516	23.4
5- Vergi -Yolsuz.		20		486	24.3
6- 1 Doğal Afetler	9	20	96	261	10.5 13
2 Kar. Yağ. Tar. Zir.	11		165		15
7- Kutlama Törenleri		17		361	21.2
8-Eğitim Haberleri		14		336	24
9- Sağlık Haberleri		6		80	13.3
10- Ekonomi-Ticaret Hab		5		195	39
11-Hacıların Dönüş Hab.		3		31	10.3
Toplam		239		4.576	

YEREL "HABERLERİN" ÇEŞİTLERİ VE HABER SAYISI ORANLARI

TABLO 6

Haberin Çeşidi		Haber Say. (Adet)	Yerel Haber Sayısı(Top)		Oranı %
1- Tayin Haberleri		56	239		23.4
2-1 Yol. Köp. Tel. Hat.	43	52	239	18	21.7
2 Vil. Çeş. Çalışmalar	9			3.7	
3- 1 Zabıta Olayları	16	24	239	6.7	10
2 Mahkemeler	8			3.3	
4- Ask. Kura Çek. Ask. Okul Açılış Törenleri		22	239		9.2
5- Vergi -Yolsuz.		20	239		8.3
6- 1 Doğal Afetler	9	20	239	3.7	8.3
2 Kar. Yağ. Tar. Zir.	11			4.6	
7- Kutlama Törenleri		17	239		7.1
8-Eğitim Haberleri		14	239		5.8
9- Sağlık Haberleri		6	239		2.5
10- Ekonomi-Ticaret Hab		5	239		2.1
11-Hacıların Dönüş Hab.		3	239		1.2
TOPLAM		239			99.6

YEREL "HABERLERİN" ÇEŞİTLERİ VE SATIR SAYISI ORANLARI

TABLO 7

Haberin Çeşidi		Satır Sayısı	Yer. Hab. Ayr.. Sat. Say. (Top)		Oranı %
1- 1 Yol. Köp. Tel. Hat.	1.117	1.304	4.576	24	28.5
2 Vil. Çeş. Çalışmalar	187		4.576	4	
2-Tayin Haber.		579	4.576		12.6
3- Ask. Kura Çek. Ask. Okul Açılışı Törenleri		516	4.576		11.2
4- Vergi -Yolsuz.		486	4.576		10.6
5- 1 Zabıta Olayları	286	427	4.576	6.1	9.3
2 Mahkemeler	146		4.576	3.1	
6- Kutlama Törenleri		361	4.576		7.9
7- Eğitim Haberleri		336	4.576		7.3
8-1 Doğal Afetler	96	261	4.576	2	5.7
2 Kar. Yağ. Tar. Zir.	165		4.576	3.6	
9- Ekonomi-Ticaret Hab		195	4.576		4.2
10- Sağlık Haberleri		80	4.576		1.7
11-Hacıların Dönüş Hab.		31	4.576		0.6
TOPLAM		4.576			99.6

**YEREL KONULU HABER VE YAZILARIN SAYI (ADET) İTİBARIYLA
ORANLARI**

TABLO 8

KONU	SAYISI	YER. KON. TÜM. YAZ. TOP. SAY.	ORANI %
1- HABERLER (Yol, Köprü, telgraf hattı yapımı, tayin, askeri kura çekilişi, askeri okul sınavları, okul açılışı törenleri, vergi-yolsuzluk, zabıta olayları, mahkemeler, kutlama törenleri, doğal afetler, ekonomi, ticaret, sağlık, eğitim, hac dönüşü haberleri)	239	442	54
2- İLANLAR	137	442	31
3- MAKALE VE ŞİİRLER	34	442	7.7
4- GAZETE İLE İLGİLİ YAZILAR	32	442	7.2
TOPLAM	442	442	99.9

**YEREL KONULU HABER VE YAZILARIN SATIR SAYISI İTİBARIYLA
ORANLARI**

TABLO 9

KONU	SATIR SAYISI	YER.KON. TÜM.YAZ SAT.SAY.(TOP)	ORANI %
1- HABERLER (Yol, Köprü, telgraf hattı yapımı,tayin, askeri kura çekilişi, askeri okul sınavları, okul açılışı törenleri, vergi -yolsuzlukları, zabıta olayları, mahkemeler, kutlama törenleri, doğal afetler, ekonomi, ticaret, sağlık, eğitim, hac dönüşü haberleri)	4.576	10.283	% 44.5
2- İLANLAR	3.652	10.283	% 35.5
3- MAKALE VE ŞİİRLER	1.344	10.283	% 13
4- GAZETE İLE İLGİLİ YAZILAR	711	10.283	% 7
	10.283	10.283	100

**YEREL VE GENEL KONULU TÜM HABER VE YAZILARIN SAYI
İTİBARIYLA SIRALAMALARI VE ORANLARI**

TABLO 10

Haber Çeşidi		Haber Sayısı (Adet)	Tüm. Hab. ve Yaz. Top. Say.	Oranı %
1- Yerel	İlanlar	137	826	16.5
2- Genel	Siyasi Duyurular	81	826	9.8
3- Genel	Dış Haberler-Dış Politika	72	826	8.1
4- Genel	Tevcihat ve Atama Haberleri	57	826	6.9
5- Yerel	Tayin Haberleri	56	826	6.7
6- Yerel	Yol, Köprü, Telgraf hattı yapımı haberleri	52	826	6.2
7- Genel	Politika, Maliye haberleri	50	826	6
8- Genel	Makale ve Şiirler	45	826	5.4
9- Yerel	Makale ve Şiirler	34	826	4
10- Yerel	Gazete ile ilgili yazılar	32	826	3.8
11- Genel	Diğer Çeşitli haberler	28	826	3.3
12- Yerel	Zabıta olayları ve mahkemeler	24	826	2.9
13- Yerel	Askeri kura çekilişi, askeri okul açılışı hab.	22	826	2.6
14- Yerel	Vergi ve yolsuzluk haberleri	20	826	2.4
15- Yerel	Doğal Afetler, tarım, ziraat haberleri	20	826	2.4
16- Yerel	Kutlama törenleri haberleri	17	826	2.0
17- Genel	Deprem, yangın haberleri	16	826	1.9
18- Yerel	Eğitim haberleri	14	826	1.7
19- Genel	Hac ziyareti-Sağlık	12	826	1.4
20- Genel	Tren yolu ve yol yapımı haberleri	10	826	1.2
21- Genel	Resmi İlanlar	7	826	0.8
22- Yerel	Sağlık Haberleri	6	826	0.7
23- Genel	Ekonomi, Ticaret haberleri	6	826	0.7
24- Yerel	Ekonomi, Ticaret haberleri	5	826	0.6
25- Yerel	Hac Ziyareti haberleri	3	826	0.3
		826	826	99.7

**YEREL VE GENEL KONULU TÜM HABER VE YAZILARIN SATIR
SAYISI SIRALAMASI VE ORANLARI**

TABLO 11

Haber Çeşidi		Satır Sayısı	Toplam Satır Sayısı	Oranı %
1- Yerel	İlanlar	3.652	19.678	18.5
2- Genel	Siyasi Duyurular	3.582	19.678	18.2
3- Genel	Makale ve Şiirler	2.289	19.678	11.6
4- Yerel	Makale ve Şiirler	1.344	19.678	6.8
5- Yerel	Yol, Köprü, Telgraf hattı yapımı haberleri	1.304	19.678	6.6
6- Genel	Dış haberler-Dış politika	1.066	19.678	5.4
7- Genel	Tevcihat, tayin haberleri	857	19.678	4.3
8- Genel	Politika, maliye haberleri	726	19.678	3.6
9- Yerel	Gazete ile ilgili yazılar	711	19.678	3.6
10-Yerel	Tayin haberleri	579	19.678	2.9
11-Yerel	Askeri kura çekilişi, askeri okul açılışıhab.	516	19.678	2.6
12-Yerel	Vergi ve yolsuzluk haberleri	486	19.678	2.4
13-Yerel	Zabıta Olayları, mahkemeler	427	19.678	2.1
14-Yerel	Kutlama törenleri haberleri	361	19.678	1.8
15-Yerel	Eğitim haberleri	336	19.678	1.7
16- Genel	Diğer Çeşitli Haberler	285	19.678	1.4
17- Yerel	Doğal Afetler	261	19.678	1.3
18- Yerel	Ekonomi, ticaret haberleri	195	19.678	1
19- Genel	Deprem ve yangın haberleri	185	19.678	0.9
20- Genel	Resmi ilanlar	144	19.678	0.7
21- Genel	Hac ziyareti-Sağlık	111	19.678	0.6
22-Genel	Tren yolu, yol yapımı haberleri	99	19.678	0.5
23-Yerel	Sağlık haberleri	80	19.678	0.4
24 Genel	Ekonomi- ticaret haberleri	51	19.678	0.2
25-Yerel	Hacıların Dönüşü haberleri	31	19.678	0.1
		19.678	19.678	99.1

**YEREL VE GENEL TÜM HABER VE YAZILARIN KONULARINA GÖRE
BİRLEŞTİRMİŞ SIRALAMASI VE SAYI İTİBARI İLE ORANLARI**

TABLO 12

Haber Çeşidi	Haber Sayısı (Adet)	Haber ve Yazı Sayısı (Toplam)	Oranı %
1- İlanlar	144	826	17.4
2- Tayin, Tercih, Atama haberleri	113	826	14
3- Siyasi Duyurular (Emirnameler)	81	826	9.8
4- Makale ve Şiirler	79	826	9.5
5- Dış Politika-Dış Haberler	72	826	8.7
6- Pol., Maliye- vergi, Yol. Hab.	70	826	8.4
7- Yol, Köp., Telg. hattı, Vil. Çeş. Çalış.	62	826	7.5
8- Doğal Afetler, kar, Yağ. Ziraat Hab	36	826	4.3
9- Gazeteye ilgili yazılar	32	826	3.8
10- Çeşitli haberler	28	826	3.3
11- Zabıta olayları, mahkemeler	24	826	2.9
12- Ask. Kura Çek. Ask. Okul. Aç. Tör.	22	826	2.6
13- Kutlama törenleri	17	826	2
14- Eğitim haberleri	14	826	1.6
15- Ekonomi- Ticaret haberleri	11	826	1.3
16- Sağlık haberleri	11	826	1.3
17- Hac Dönüşü- Hac Ziyareti	10	826	1.3
	826	826	99.4

**YEREL VE GENEL TÜM HABER VE YAZILARIN KONULARINA GÖRE
BİRLEŞTİRİLMİŞ SIRALAMASI VE SATIR SAYISI İTİBARIYLA
ORANLARI**

TABLO 13

Haber Çeşidi	Satır Sayısı	Satır Sayısı (Toplam)	Oran %
1- İlanlar	3.796	19.678	19.2
2- Makale ve şiirler	3.633	19.678	18.4
3- Siyasi duyurular	3.582	19.678	18.2
4- Tayin /Tevcihat, atama Hab.	1.436	19.678	7.3
5- Yol. Köp. Telg. hattı, Vil. Çeş. Çalış.	1.403	19.678	7.1
6- Pol., Mal. /Vergi-Yolsuzluk	1.212	19.678	6.1
7- Dış haberler-Dış Politika	1.066	19.678	5.4
8- Gezeteyle ilgili yazılar	711	19.678	3.6
9- Ask.Kur.Çek.Ask. Okul. Aç.Sın. Tör.	516	19.678	2.6
10- Doğ. Af. Kar, Yağm. Yağ., Tar. Zir.	446	19.678	2.2
11- Zabıta olayları, mahkemeler	427	19.678	2.1
12- Kutlama törenleri haberleri	361	19.678	1.8
13- Eğitim haberleri	336	19.678	1.7
14- Çeşitli haberler	285	19.678	1.4
15- Ekonomi- Ticaret haberleri	246	19.678	1.2
16- Hac Dönüşü, Hac Ziyareti Haberleri	113	19.678	0.5
17- Sağlık haberleri	109	19.678	0.5
	19.678	19.678	99.4

YEREL VE GENEL HABER VE YAZILARIN SAYFALARDA YERALMA ORANLARI (SATIR SAYISINA GÖRE)

TABLO 14

SAYI NO	YEREL YER.HAB. SAT.SAY	TOP. SAT. SAYISI	YER. HAB. T. SAT. OR.	GEN. HAB. SAT.SAY.	GENEL TOP. SAT. SAYISI	GEN. HAB T. SAT. ORA
1	242	495	49	253	495	51
2	270	432	62.5	162	432	37.5
3	243	482	51	239	482	49
4	109	205	53	96	205	47
5	218	410	53	192	410	47
6	186	438	42	252	438	58
7	198	417	47	219	417	53
8	231	426	54	195	426	46
9	86	422	20	336	422	80
10	224	419	53	195	419	47
11	152	419	36	267	419	64
12	164	427	38	263	427	62
13	115	422	27	307	422	73
14	280	439	64	159	439	36
15	217	421	51.5	204	421	48.5
16	201	413	49	212	413	51
17	282	411	69	129	411	31
18	119	406	29	287	406	71
19	303	453	67	150	453	33
20	262	444	59	182	444	41
21	279	431	65	152	431	35
22	177	437	40	260	437	60
23	126	416	30	290	416	70
24	252	429	59	177	429	41
25	336	492	68	156	492	32
26	224	434	52	210	434	48
27	81	452	18	371	454	82
28	72	466	15	394	466	85
29	307	454	68	147	454	32
30	243	419	58	176	419	42
31	240	418	57	178	418	43
32	---	---	---	---	---	---
33	141	396	36	255	396	64
34	364	412	88	48	412	12
35	335	410	82	75	410	18
36	302	408	74	106	408	26
37	283	421	67	138	421	33
38	298	407	73	109	407	27
39	171	377	45	206	377	55
40	354	412	84	67	421	16
41	176	379	46	203	379	54
42	258	412	63	154	412	37
43	224	398	56	174	398	44
44	276	412	67	136	412	33
45	244	385	63	141	385	37
46	111	385	29	274	385	71
47	169	414	40	245	414	60
48	138	392	35	254	392	65
	10.283	19.678	3.452 % 52	9395	19678	2.248 % 48

**YEREL VE GENEL HABER VE YAZILARIN GAZETENİN
TÜM SAYILARINDAYER ALMA ORANI (SAYI İTİBARIYLA)**

TABLO 15

GAZETE SAYI NO	YEREL YER.HAB SAYISI	TOP. HAB. SAYISI	YER. HAB. ORAN.TOP.	GEN.HAB SAYISI	GENEL TOP. HAB. SAYISI	GEN. HAB. ORAN. TOP.
1	4	9	44	5	9	56.5
2	15	29	52	14	29	48
3	12	20	60	8	20	40
4	9	13	69	4	13	31
5	12	29	41	17	29	59
6	6	14	42	8	14	58
7	9	19	47	10	19	53
8	10	15	67	5	15	33
9	5	18	27	13	18	73
10	9	16	56	7	16	44
11	7	17	41	10	17	59
12	10	17	59	7	17	41
13	8	19	42	11	19	58
14	7	12	58	5	12	42
15	11	17	65	6	17	35
16	10	23	43	13	23	57
17	12	23	52	11	23	48
18	9	22	41	13	22	59
19	9	15	60	6	15	40
20	5	10	50	5	10	50
21	8	17	47	9	17	53
22	9	18	50	9	18	50
23	6	16	38	10	16	62
24	10	20	50	10	20	50
25	6	12	50	6	12	50
26	7	15	46	8	15	54
27	5	14	36	9	14	64
28	3	11	27	8	11	73
29	14	20	70	6	20	30
30	10	16	62	6	16	48
31	7	15	47	8	15	53
32	—	—	—	—	—	—
33	9	17	47	9	17	53
34	14	17	82	3	17	18
35	12	17	70	5	17	30
36	16	23	70	7	23	30
37	9	12	75	3	12	25
38	12	19	63	7	19	37
39	17	26	65	9	26	35
40	18	20	90	2	20	10
41	11	29	38	18	29	62
42	9	10	90	1	10	10
43	12	17	70	5	17	30
44	13	16	81	3	16	19
45	11	15	73	4	15	27
46	3	22	14	19	22	86
47	7	21	33	14	21	67
48	6	14	43	8	14	57
	442	826	2.543 % 54	384	826	2.167 % 46

YEREL VE GENEL HABERLERİN SAYFALARDA VERİLMESİ

TABLO 16

GAZETE SAYI	YER.HAB. SYF. / SÜT.	KAÇ.HAB	GEN. HA SYF / SÜT.	KAÇ.HAB
1	1 3	(2)	3 3	(7)
2	1 3	(5)	3 3	(2)
3	1 1	(1)	2 3	(12)
4	1 1	(2)	2 1	(BY)
5	1 1	(1)	3 2	(14)
6	1 1	(1)	2 1	(4)
7	1 1	(1)	2 3	(9)
8	1 1	(1)	2 2	(10)
9	1 1	(1)	2 1	(6)
10	1 1	(1)	1 3	(BY)
11	1 2	(2)	1 3	(4)
12	1 1	(4)	3 1	(12)
13	1 1	(3)	1 1	(4)
14	1 1	(3)	- -	(1)
15	1 3	(4)	3 1	(10)
16	1 1	(1)	1 3	(7)
17	1 1	(1)	1 3	(5)
18	1 1	(1)	1 2	(4)
19	1 1	(1)	1 3	(4)
20	1 1	(1)	1 1	(2)
21	1 1	(1)	1 2	(3)
22	1 1	(1)	1 3	(9)
23	1 1	(1)	1 3	(6)
24	1 1	(1)	1 2	(3)
25	1 2	(4)	1 1	B.Y
26	1 1	(1)	1 3	(4)
27	1 1	(1)	1 2	(4)
28	1 1	(1)	1 3	(4)
29	1 1	(1)	1 3	(10)
30	1 1	(1)	1 2	(8)
31	1 1	(1)	2 3	(6)
32	- -	-	- -	-
33	1 1	(1)	2 2	(7)
34	1 1	(1)	2 3	(14)
35	1 1	(1)	2 2	(9)
36	1 1	(1)	4 2	(13)
37	1 1	(1)	3 2	(6)
38	1 1	(1)	3 1	(9)
39	1 1	(1)	2 3	(14)
40	1 1	(1)	2 2	-
41	1 1	(1)	2 1	(7)
42	1 1	(1)		B.Y
43	1 1	(2)	1 1	B.Y
44	1 1	(1)	2 1	B.Y
45	1 1	(1)	2 1	B.Y
46	1 1	(1)	1 3	(3)
47	1 1	(1)	1 2	(3)
48	1 1	(1)	1 1	(2)

**YEREL VE GENEL TÜM HABER VE YAZILARIN KONULARA GÖRE
TOPLAM SAYI VE SATIR SAYISI ORANLARI**

TABLO 17

Hab. Yaz. (Çeşidi)		Sayı (Adet)	Hab.ve Yazı Sayısı.(Toplam)	Oran %	Satır Sayısı	Hab. ve Yaz. Sat.Say.(Toplam)	Oranı %
1 Haberler		490	826	59.3	7.956	19.678	404
(Yerel)	239		826	28.9	4.576	"	23.2
(Genel)	251		826	30.3	3.380	"	17.1
2 İlanlar		144	826	17.4	3.796	"	19.2
(Yerel)	137		826	16.5	3.652	"	18.5
(Genel)	7		826	0.8	144	"	0.7
3 Siyasi Duy.		81	826	9.8	3.582	"	18.2
4 Mak.-Şiir.		79	826	9.5	3.633	"	18.4
(Yerel)	34		826	4.1	1.344	"	6.8
(Genel)	45		826	5.4	2.289	"	11.6
5 Gaz.İlg.Ya.		32	826	3.8	711	"	3.6
TOPLAM		826	826	99.8	19.678		99.8

YEREL VE GENEL "HABERLERİN" SAYI İTİBARI İLE ORANLARI

TABLO 18

Haber Çeşitleri (Konu)	Haber Sayısı (Adet)	Top. Hab. Say. (Adet)	Oranı %
1 (G) Dış Haberler-Dış Politika	72	490	14.6
2 (G) Tevcihat- atama	57	490	11.6
3 (Y) Tayin	56	490	11.4
4 (Y) Yol, Köprü, Telgraf hattı yapımı Vilayette Çeşitli Çalışmalar	52	490	10.6
5 (G) Politika, Maliye Hab.	50	490	10.2
6 (G) Diğer çeşitli haberler	28	490	5.7
7 (Y) Zabıta olayları, mahkemeler	24	490	4.8
8 (Y) Askeri kura çekilişi, törenleri haber.	22	490	4.4
9 (Y) Vergi -Yolsuzlukları	20	490	4
10 (Y) Doğal afetler	20	490	4
11 (Y) Kutlama törenleri	17	490	3.4
12 (G) Deprem ve yangın haberleri	16	490	3.2
13 (Y) Eğitim haberleri	14	490	2.8
14 (G) Hac ziyareti	12	490	2.4
15 (G) Tren yolu yapımı haberleri	10	490	2
16 (Y) Sağlık haberleri	6	490	1.2
17 (G) Ekonomi Ticaret haberleri	6	490	1.2
18 (Y) Ekonomi Ticaret haberleri	5	490	1
19 (Y) Hacıların dönüşü	3	490	0.6
	490	490	99.1

(G) Genel (Y) Yerel

YEREL VE GENEL "HABERLERİN" SATIR SAYISINA GÖRE ORANLARI

TABLO 19

Haber Çeşitleri (Konu)	Satır Sayısı (Adet)	Hab.Top. Sat.Say. (Adet)	Oranı %
1 (Y) Yol, Köprü, Telgraf hattı yapımı Vilayetteki Çeşitli Çalışmalarla ilg.hab	1.304	7.956	16.3
2 (G) Dış haberler-Dış politika hab.	1.066	7.956	13.3
3 (G) Tevcihat -Tayin	857	7.956	10.7
4 (G) Politika, Maliye haberleri	726	7.956	9.1
5 (Y) Tayin haberleri	579	7.956	7.2
6 (Y) Ask. kura Çek. Okl. Açıl. törenleri	516	7.956	6.4
7 (Y) Vergi -Yolsuzluk haberleri	486	7.956	6.1
8 (Y) Zabıta olayları -Mahkemeler	427	7.956	5.3
9 (Y) Kutlama törenleri	361	7.956	4.5
10 (Y) Eğitim haberleri	336	7.956	4.2
11 (G) Diğer çeşitli haberler	285	7.956	3.5
12 (Y) Doğal afetler, tarım, ziraat hab.	261	7.956	3.2
13 (Y) Ekonomi -Ticaretleri haberleri	195	7.956	2.4
14 (G) Deprem, sel, yangın haberleri	185	7.956	2.3
15 (G) Hac Ziyareti-Sağlık	111	7.956	1.3
16 (G) Tren yolu, yol yapımı haberleri	99	7.956	1.2
17 (Y) Sağlık haberleri	80	7.956	1
18 (G) Ekonomi Ticaret haberleri	51	7.956	0.6
19 (Y) Hacıların dönüşü	31	7.956	0.3
	7.956		

(G) Genel (Y) Yerel

GENEL KONUSU HABER VE YAZILARIN ORTALAMA SATIR SAYILARI

TABLO 20

Haber Çeşidi	Hab.Say. (Adet)	Satır sayısı	Ort. sat. Say.
1. Makale ve şiirler	45	2.289	50.8
2. Siyasi duyurular (Emirnameler)	81	3.582	44.2
3. Resmi ilanlar	7	144	20
4. Tevcihat- tayin haberleri	37	857	15
5. Dış haberler-Dış Politika hab.	72	1.066	14.8
6. Politika, Maliye hab.	50	726	14.5
7. Deprem sel ve yangın haberleri	16	185	11.5
8. Diğer çeşitli haberler	28	285	10.
9. Tren yolu, yol yapımı haberleri	10	99	9.9
10. Hac ziyareti-sağlık	12	111	9.2
11. Ekonomi - ticaret haberleri	6	51	8.5
	384	9.395	

**GENEL KONULU HABERLERİN VE YAZILARIN ÇEŞİTLERİ VE SAYI
İTİBARI İLE ORANLARI**

TABLO 21

Haber Çeşidi (Konu)		Sayısı (Adet)	GenelHab. veYaz. Say. (Toplam)		Oranı %
1. Siyasi Duyuru (Emirnameler)		81	384		21
2. Dış Pol. Dış Haberler		72	384		18.7
3. 1 Tevcihat	48	57	384	12.5	14.8
2 Atama haberleri	9			2.3	
4. Politika, Maliye hab.		50	384		13
5. 1 Makale	40	45	384	10.4	11.7
2 Şiirler	5			1.3	
6. Diğer haberler		28	384		7.3
7. Deprem ve yangın haberleri		16	384		4.1
8. Hac Ziyareti-Sağlık		12	384		3
9. Tren yolu, yol yapımı		10	384		2.6
10. Resmi ilanlar		7	384		1.8
11. Ekonomi-ticaret haberleri		6	384		1.5
		384			99.6

**GENEL KONULU HABERLERİN VE YAZILARIN
ÇEŞİTLERİNE GÖRE ORANLARI
(SATIR SAYISINA GÖRE)**

TABLO 22

Haber Çeşidi (Konu)		Sat. Say. (Adet)	Genel hab. Sat. Say. Top.		Oranı %
1. Siyasi Duyurular(emirname)		3.582	9.395		38.1
2. 1 Makale	2.145	2.289	9.395	22.8	24.3
2 Şiirler	144			1.5	
3. Dış politika-Dış haberler		1.066	9.395		11.3
4. 1 Tevcihat	727	857	9.395	7.7	9.1
2 Atama haberleri	130			1.4	
5. Politika, Maliye hab.		726	9.395		7.7
6. Diğer haberler		285	9.395		3
7. Deprem ve yangın haberleri		185	9.395		2
8. Resmi ilanlar		144	9.395		1.5
9. Hac Ziyareti		111	9.395		1.1
10. Tren yolu, yol yapımı hab.		99	9.395		1
11. Ekonomi, ticaret haberleri		51	9.395		0.5
		9.395			99.2

GENEL KONULU HABER, MAKALE VE YAZILARIN KONULARA GÖRE DAĞILIM ORANLARI
(HABER SAYISI VE SATIR SAYISINA GÖRE)

TABLO 23

		Sayısı	Gen.Hab Yaz Say. Toplam		Oranı %		Ayrılan Satır sayısı	Hab.yaz. Sat.Say(t Toplam)		Oranı %
1 Siyasi Duyurular		81	384		21		3.582	9.395		38.1
2 Dış. Pol. Dış. H.		72	384		18.7		1.066	9.395		11.3
3 1 Tevcihat	48	57	384	12.5	14.8	727	857	9.395	7.7	9.1
2 Tayin	9			2.3		130			1.4	
4 Politika-Maliye h.		50	384		13		726	9.395		7.7
5 1 Makaleler	40	45	384	10.4	11.7	2.145	2.289	9.395	22.8	24.3
2 Şiirler	5			1.3		144			1.5	
6 Diğer çeşitli hab.		28	384		7.3		285	9.395		3
7 Deprem -yangın		16	384		4.1		185	9.395		2
8 Hac ziyareti		12	384		3		111	9.395		1.1
9 Tren yol., yol yap.		10	384		2.6		99	9.395		1
10 Resmi ilanlar		7	384		1.8		144	9.395		1.5
11 Ekonomi tic. ha		6	384		1.5		51	9.395		0.5
		384	384		99.6		9.365	9.395		99.6

"GENEL HABERLERİN" ÇEŞİTLERİ VE ORTALAMA SATIR SAYILARI

TABLO 24

Haber Çeşitleri (Konu)		Hab. Say. (Adet)		Satır Sayısı		Hab. Ort. Sat. Say.
1 Dış Politika-Dış haberler		72		1.066		14.8
2 1 Tevcihat	48	57	726	857	15.1	15
2 Tayin	9		130		14	
3 Politika, maliye		50		726		14.5
4 Diğer haberler		28		285		10.1
5 Deprem ve yangın haberleri		16		185		11.5
6 Hac ziyareti		12		111		9.2
7 Tren yolu, yol yapımı hab.		10		99		10
8 Ekonomi-Ticaret haberleri		6		51		8.5
		251		3.380		-

GENEL HABERLERİN SAYI (ADET) İTİBARIYLA ORANLARI

TABLO 25

Haber Çeşitleri		Hab. Say. (Adet)	Gen. Hab. Top.(Adet)		Oranı %
1 Dış Politika-Dış haberler		72	251		28.6
2 1 Tevcihat	48	57	251	19.1	22.7
2 Tayin	9			3.6	
3 Politika, maliye		50	251		20
4 Diğer haberler		28	251		11.1
5 Deprem ve yangın haberleri		16	251		6.3
6 Hac ziyareti-Sağlık		12	251		4.7
7 Tren yolu, yol yapımı hab.		10	251		3.9
8 Ekonomi-ticaret haberleri		6	251		2.3
		251	251		100

GENEL HABERLERİN SATIR SAYISI İTİBARIYLA SIRALAMASI VE ORANLARI

TABLO 26

Haber Çeşitleri	Ayrılan Satır Sayısı	Gen. Hab. Top. Sat. Say.	Oranı %
1 Dış haberler	1.066	3.380	31.5
2 Tevcihat-Atama Haberleri	857	3.380	25.3
3 Politika, maliye	726	3.380	21.4
4 Diğer haberler	285	3.380	8.4
5 Deprem ve yangın haberleri	185	3.380	5.4
6 Hac ziyareti	111	3.380	3.2
7 Tren yolu, yol yapımı hab.	99	3.380	2.9
8 Ekonomi-ticaret haberleri	51	3.380	1.5
	3.380	3.380	99.6

GENEL KONULU HABER VE YAZILARIN SAYI İTİBARI İLE ORANLARI

TABLO 27

KONU	SAYISI	GEN. KON. YAZ. TOP. SAYISI	ORANI %
1 HABERLER (Dış, siyasi, maliye, diğer haberler, Deprem ve yangın haberleri, tren yolu, yol yapımı haberleri, ekonomi, ticaret haberleri, hac ziyareti haberleri, atama- tevcihat haberleri)	251	384	65.3
2 SİYASİ DUYURULAR (Emirnameler)	81	384	21
3 MAKALE VE ŞİİRLER	45	384	11.7
4 RESMİ İLANLAR	7	384	1.8
	384	384	100

GENEL KONULU HABER VE YAZILARIN SATIR SAYISINA GÖRE ORANLARI

TABLO 28

KONU	Ayrılan Satır Sayı	Gen Kon.yaz. Sat. Sayısı Top.	Oranı %
1 SİYASİ DUYURULAR (Emirnameler)	3.582	9.395	38.1
2 HABERLER (Dış, siyasi, politika, maliye, diğer haberler, Deprem ve yangın haberleri, tren yolu, yol yapımı haberleri, ekonomi, ticaret haberleri, hac ziyareti haberleri, atama tevcihat haberleri)	3.380	9.395	36
3 MAKALE VE ŞİİRLER	2.289	9.395	24.3
4 RESMİ İLANLAR	144	9.395	1.5
	9.395	9.395	100.0

ÖNSÖZ

Mamuratül-Aziz (M.A) Gazetesi ilk Türkçe gazete olan Takvim-i Vekayi'den 62 yıl, ilk resmi vilayet gazetesi Tuna'dan 18 yıl sonra yayın hayatına başlamıştır. Bugünkü Elazığ basınının öncüsü olan gazete, 5 Ekim 1883 tarihinde yayınlanmıştır. 1914 yılına kadar 31 yıl yayın hayatını sürdüren M.A. vilayet gazetesi bu yönüyle Anadolu'da yayınlanan en uzun ömürlü gazetelerden birisidir.

Vilayetlerde yayınlanan ilk gazeteler, taşrada yaşayan insanların ihtiyaç hissetmeleri sonucu değil, devlet tarafından duyulan bir ihtiyaç sonucu ortaya çıkmışlardır. Bunlar devlet tarafından kurulan matbaalarda basılmıştır.

Anadolu'da yayınlanan vilayet gazetelerinin incelenmesi hem yerel basının geçmişi hem de basın tarihimiz açısından gereklidir. Özellikle günümüz yerel basınının her konudaki sorunlarının nedenleri ve kökenleri, bu ilk örneklerinin bilimsel çerçevede ele alınıp incelenmesiyle açıklanabilir.

Bu amaçla 1883 yılında Elazığ'da yayın hayatına başlayan M.A. gazetesinin ilk bir yıllık (1883-1884) sayıları incelenmiştir. Tez konusunun ilk bir yılla sınırlandırılmasının nedeni hem gazetenin tüm sayılarının Yüksek Lisans tezi kapsamında incelenmesinin mümkün olmadığı hem de bu gazetelerin ilk sayılarında çıkış amacının daha belirgin olarak ortaya çıkacağını düşünmemizdir.

Bu çalışmada M.A Gazetesinin bir yıllık sürede yayınlanan ilk 48 nüshası incelenmiştir. Eski Türkçe olarak yayınlanan bu gazetenin önce günümüz Türkçesine çevirisi yapılmıştır. Daha sonra gazetede yer alan haber, makale, siyasi duyuru (emirname) ilan v.b yazılar, çeşitlerine göre tasnif edilmiş ve içerik analizleri yapılmıştır. Konulara göre içerik analizi yapılan tüm haber ve yazılara, ne kadar sayı (adet) ve ne kadar satır sayısı ayrıldığı belirlenmiştir. Daha sonra bu haber ve yazıların çeşitlerine göre sayı (adet) ve satır sayısı itibarıyla oranları belirlenmiştir.

Bu çalışmanın giriş bölümünde matbaanın icadı, Osmanlı Devletinde matbaanın kullanıma başlaması ve gecikme sebepleri, gazetelerin ortaya çıkışı ve ilk vilayet gazetelerinin yayınlanmasından kısaca bahsedilmiştir.

Birinci bölümde M.A. Gazetesi çeşitli yönleriyle tanıtılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde M.A 'nın çıkış amacı ve yayın ilkeleri, teknik yapısı, gelir kaynakları, haber kaynakları, matbaa müdürleri ve yazarları ile tashih ve tekzip kullanımı gibi konular ele alınmıştır.

İkinci bölümde gazetenin bir yıllık sürede yayınlanan “yerel konulu” haber, makale, ilan v.d yazıların çeşitleri, sayıları ve satır sayıları tesbit edilmiş ve bunların oranları açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde ise “genel konulu” haber, siyasi duyuru (emirname) resmi ilan v.b yazıların çeşitleri, sayıları, ayrılan satır sayıları ile bunların oranları ele alınmıştır.

Bu tezin hazırlanmasında yardım ve ilgisini esirgemeyen tez danışmanım Prof.Dr. M.Naci BOSTANCI'ya ve gazeteyi günümüz Türkçesine çeviren Fikri Aydın'a teşekkür borçluyum

Yaşar YILDIRIM

GİRİŞ

MATBAANIN İCADI, OSMANLI DEVLETİNDE MATBAA VE BASIN

A. MATBAANIN İCADI VE KULLANIMI

Basım tekniği ile yazı, şekil çoğaltma yönteminin Avrupa'dan çok önce M.S. 2. Yüzyılda Çin'de bilindiği, oradan Kore'ye Japonya'ya ve Uygur Türklerine yayıldığı bilinmektedir. Resmi bilgiler içeren ilk haber yaprağının 8-9. yüzyılda Çin'de basıldığı, ilk müteharrik (oynar) harflerin tahtadan yapılmış şekliyle 9. yüzyılda Uygurlar tarafından kullanıldığı bir çok araştırmacı tarafından kabul edilmektedir ⁽¹⁾.

Matbaanın doğulu toplumlarda icad edilmesi ve çeşitli şekillerde kullanılmasına rağmen, bu icadın bugünkü anlamıyla kullanılması, yaygınlaşması ve etkilerinin görülmesi batılı toplumlarda kendini gösterir.

“Bugünkü anlamıyla müteharrik maden harflerle dizgi ve baskı makinesinin 1440 yılında Gutenberg tarafından icad edildiği en yaygın görüş olarak kabul edilse de basımcılığı bulan kişinin Gutenberg olduğu düşüncesi Avrupa'da çoktan bırakılmıştır. Araştırmalar aynı yıllarda (1440-1450) Orta Avrupa'nın değişik kentlerinde, birbirinden bağımsız olarak, hareketli harflerle baskı yapma arayışının var olduğunu göstermektedir. Basımevi tek bir kişinin bulup, gizini kendisine sakladığı bir buluş olmamış, aksine aynı anda, Avrupa'nın değişik yerlerinde birden ürün vermeye başlamıştır” ⁽²⁾.

“1450'ye doğru Avrupa'da, sosyal yapının değişimi, ekonomik gereksinmenin artması, bunların belli bir teknolojiyle birleşmesi sonucu basımevi belirmiş ve çok kısa bir sürede kıtanın bütün kentlerine yayılmıştır” ⁽³⁾.

(1) Bkz. İNUĞUR, M. Nuri: Basın ve Yayın Tarihi, İstanbul, 1982, s. 46-48, KOLOĞLU, Orhan: İlk Gazete, ilk Polemik, İstanbul, 1989, s. 11, KOLOĞLU, Orhan: Basımevi ve Basının Gecikme Sebepleri ve Sonuçları, İstanbul, 1987, s. 8, ZİLLİOĞLU, Merih: İletişim Nedir? Naklen MARTİN, H. J.: "L'Imprimerie", L'Ecriture et la psychologie der peuples, Paris, 1963, s. 279-299.

(2) KOLOĞLU, Orhan: Basımevi ve Basının Gecikme Sebepleri ve Sonuçları, İstanbul, 1987, s. 10

(3) KOLOĞLU, Orhan: Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İstanbul, 1992, s. 7.

Basım sanatının 15 yüzyılın ikinci yarısından itibaren başta ticaret merkezleri olmak üzere Avrupa'nın bütün kentlerine yayılması ve yaygın bir şekilde kullanılmaya başlaması tesadüf değil, ekonomik ve sosyal yapısının bir sonucudur.

“Avrupa'da, Ortaçağ'da gelişen merkantilizmin kâr anlayışı madenlerin işlenmesinde birikimli ve deneyimli girişimci çevrelerde başka alanlarda olduğu gibi basım alanında da teknik yenilik arayışını kışkırtmış ve bir süreden beri filizenmekte olan entellektüel Rönesansla (yeniden doğuşla) bütünleşmiştir. Kısaca; Gutenberg'in hareketli madeni karakterlerden oluşan baskı makinesini, kökleri ortaçağa uzanan sosyo-ekonomik, siyasal, kültürel gelişme ve değişmelerin belli bir zamanda ve ortamda çakışması çerçevesinde değerlendirmek gerekir” (4).

“Basımevinin Avrupa'da kapitalist ekonomiye geçiş döneminin başlangıcında birdenbire yaygınlaşmaması, kuşkusuz bir raslantı değildir. Basımevi toplumsal yapının gereksinimleri arasındaki yerini almış ve onun temel kurumlarından biri olmuştur” (5).

“15. yüzyıl sonunda baskı Almanya'dan İtalya'ya özellikle Venedik'e kaydı. Bir süre sonra İtalya üstünlüğünü, politik ve ekonomik sebeplerle Fransa'ya kaybetti. 16. Yüzyılda din savaşları nedeniyle bu sanayiinin Fransa'dan, İsviçre, İngiltere ve Hollanda'ya kaydığı görüldü. Bunda sansür olayının da etkisi olmuştur. Ancak tüm ülkelerde ister baskı olsun ister olmasın, kitap basımında çok hızlı bir artış görülebiliyordu. Basımevinin ilk 300 yılında(18. yüzyıl ortasına kadar) Batı'da 1.5 milyon başlıkla 1.4 milyar adet kitabın (ilk 50 yıl hariç her yılda 6 milyon kitap) yayınlandığı hesaplanmaktadır” (6).

B. OSMANLI DEVLETİNDE MATBAA

1. MATBAANIN AZINLIKLAR TARAFINDAN KULLANIMI

Osmanlı Devleti'nde matbaanın kullanımı imparatorluk sınırları içinde yaşayan azınlıklar tarafından kurulan matbaalarla başlamıştır.

“Osmanlı İmparatorluğu'nun birçok ulustan meydana gelen bir toplumsal yapısı olması nedeniyle, imparatorluk çatısı altında Yahudiler, Ermeniler, Rumlar gibi çeşitli ırk ve dinlere mensup uluslar yaşamaktaydı. Osmanlı devletindeki Yahudiler,

(4) ZILLIOĞLU, Merih: a. g. e., s. 169, naklen W. H. Mc Neil: Dünya Tarihi 2. baskı. (Çev.: Alaattin Şenel)

(5) KOLOĞLU, Orhan : Osmanlı Basımı İçeriği ve Rejimi Tazminattan Cumhuriyete, Türkiye Ansik., c. 1, s. 68.

(6) KOLOĞLU, Orhan : Basımevi ve Basımın Gecikme Sebepleri ve Sonuçları, s. 12; ERTUĞ, Hasan Refik: Basın ve Yayın Tarihi (İlk Devirler), I. Fasikül, İstanbul, 1995, s. 14-15.

Rumlar ve Ermeniler, iç ve dış ticareti sürekli ellerinde bulundurmışlardır. Bu nedenle ticari yönden batı ile ilişkileri olan bu uluslar "azınlıklar" matbaayı da Türkler'den önce kullanmışlardır. Matbaadan, önceleri Yahudiler sonra Ermeniler ve Rumlar faydalanabilmişlerdir” (7).

Türkiye'de ilk basımevi, Gutenberg'in Avrupa'da 1455'de ilk kitap olarak İncili basmasından, 40 yıl sonra kurulmuştur. İspanya'dan uzaklaştırılan Yahudilerden bazıları Osmanlı Ülkesine sığınırken, ilk basımevini de beraberlerinde getirmişlerdir. Basımcı David ve Samuel Nahmes kardeşler, Hazreti Musa'nın "Beş Kitap" adlı kutsal kitabını 1494 yılında İstanbul'da basmışlardır. Bunu 1500'lü yıllarda Selanik, Halep, Edirne kentlerinde başka Musevi basımevlerinin kuruluşu izlemiştir. Yine İstanbul'da 1567'de Ermeni, 1627'de Rum basımevleri kurulmuştur. 1494-1729 arasında azınlıklar ve yabancı misyonlarca Türkiye'de açılan basımevi sayısının 37'yi bulduğu sanılmaktadır (8).

“Osmanlı İmparatorluğu hudutları içinde basımın uygulanmasını genellikle ülke dışındaki bazı hareketler hazırlamıştır. Bu hareketleri Avrupa ülkelerinde Arap harfleriyle önce Arapça sonra Türkçe basım yapılması, basılan kitapların ülkeye sokulması, Osmanlı ülkesinde azınlıkların basımevleri kurmaları şeklinde özetlemek mümkündür. Arap harfleriyle ilk kitap 1514'de İtalya'da basılmıştır. İstanbul'da Arap harfleriyle Türkçe ve Arapça ilk basım 1587'de dışarıda basılan kitapların Osmanlı ülkesine sokulması 1588'de başlamıştır” (9).

“Türkiye'de Yahudilerden sonra Ermeniler ve Rumlar da matbaa açmışlardır. Fakat bunlar arasında özellikle Ermeniler, bu alanda kendi kültürlerinin gelişmesine çaba harcamakla kalmamışlar, aynı zamanda Türk Matbaacılığının ve bütün ülke kültürünün gelişmesine geniş ölçüde katkıda bulunmuştur” (10).

2. MATBAANIN TÜRKLER TARAFINDAN KULLANIMI

Osmanlı sınırları içinde matbaa azınlıklar tarafından 1493 yılından itibaren kurulması ve işletilmesine rağmen, Türkler tarafından kurulması 1727 yılındadır. Osmanlı devletinde matbaanın Türkler tarafından kullanılmaya başlaması, matbaanın icadından 287 yıl, azınlıkların kullanımından ise 234 yıl sonradır.

(7) YERLİKAYA, İlhan: 19. Yüzyıl Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi, Van 1994.s.8

(8) GEVGİLİ, Ali : "Türkiye Basını", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansik., C. 1, s. 203.

(9) İNUĞUR, M. Nuri: a. g. e., s. 153; TUĞLACI, Pars: "Ermenilerin Türk Matbaacılığına Katkısı", Tarih ve Toplum, C. 15, s. 86, Şubat, 1991, s. 48.

(10) TUĞLACI, Pars: a.g.m., s. 48.

“Türkiye’de matbaanın kuruluşu III. Ahmet’in padişahlığı sırasında Lale Devrinde mümkün olmuştur. Basım sanatının Osmanlı ülkesinde uygulanması şerefi İbrahim Müteferrika’ya aittir (1674-1745). Müslümanlığı övmek için 1705-1711 yada 1711-1714 yılları arasında Risale-i İslamiye adında bir kitap yazmış ve bu sayede Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’nın sempatisini kazanmış ve yakını olmuştur. Geçimini sağlamak için şimşir ağacından klişeler yapmaya başlamıştır. İbrahim Müteferrika İstanbul’da Türkçe eserler basımı için bir matbaa kurulması ile ilgili düşüncelerini (Vesile-t ül-Tıbaa) adlı bir risalede toplamış ve bu risaleyi 1726’da Sait Efendi kanalıyla Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’ya sunmuştur. Sadrazam’ın olumlu karşılaması ve Sait Efendi’nin çabalarıyla zamanın Şeyhülislam’ı (mevlana Abdullah Efendi) basımevi kurulmasında din bakımından sakınca olmadığı yolunda fetva vermiştir. Bu fetva üzerine Padişah 3. Ahmet de 1726 Temmuz ayında din kitapları basmamak şartıyla izin verdiğini belirten fermanını çıkarmıştır.” (11).

Böylece 1440’lardan itibaren Avrupa’da yaygın bir biçimde kullanılan ekonomik, sosyal ve kültürel alanda topluluklara yeni bir dinamizm kazandıran basımevlerinden Türkler de yararlanmaya başlamıştır.

Bu ilk matbaadan sonra Osmanlı ülkesinde yeni matbaaların kuruluşu gerçekleştirilmiş ve matbaaların sayısı artmıştır. Basımevinin batı ülkelerinde 1440’lı yıllardan itibaren yaygın bir şekilde kullanılmasına rağmen, Türkler tarafından kullanımının bu kadar gecikmesinin nedenleri konusunda farklı yorumlar getirilmiştir. Bunlar, Türk-Osmanlı yönetiminde basımevi ve basılı eserlere karşı önyargının olduğu ve hatta bu işle uğraşan kişilere idam cezaları verileceği, din tartışmaları ve toplumun bazı kesimlerinden tepkilerin gelmesi v.b.’dir.

“Türk-Osmanlı yönetiminin basımevi ve basılmış kitaba karşı gayet sert davrandığı, idam cezaları ve elegeçen ürünleri denize dökerek yaygınlaşmasını önlediği yolunda pek çok söylenti yüzyıllar boyu yinelenmiştir. Oysa bu savları kanıtlayacak belgeler şimdiye kadar ortaya konmamış, aksine araştırmalar arttıkça yönetimin hoşgörüsü de daha belirgin şekilde ortaya çıkmıştır” (12).

(11) Bkz. İNUĞUR, M. Nuri: a. g. e., s. 153. BERKES, Niyazi: Türkiye’de Çağdaşlaşma, İstanbul 1978, s. 50-54 KOLOĞLU, Orhan: Basımevi ve Basının Gecikme Sebepleri ve Sonuçları, İstanbul 1987, s. 19-20

(12) KOLOĞLU, Orhan: Basımevi ve Basının Gecikme Sebepleri ve Sonuçları, İstanbul, 1987, s. 22.

Matbaanın Türkler tarafından kullanımının gecikme sebepleri arasında en önemli neden olarak, din tartışmaları ve o dönemde imtiyazlı meslekler arasında olan "Hattat" sınıfından gelen tepkiler olduğu belirtilmesine rağmen, bunlar da büyük bir sorun yaratmamıştır.

“Basımevinin açılması olayı din tartışmaları gibi bir sorun ile ilgili değildi onun için de Kur'an, hadis, tefsir, kelim ve fıkıh ile ilgili eserlerin basılmasına lüzum görülmediği için yalnız hattatlardan (elle kitap yazan esnaf) geldiği anlaşılan bir karşı koyma da büyük bir sorun durumuna dönmemiştir. Hattatların geçimini sağlayacak geniş bir iş alanı yine de bırakılmış oluyordu. Osmanlı sisteminde meslekler imtiyazlı beratlı loncalardı. Hattatların hoşnutsuzluğuna yol açan gerçek nedenin matbaacılığın başlamasıyla yeni bir beratlı mesleğe mücadele edilmiş olmasından ileri gelmiş olması muhtemeldir. Çünkü matbaacılık başladığı zaman mücadele yalnız İbrahim ve Said Efendilere verilmişti. Matbaa padişah vakfına cüz başına bir akçe resim ödemek zorunda olduğundan, mühürsüz, yani resmi ödenmemiş kitap satamazdı. Başka biri basımevi açarak ona rekabet de edemezdi. Basılacak kitap sayısını, fiyatını da matbaacı değil, hükümet tayin ederdi. Matbaa açma hakkı beratla tek ya da müşterek "malikanae" yani daha sonraki terimle "gedik" olarak verilirdi. Çok muhtemel olarak matbaaya tayin edilen ulemanın bir vazifesi de bu işlere bakmaktı. Gedik, bir mülk olarak sahibinin mirascısına geçer. Demek oluyor ki yeni çıkmış bir müesseseyi eski Osmanlı esnaf sisteminin yönetimine bağlamışlardı. Matbaanın daha sonra gelişmemesinde asıl bunun büyük rolü olmuştur. Basmacılık 2. Mahmut dönemine kadar devletçe verilen bir tekel olarak kalmıştır ve ancak gazeteciliğin başlamasından sonra özel bir girişim işi olabilmıştır. Bunlardan çıkaracağımız sonuç şudur; Matbaacılığa karşı konan sınırlamalar şeriatın değil, Osmanlı devlet sistemine özgü lonca sınırlamalarından gelmiştir” (13).

“Şu halde baskı sanatı Osmanlı tarihinde yalnızca bir din sorunu değil, kısmen teknik, kısmen ekonomik, kısmen de siyasal bir sorun olmuştur. Matbaanın açılmasına ulemanın karşı koyduğuna dair hiçbir kayıt yoktur” (14).

(13) BERKES, Niyazi: a. g. e., s. 59-60.

(14) BERKES, Niyazi: Türkiye'de Çağdaşlaşma, İstanbul, 1978, s. 63

C. OSMANLI DEVLETİNDE BASIN

I. YABANCI DİLDE YAYINLANAN GAZETELER

Osmanlı toprakları üzerinde ilk gazeteler 19. yüzyılın Avrupa'da egemen kültürüne sahip Fransızlar tarafından 1795 tarihinden itibaren çıkarılmaya başlamıştır. Bu gazeteler Osmanlı devletinin çıkarlarını savunmak için değil Avrupalıların başlıca ekonomik gereksinimleri için çıkarılmışlardır.

“Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde ilk gazetenin çıkarılması ülke içindeki yabancı elçilikler tarafından gerçekleştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu ile ticari ilişkileri geliştirmek amacıyla siyasi, politik ve ekonomik kaygılarla Türkiye’de ilk gazete Fransız devriminden altı yıl sonra 1795 yılında Fransız Büyükelçiliği tarafından çıkarılan "Bulletin de Nouvellestir". 1795’de yayınlanan Bulletin de Nouvelles Fransız Büyükelçiliğinin organıydı. Fransız devriminden altı yıl sonra yabancı bir ülkede yayınlanırken "Doğu’da yerleşmiş Fransızlara (Fransa) Cumhuriyetinin sorunları hakkında bilgi vermek, Türklere de Avrupa’yı ilgilendiren çıkar konularını tanıtmak amacını güdüyordu” (15).

Osmanlı sınırları içinde ikinci gazete yine Fransızlar tarafından 1796’da çıkarılmıştır. Bu tarihlerden başlamak üzere Osmanlı sınırları içinde başta İstanbul ve İzmir olmak üzere yabancı dilde oldukça fazla gazete yayınlanmaya başlamıştır.

“Osmanlı İmparatorluğunda yabancı dilde gazete yayınlanması dikkat çekici bir konudur. Osmanlı dilinde henüz tek bir gazete çıkmazken neden Fransız haber organları ortalıkta dolaşmaya başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğuna giren Avrupa, varlığını güçlendirebilmek için sağlıklı haberlere muhtaçtı. Bu gereksinme birbiri ardı sıra bir çok gazetenin yayınlanmasına yol açtı. Başkentteki ilk resmi denemeleri Osmanlı İmparatorluğunun önemli liman şehirlerinden biri olan İzmir’de (Smyrne) yine Fransızların yayınladığı başka gazeteler izledi 1824 yılından itibaren 3 gazete birbiri ardı sıra yayınlandı. "Smyrneen", "Spectateur oryantal" ve "Courrier de Smyrne". Bu gazeteler tümüyle İzmir’de yerleşmiş tüccarların çıkarlarını yansıttı” (16).

Osmanlı sınırları içinde yabancı dilde yayınlanan gazetelerin sayıları bu dönemlerden başlamak üzere hızla artmıştır. Ayrıca bu gazeteler Türkçe yayınlanan

(15) ALEMDAR, Korkmaz: İstanbul (1875-1964) Türkiye’de Yayınlanan Fransızca Bir Gazetenin Tarihi, 2. baskı, Ankara, 1980, s. 2, İNÜĞÜR, M. Nuri: a.g.e., s. 165.

(16) ALEMDAR, K: a. g. e., s. 4.

genel ve vilayet basınının da haber kaynakları arasında yer almaktadır. Bu gazeteler şunlardır:

Echo de lorient (1838-1845), Jurnal de Constontinople (1846-1866), La Turquie (1866), İmportical (1841-1912), La Reforme (1869-1922), Le phare du Bosphare (1870-1890) *, Levant Herald (1867)*, Stombol (1875-1964)

2. TÜRKÇE YAYINLANAN GAZETELER (TÜRKÇE BASIN)

Türkiye'de Türkçe yayınlanan gazetelere geçmeden önce dünyada haber ve bilgi aktarım sistem ve biçimleri ile gazetenin ortaya çıkışı ve kullanılmasından kısaca söz etmek gerekir. Böylece gazetenin ortaya çıkış nedenleri ve Türkçe gazetelerin yayınlanmasındaki gecikme nedenlerini bulmamız mümkün olacaktır.

Gazetenin ilk örneklerinin de gene doğulu toplumlarda ortaya çıktığı, Mısırlıların M.Ö. 1750 yıllarında gazeteye benzer bir vesikaya sahip oldukları, Herodot'un firavunlardan bahseden mizah gazetelerinin varlığından bahsettiği ileri sürülmektedir. M.Ö. 100-44 yılları arasında Jul Sezar'ın senato müzakerelerine ait tutanakları "Acta Senatus" adıyla halka aktardığı, daha sonraki yıllarda "Acta Publica" adıyla resmi bültenlerin yayınlandığı, daha sonra bu bültenlere günlük olayların girmesiyle "Acta Diurna" denildiği belirtilmektedir.

Ancak bu örneklerin günümüz gazeteleriyle kıyaslanamayacak kadar ilkel olduklarını söylemek gerekir. Batıda bugünkü gazeteciliğin doğuşuna ortam hazırlayan bu önemli haberleşme aracının İngilizlerin News-letter, Fransızların Novulles Manuscrites dedikleri haber mektupları oldukları bunların el yazmaları halinde, 15. yüzyıldan itibaren önemli haberleri yazmak üzere basılmış düzenli haber mektupları durumuna geldiği, bu haber mektuplarının İngiltere, İtalya, Almanya, Fransa ve İspanya ile dinsel çevrelerde oldukça ilgili gördüğü kabul edilmektedir⁽¹⁷⁾.

"16. yüzyılın başından beri sermaye hareketleriyle ilgili şirketlerin merkezleriyle şubeleri arasında türlü politik ve ekonomik haberler içeren "haber mektupları" serbestçe dolaşmaktaydı. Basmacılar bu sınırlı oyunu daha geniş kitleye ulaştırarak, kamoyu oluşturma alanında daha etken bir yol yaratmayı tasarladılar. Haber mektupları, haber kitapları şeklinde basılarak piyasaya sunuldu. İngiltere'de

* Bu gazeteler M. A. Gazetesinde haber kaynağı olarak belirtilmektedir (Bkz. 1. bölüm).

(17). bkz. ERTUĞ, Hasan Refik: Basın ve Yayın Tarihi (İlk Devirler), İstanbul, 1955, s. 5-12. GERÇEK, Selim Nüzhet: Türk Gazeteciliği, İstanbul, 1931, s. 7.

1513 yılından başlayarak bu tip kitaplar görülmüştür. Haber kitabı alışkanlığı sürerken basmacılar daha güncel ve sınırlı konulu haber yaprakları yayınlama yolunu tuttular. Böylece haber tüccarı sınıfı doğmuş oldu. Özellikle Doğu (Mısır, Anadolu) ticaretini elinde tutan Venedik, el yazması mektuplardan, belirli süresi bulunmayan haber yapraklarına geçmekte öncülük etmişti. Bu yapıya bir de belli aralarla yayınlanma (süreklilik niteliği) eklenince gazete başlamış oldu” (18).

“İlk gazete 1605 yılının mayısında Holanda'da Abraham Verhoeven tarafından Anvers kentinde çıkartıldı. 15 günlük Nieuwe Tydinghen adlı bu gazete daha sonra düzensiz biçimde çıktı, ama yayının sürekli hale gelmesi konusunda ilk adım atılmış oldu. Bunu Strasbourg ve Augsburg'da 1609 yılında çıkartılan iki haftalık gazete izledi. Onlara Bale (1610), Frankfurt, Viyana (1615), Berlin (1617) ve Prag (1619) katıldı. Hollanda gazetelerinin 1620'den beri gittiği İngiltere'de ilk gazete 1622'de yayınlandı. Bu gelişmelere kaynaklık eden İtalya'da ilk gazeteler biraz daha geç ortaya çıktı. Floransa (1636), Roma (1640), Amerika'ya gidişi 1704 yılında oldu. Süreli yayınların günlük hale gelmesi 1650 yılından itibaren Almanya'da başladı. 1695 de İngiltere'de 1775'de Amerika'da ve 1777 yılında Fransa'da görüldü” (19).

Osmanlı İmparatorluğunda ilk Türkçe gazete 1 Kasım 1831 tarihinde yayınlanan Takvim-i Vekayi'dir. Türkçe basının bu gazeteyle başladığı kabul edilir. (20).

“1 Kasım 1831'de yayın hayatına başlayan Takvim-i Vekayi ne Osmanlı topraklarında ilk gazetedir ne de ilk Türkçe süreli yayın, Takvim-i Vekayi'den önce Osmanlı ülkesinde diğer dillerde (özellikle Fransızca) bir çok gazete çıkmıştır. İlk Türkçe gazete de Kahire'de Osmanlı devletinin Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa tarafından "Vakayi Mısıriyye" adıyla 1828'de yayınlanmıştır. Ancak Türkçe basının başlangıcı olarak Takvim-i Vekayi'i belirtmekte hata yoktur. Vakayi'i Mısıriyye, Türkçe ve Arapça olarak yayınlanmış etki alanı Mısır ve kısa süre için Suriye ile sınırlı olmuştur. Zamanla Türkçe bölümü kaldırılmış, Arapça basının temelini oluşturmuştur” (21).

“Takvim-i Vekayi'den 3 yıl önce Mısır'da yarısı Türkçe, yarısı Arapça, ilk yerli gazete olan Vakayi-i Mısıriye yayınlanmış olmasına rağmen Osmanlı topraklarında gerçek anlamda gazeteciliği başlatan, Vakayi-i Mısıriye kadar düzenli çıkmadığı halde hem içeriği hem traji, hem de uluslararası niteliğiyle büyük etki yaratan Takvim-i Vekayi olmuştur. 1 Kasım 1831'de ilk sayısı çıkan Osmanlı Devtinin resmi gazetesinin beş bin traji vardır” (22).

“Osmanlı yönetimi 18. yüzyılın ortasından beri Avrupa'daki gazetelerin varlığından haberdardı. İlgisi tabii sadece siyasal düzeydeydi. Fransız devrimi sırasında İstanbul'da Fransız elçiliğince çıkarılan (1793) Buletin Des Nouvelles (Haberler

(18) KOLOĞLU, Orhan: Basımevi ve Basının Gecikme Sebepleri ve Sonuçları, İst. 1987, s. 12-13.

(19) ALEMDAR, Korkmaz: Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri, Ankara, 1981, s. 88-89.

(20) bkz. İNUĞUR, M. Nuri: Basın ve Yayın Tarihi, s. 172-176, KOLOĞLU, Orhan: Osmanlıdan Günüümüze Türkiye'de Basın, s. 13; YAZICI, Nesimi: Takvim-i Vekay-i (Belgeler), Ankara, 1983, s. 18.

(21) KOLOĞLU, Orhan: Takvimi Vekayi, Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayınları, Ankara, 1987, s. 168.

(22) KOLOĞLU, Orhan: Basımevi ve Basının Gecikme Sebepleri ve Sonuçları, s. 105-106.

Bülteni) ve sonra Gazete Françoise de Constantinople (İstanbulun Fransız Gazetesi) Napolyon'un Mısır'ı işgali sırasında (1798) yayınlattığı gazetelerle de siyasi düzeyde ilgilenilmiş ancak bunlardan örnek alma yoluna gidilmemiştir. Sadece bundan doğan gereksinimle Babiâli'de Tercüme Bürosu kurulup Avrupa gazetelerinin orada çevrilmesine girişilmiştir" (23).

"Takvim-i Vekayi'nin bütün Osmanlı Basını içinde özel bir yeri vardır. Çünkü o ilk Türkçe gazetedir. Devlet tarafından yapılan ve yapılmak istenenleri halka, doğru olarak anlatmak için çıkarılmıştır. Mukaddimesinde belirtildiğine göre, gazetede ayrıca halkı ilgilendiren çeşitli haberlere yer verilecektir. Diğer devletlere Osmanlı İmparatorluğunun düşünceleri bu vasıta ile aktarılacaktır. Bu haliyle gazetenin hakikatin aynası olması amaçlanmıştır" (24).

"Türkiye'de gazete siyasi ve iktisadi hadiseler karşısında halk kütlesini aydınlatmak umumi efkara istikamet vermek yolunda cemiyetçe duyulan bir ihtiyacın sevki ile doğmuş olmaktan ziyade, hükümetin yaptığı işleri vasıtasız olarak halka ulaştırmak gayesi ile meydana çıkmıştır. Türkiye'de ilk gazete Mahmut II. zamanında (1831) çıkan Takvim-i Vekayi'dir. Mahmut II. önce, dışa karşı Türk menfaatlerini müdafaa etmek maksadı ile İstanbul'da Fransızca olarak bir gazete çıkartmağa teşebbüs etmiş ve bu iş için İzmir'den Alexandre Blacque adında birini getirterek (1830), Le Moniteur Ottoman, adlı resmi havadis gazetesini neşrettirmiştir. Başarılı olan bu deneme üzerine, 1831 tarihinde, Türkçe bir gazete çıkarmak için, bir emirname ısdar etti. Takvim-i Vekayi'yi basmak için, Takvimhane-i Amireyi kurdurup başına Es'ad Efendi'yi geçirdi. Haftada bir defa çıkan bu gazete de, kısmen devletin iç işlerine kısmen de yabancı ülkelere dair havadislere Ticaret ve sanayii alakalandıran işlere v.b. yer verilmekte idi" (25).

Osmanlı Devletinde Takvim-i Vekayi'den sonra ikinci gazete 1840 yılında yayınlanan Ceride-i Havadis'tir. Bu gazete aynı zamanda özel sermaye ile çıkartılan ilk gazetedir. Özel sermaye ile çıkan ilk Türk gazetesi ise 1860 yılında yayınlanan Tercüman-ı Hakikat'tir.

1860 yılından sonra Türkçe gazetelerin sayısı hızla artmaya başlamıştır. Takvim-i Vekayi'den başlayarak ilk 30 yıllık dönemde Osmanlı Devletinde 4 Türkçe gazete ve dergi yayınlanmış olmasına karşın 1860-1866 yılları arasında İstanbul'da toplam 17 gazete ve dergi 1867-1878 yılları arasında ise 113 yeni gazete ve dergi yayınlanmıştır (26).

(23) KOLOĞLU, Orhan: Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Basın, İstanbul, 1992, s. 11.

(24) YAZICI, Nesimi: Takvim-i Vakayi (Belgeler) Ankara, 1983., s. 18.

(25) GÜNYOL, Vedat: "Matbuat" İslam Ansiklopedisi, C VII, s. 367-368.

(26) B u konuda bkz. KOLOĞLU, Orhan: "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C I, s. 85.

“Mehmet Ali Paşa tarafından Mısır'da çıkarılan "Vakay-i Mısriye ile Hanya'da yayınlattığı "Vakay-i Giridiye" (1830) ve üçüncü Türkçe gazete olan Osmanlı Devletinin Resmî Gazetesi "Takvim-i Vekayi" ve bir İngiliz'e verilen imtiyazla yarı resmi olarak çıkarılan "Ceride-i Havadis'in (1840) yazarları, yani ilk gazetecilerimiz hep devlet memuruydular. Kısacası geçimlerini devletten aldıkları maaşa bağlıydı. Bu sebeple yönetimin çıkarları dışında fikir üretmeleri mümkün değildi. Aslında bu yayınlar hep yüksek yönetici kadroları için çıkarılıyordu ki, amaç onların yeni düzenlemeleri öğrenmelerini sağlamaktı. Bu durumda 4. kuvvet olmak niteliğinden uzak bir yapıya sahiptiler. Bireyi devlet karşısında destekleyecek ve istemlerini yansıtacak bir mekanizma yerine devleti güçlendirmeye yönelik bir yapıdaydılar” (27).

3. VİLAYET GAZETELERİNİN YAYINLANMASI

Günümüz yerel basınının ilk örneklerini oluşturan resmi Vilayet gazeteleri, 1860'lı yıllardan itibaren, Takvim-i Vekayi'den 30-35 yıl sonra ortaya çıkmaya başlamıştır.

Osmanlı devletinde bu uygulamanın, 1864 yılında mahalli idarelerle ilgili yapılan düzenleme çerçevesinde eyalet sisteminden vilayet sistemine geçişle başladığı, bu düzenlemenin ilk uygulamasının -resmi devlet politikası olarak- Tuna'da gerçekleştirildiği ve bu vilayette devlet desteğiyle matbaanın kurulduğu ve ilk vilayet gazetesinin burada çıkarıldığı bir çok araştırmacı tarafından kabul edilmektedir.

Ancak bundan önce 1860'lı yıllarda Arap yarımadasında özellikle Beyrut'ta yapılan uygulamadan pek fazla söz edilmemekte, bu uygulamalar gözardı edilmektedir.

1864 tarihinde Mahalli idarelerle ilgili düzenleme yapılmadan önce Osmanlı sınırları içinde, yerel gazetelerin yayınlandığı ve bu gazetelere devlet tarafından maddi destek sağlandığı bilinmektedir. 1865 yılında Tuna'da, yayınlanmaya başlayan ilk vilayet gazetesi Tuna'dan 5 yıl önce "Beyrut'ta Hadikat Al-ahbar" isimli gazete çıkmıştır. Arapça Fransızca olarak Halil al-Hûri tarafından yayınlanan bu gazeteye, Osmanlı Hükümeti maddi yardımda bulunmuştur. Ayrıca, 1861 yılında Beyrut'ta

(27) KOLOĞLU, Orhan: Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İstanbul, 1992, s. 15-16.

Ahmet Faris Şidyak tarafından "El Cevaib" adlı gazete çıkarılmış ve bu gazeteye de devlet desteği ile yardımı yapılmıştır.

“Gerçekten ehemniyetli olan ilk Arapça gazete "Al Cevaib" oldu. Bu yolda daha evvelce de yapılmış olduğunu gördüğümüz denemeler bunun yanında pek silik kalır. 1860 Temmuz'u sonunda, İstanbul'da ihtida etmiş mârûni Ahmed Faris Al-Şidyak tarafından tesis edilmiş olup, Türk hükümetince kuvvetle desteklenen bu gazete, hakikaten islamiyet davasını temsil ediyordu ve çabucak en ücra memleketlere girip oralardan haberler ve bilgiler alan alemşümül bir gazete oldu. İstanbul'da neşredilen büyük Al-Cava-ib gazetesini her şeyden evvel İslamiyeti ve aynı zamanda Türk hükümetini müdafaa ediyordu” (28)

“Tab'hane-i amire musahhihi Ahmed Faris Efendi 1861 yılında bir süre El-Cevaib gazetesini kendi imkanları ile çıkarmış, fakat masraflarını karşılayacak kadar yeterli müşteri bulamadığından gazetenin yayını durmuştur. İkinci olarak devletin desteği ile neşri gerçekleştirilmiştir. Kağıdı ve belli adet gazetenin satın alınmasını devlet üzerine almıştır. Devlet, bir taraftan Paris ve Marsilya tarafından yayınlanıp, Osmanlı devletine muhalif olarak menfi propaganda yaptığı bildirilen bazı gazetelere karşı kendini müdafa etmek, tebayı dış menfi yayınlardan kurtarmak ve diğer taraftan Arap vilayetlerinde kendi politikasına uygun bir yayın organının neşredilmesini temin etmek istemiştir. Araplarla meskun olan vilayetler için Arapça gazetenin intişarı "ehem ve elzem" olarak addedilmiştir. El-Cevaib'in devlet desteğinde yeniden yayınlanması için verilen irade-i seniyyenin tarihi 3 ocak 1863'tür. Gazetenin yeni neşrinin, 1863 yılının ilk aylarında başladığı anlaşılmaktadır” (29)

Buradan da anlaşılacağı gibi Osmanlı yöneticileri bu iki uygulamanın ışığında yerel gazetenin faydalarını bu yıllardan itibaren farkındaydı. Ancak bunu ülke genelinde -resmi devlet politikası olarak- uygulamaya 5-6 yıl sonra başlatabilmişlerdir.

(28) HARTMAN Martin: "Matbuat", İslam Ansiklopedisi, C. VII, s. 362-365.

(29) ÇETİN, Atilla: El Cevaib Gazetesi ve Yayını , Tarih Dergisi, Prof.Dr. M.C. Şehabeddin Tekindağ Hattı Sayısından Ayrı Basım, İstanbul, 1984,s.480

“Bu uygulamayı bir yandan, Osmanlı toplumundaki artan ayrılıkçı eğilimleri dengelemek, diğer yandan da Avrupa'da özellikle Araplara yönelik olarak sayıları artan Arapça süreli yayınların etkisini bastırmak isteğinin teşvik ettiği anlaşılıyor. Öncelikle, karşı girişim olarak, Ahmet Faris Şidyak'a, yirmi yıl boyunca dünyadaki başka hiçbir Arapça gazetesinin yarışamayacağı mükemmeliyetteki El Cevaib gazetesini çıkartması için maddi yardımda bulunuldu (1860). Bu gazete Osmanlıcılık ve İstanbul Sultanı çevresinde toplanma temasını öyle başarıyla savunmuştur ki, Osmanlı ülkesi için en liberal basın rejimini savunan Avrupa ülkeleri bile bu gazetenin kendi sömürgelerine girmesini yasaklamışlardır. Suriye'deki iç kargaşaları bastırmakla olağanüstü yetkilerle görevlendirilen Fuat Paşa da 1860'da, Beyrut'ta çıkmakta olan Hadikat al-Ahbar isimli Arapça gazeteyi yerel yönetimin resmi sözcüsü haline getirmiş, böylece Türkçe-Arapça olarak ilk vilayet gazetesi yayınlanmıştı”⁽³⁰⁾

Bütün bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi, Osmanlı Devleti, Mahalli idarelerle ilgili yeni düzenlemeye başlamadan önce, Arap yarımadasında yayınlanan gazetelere maddi yardımlarda bulunmuş ve bu gazetelerden çeşitli şekillerde yararlanmıştır.

Osmanlı Devletinde vilayet gazetelerinin çıkarılması ile Osmanlı sınırları içinde ilk Türkçe gazetelerin yayınlanması yoluna gidilmesi arasında ilginç bir benzerlik bulunmaktadır. Her iki uygulamanın ilk örnekleri önce Arap yarımadasında görülmüştür. Osmanlı Devletinde ilk Türkçe gazete kabul edilen Takvim-i Vakayi yayınlanmadan önce 1828'de Kahire'de Mısır valisi Mehmet Ali Paşa tarafından "Vakayi Mısıriyye" yayınlanmıştır * Bu gazete Osmanlı sınırları içinde yayınlanan ilk Türkçe gazete olmasına karşın (Arapça-Türkçe) Mısır ve Suriye ile sınırlı olması nedeniyle ilk Türkçe gazete Takvim-i Vekayi kabul edilir. Vilayet gazetelerinin ilk örnekleri de 1860'lı yıllardan itibaren Arap yarımadasında görülür.

“1860'ta El-Cevaib gazetesine maddi yardımda bulunulmuş ve gene 1860'ta Beyrut'ta çıkmakta olan Hadikat-Al Ahbar isimli gazetenin yerel yönetim emrine verilmesi sonucu "Türkçe Arapça ilk vilayet gazetesi ortaya çıkmıştır”⁽³¹⁾

Osmanlı Devletinin bu iki gazeteyi gizli veya açıktan şu veya bu biçimde destek verdiği söylenmesine karşın resmi devlet politikası olarak Vilayet matbaalarının

(30) KOLOĞLU, Orhan: Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İstanbul, 1992, s. 20.

* bkz., KOLOĞLU, Orhan: Takvim-i Vekayi, Ankara, 1981, s. 168, KOLOĞLU, Orhan: İlk Gazete İlk Polemik, Ankara, 1987, s. 29, HARTMAN, Martin: a.g.e.m., s. 362.

(31) KOLOĞLU, Orhan: Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İstanbul, 1992, s. 11.

kurulması ve gazetelerin yayınlanmaya başlaması 1864 yılında getirilen mahalli idarelerle ilgili düzenleme çerçevesinde olmuştur.

Bu düzenleme, batılı devletlerin zorlaması sonucu yapılmıştır. Osmanlı Devletinin bu yıllara kadar devam eden mahalli idarelerle ilgili sistemi, batılı devletlerin, azınlıkları ileri sürerek zorlaması sonucu değiştirilmiş ve eyalet sisteminden vilayet sistemine geçilmiştir.

“Sadrazam Fuat Paşa, bir an önce İmparatorluğun Avrupa eyâletlerinde kaynaşan halkı ve onları desteklemekte bulunan Avrupa büyük devletlerini tatmin etmek istiyordu. Bu sebeple acil ihtiyaç noktasından hareket edilerek, işe girildi. Bu maksatla 1864'de bir vilayet nizamnâmesi neşredildi. Bu nizamnameye göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun mülki idaresinde, bu tarihe kadar devam etmiş olan eyalet ve sancak ve diğer mülki üniteler yerine yenileri kabul edilmektedir. Şöyle ki Osmanlı toprakları idare dairelerine taksim edilerek bunların en büyüğüne vilayet adı verilmekte, vilayet sancaklara, sancak, kazalara, kaza, kariyelere bölünmekte ve her kariye bir belediye idaresi olarak kabul edilmektedir”⁽³²⁾

Bu nizamname hükümlerin uygulanmasına ilk kez Tuna'da başlanmıştır.

“Osmanlı hükümeti, Fransız mülki teşkilat ve idaresinden iktibas edilerek meydana getirilen 1864 vilayet nizamnamesini, İmparatorluğun her tarafında ve derhal tatbik etmeyi uygun bulmadı. İlk bir tecrübe yapılarak yeni teşkilatın değeri hakkında bir fikir edinmek istenildi. Bu maksatla, Rusçuk, Vidin ve Niş eyaletleri, Tuna vilayeti adı altında birleştirildi ve yeni teşkilat esaslarının bu vilayette tecrübesine karar verildi. Yeni mülki teşkilata Tuna vilayetinden başlanması sebepsiz değildi. Bu vilayetin hudutları içinde yaşayan halkın ekseriyetini Bulgarlar teşkil ediyorlardı. Bunlar, 1848'den beri devlet otoritesine karşı, zaman zaman ayaklanmışlardı. Bulgarlar'da gittikçe gelişmekte olan milliyet fikirleri, onları muhtar bir Bulgaristan kurmak için çalışmaya sevk edebiliirdi. Bunu önlemek için en tesirli tedbir ekseriyet teşkil ettikleri Tuna vilâyetinde adil ve refahlı bir idare tesis etmek suretiyle onları memnun etmek idi”⁽³³⁾

Tuna vilayetinin başarılı bir uygulama ve örnek olması için çeşitli alanlarda çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

(32) KARAL, Enver Ziya: Osmanlı Tarihi VII cilt, Islahat Fermanı Devri (1861-1876), Ankara, 1977, s. 153.

(33) KARAL, Enver Ziya: a. g. e., s. 154-155.

“Niş, Silistre ve Vidin eyaletlerinin birleştirilmesi ile kurulan Tuna vilayetinin valisi olan Midhat Paşa, kısa zamanda önemli başarılar elde etmiştir. Öncelikle nizamnâmeye uygun olarak idari örgütlenmeyi gerçekleştiren Midhat Paşa, daha sonra vilâyetin ulaşım sistemini geliştirmiş, Avarız Sandıkları'nın düzenlenmesini sağlamış, fabrikaların açılmasına, küçük sanayiinin gelişmesine, sağlık ve eğitim sistemlerinin iyileştirilmesine, katkılarda bulunmuştur”⁽³⁴⁾

İlk vilayet uygulamasının başlatıldığı Tuna'da, başka bir ilk uygulama ise burada devlet desteğiyle matbaanın kurulmasıdır.

“Vilayetlerin oluşturulması sürecinde, kültür alanında yapılan en önemli atılım, şüphesiz ki, her vilâyet merkezinde bir matbaanın açılmasıdır. Valilik bünyesi içinde açılan bu matbaalarda öncelikle kırtasiye işlerine ağırlık verilmiş; ancak bunun yanı sıra matbaalarda salnameler (yılıklar), takvimler, dini, edebi ve bilimsel kitaplar da basılmıştır. Yine aynı matbaalar kullanılarak birçok ilde "resmi vilayet gazetesi" de çıkarılmıştır. Bu uygulamanın ilk örneği Tuna vilayetinde görülmüştür”⁽³⁵⁾

“Tuna Valiliğine atanan Mithad Paşa, Vilayet nizamnamesinin dokuzuncu maddesi gereğince de Rusçuk'a varır varmaz modern bir vilayet matbaasının teessüsüne çalıştı. Midhat Paşa, Rusçuk'ta bulunduğu üç buçuk yıl (1864-1868) içinde devamlı bir surette matbaanın faaliyetiyle ilgilenmiş, umumiyetle geziye çıkmadan önce matbaaya uğramayı adet edinmiş, temizlik ile randımanın artması için tavsiyelerde bulunagelmıştır. Oniki buçuk yıl (1864-1877) kadar faaliyette bulunan bu ilk vilayet matbaamızda iki gazete, bir gazete ilavesi dört dergi (vilayet sâlnâmesi dahil), bir dergi ilavesi henüz sayısını bilmediğimiz Türkçe ve şimdiye kadar tesbit olunan yüz kırk (ikinci ve üçüncü baskılar dahil) kadar Bulgarca eser basılmıştır. İlk Vilayet matbaamız olan Tuna Vilayet Matbaası, hurfât, makine, taş basma, mücellithane ve depo gibi beş bölümden müteşekkildi. Hurûfat kısmında iki adet büyük harf makinesiyle bir adet harf presi vardı. Harf çeşitlerine gelince, onbin okkadan fazla Türkçe, Bulgarca (Normal ve eski Slav), Fransızca, Rumca, harfler mevcuttu, ki bunların bir çoğu matbaanın oniki buçuk yıl içindeki faaliyeti sırasında hiç kullanılmamıştır”⁽³⁶⁾

Tuna Vilayetinde kurulan bu matbaada, ilk vilayet gazetesi kabul edilen gazete, 3 Mart 1865 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır.

“Tuna (Dunav) Gazetesi: "İşbu gazete dahiliye ve hariciye ve her mebahisi şamil olarak haftada bir defa çarşamba günleri çıkar..." Rusçuk, 1865-1877, Başyazarlar: İsmail Kemal daha sonrada Ahmet Midhat Efendi. Bu gazetenin 1 ve 2. sahifeleri Türkçe, 3 ve 4. sahifeleri de Bulgarca yayınlanıyordu. Bulgarca kısmının başyazarı ve aynı zamanda mütercimleri İvan Çarapçiev ve Stoil Popov'du. İlk resmi vilayet gazetemiz olan Tuna

(34) VARLIK, Bülent: "Yerel Basının Öncüsü; Vilayet Gazeteleri", Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C. 1, s. 99.

(35) VARLIK, Bülent: a. g. m., s. 99.

(36) EREN, İsmail: "Tuna Vilayeti Matbaası ve Neşriyatı (1864-1877) Türk Kültürü Dergisi, No: 29, Mart 1965, s. 313-315.

Gazetesinin ilk sayısı 3 Mart 1865'de, sonuncusu olan 1172. sayısında 1 Haziran 1877 de çıkmıştır. İkinci yıldan itibaren haftada iki defa (Çarşamba ve Pazar günleri) yayınlanıyordu. Bu gazete iç, dış ve çeşitli resmi haberlerden başka, Midhat Paşa'nın islahat politikasını popülarize ve müdâfaa eder mahiyette yazılar yayınlanır, Rus ve hudut dışı Bulgar basını propagandası ile mücadele edilirdi “(37)

Osmanlı devletinde, 1865 yılından itibaren, Tuna Vilayeti örnek alınarak başka vilayetlerin kurulmasına hız verilmiştir.

“1865 yılından itibaren Rumeli'de Anadolu'da ve Arabistan'da Tuna vilayeti teşkilatı örnek alınarak, yeni vilayetler teşkil edilmeye başlandı. 1867 yılında, Ali Paşa'nın sadrazamlığında ise bütün vilayetlere mahsus bir vilayetler nizamnamesi tanzim edildi. Bu nizamname, aşağı yukarı Tuna vilayeti nizamnamesinin aynı idi “(38).

“1864'de yerel yönetimlerle ilgili düzenlemenin çerçevesinde Eyalet Sistemi kaldırılıp yerine Vilayet sistemi getirildi. Sırasıyla Tuna, Bosna, Suriye, Erzurum, Halep, Edirne, Trablusgarp vilayetleri kuruldu. Her vilayette kendi gereksinmesini karşılamak için bir de basımevi kurulması, o döneme kadar sınırlı bir kültürel yapı içinde bulunan bölgelerin bu açıdan gelişmesini sağladı. temel de valiliklerin kırtasiye gereksinmelerini karşılamak amacıyla yönelik olan basımevlerinde resmi yayınların yanı sıra özel kişilerinde yayın yapmaları ilkesi kabul edilmişti. Bunun sonucu olarak, bir yandan Vilayet salnameleri (yıllıklar) basılması gibi bir yararlı gelenek yerleştirilrken, diğer yandan resmi vilayet gazetelerinin yayını yoluna da gidildi. Bu gazetelerin resmi dil olan Türkçenin yanı sıra bölgenin yaygın olan ikinci diliyle de yayınlanması, Osmanlı yönetiminin tüm uyruklarını eşit sayarak onlara hizmet vermeyi planladığının kanıtıdır. Sadece Türkçe ile yetinilerek, Türkçenin zorlanması asla düşünülmemiştir. Böylece yerel dillere de resmen gelişme fırsatı tanınmış oluyordu (39).

“İlk Vilayet yıllıkları Trabzon, Diyarbakır, Hüdavendigâr, Konya, Kastamonu merkezlerinde 1869-1870 yılında çıkmaya başlamıştır. Adana, Edirne, Erzurum, Sivas'ta 1870-1871'de Ankara'da 1871-1872'de ilk salname çıkarılmış böylece Anadolu'da vilayet merkezi olan bütün kentler yıllıklara kavuşmuşlardır. Bundan böyle her yıl düzenli olarak çıkarılan vilayet yıllıklarına 1879'dan itibaren İzmir merkezinde çıkarılan "Aydın" vilayeti salnamesi de katılmıştır” (40).

1865 yılında Tuna'dan başlayarak yeni vilayetler oluşturulması, bu vilayetlerde matbaanın kurulması ve vilayet gazetelerinin çıkarılmasına Suriye'de devam edilmiştir.

(37) EREN, İsmail: a. g. m., s. 316.

(38) KARAL, Enver Ziya: a. g. e., s. 156.

(39) KOLOĞLU, Orhan: Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de basın, İstanbul, 1992, s. 20-21.

(40) ÇADIRCI, Musa: Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1991, s. 293.

“Türk Hükümeti bilhassa Beyrut'ta resmi veya gayri resmi bir mevkie sahip olan çok sayıdaki yabancılara kendi görüşlerini bildirmek hedefini güden neşir vasıtası yanında, Şam'da 1865'te bir 'başka gazete tesis etti, Türkçe-Arapça olarak çıkan bu gazete merkezinde intişar ettiği vilayete izafetle Suriye adını aldı. 1866'dan itibaren Halep'te neşir edilen Arapça-Türkçe Al-Fırat gazetesi de yine bu hükümetin nesir vasıtaları arasına girer. Bu gazetenin kurulması mezkur devirde yapılmakta olan Türk idari ıslahatı ile münasebettar bulunuyordu. O zaman her vilayet merkezinin kendi matbuatına sahip olması ve vilayete dair esaslı bilgiler veren bir yıllık (salname) bir de gazete neşredilmesi kararlaştırıldı ve bu karar hiç olmazsa esas itibariyle osmanlı imparatorluğu devaminca muhafaza edilmiştir” (41).

Osmanlı devletinde 1867 yılından itibaren yeni vilayetlerin kurulmasına hızlı bir şekilde devam edilmiş, bunun bir sonucu olarak, vilayetlerde resmi vilayet gazeteleri-yaygın biçimde- yayınlanmaya başlanmıştır.

Bu çerçevede 1867 yılında Halep'te "Gadir El Fırat", Cebel-i Lübnan'da "Lübnan", Erzurum'da "Envar-i Şarkıyye, Girit'te "Girid", gazeteleri, 1868 yılında Edirne'de "Edirne", İşkodra'da "İşkodra", Yanya'da "Yanya", gazeteleri, 1869 yılında Diyarbakır'da "Diyarbakır" Bursa'da "Hüdavendigar", Halep'te "Fırat" Konya'da "Konya", Selanik'te "Selanik" gazeteleri yayınlandı. Bu örneklerle daha sonraki yıllarda başka vilayet gazeteleri eklenmiş ve sayıları sürekli artmıştır.

“Dönemin yadsınmayacak diğer bir olumlu yanı ise, basın rejimini sıkıştırma çabalarına karşılık, basının ülkenin dört bir yanına yayılması yolunda devlet eliyle büyük bir atılımın gerçekleştirilmiş olmasıdır. İlki Tuna vilayetinin resmi sözcüsü olarak kurulan vilayet gazetelerinin sayısı 1873'te yirmiyi bulmuştur. 1874 yılında ise 24 vilayette gazete çıkmaktaydı” (42).

(41). HARTMAN, Martin: "Matbuat", İslam Ansiklopedisi, C. VII. s. 62-63

(42). Bkz.KOLOĞLU, Orhan: "Osmanlı Basını; Rejimi ve İçeriği" Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C. 1, s. 85., TÜTENGİL, Cavit Orhan: Diyarbakır Basını ve Bölge Gazeteciliğimiz, İstanbul, 1966, s.53

“1876 yılında, Osmanlı Devleti'nde İstanbul dışında kalan bölgelerde yirmi ikisi vilayet gazetesi olmak üzere yirmi dokuz gazeteye yayımlanmaktaydı; bu yayınların on biri, bugünkü ulusal sınırlar içinde kalan bölgelerdeydi. 1906 tarihli Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'ye göre ise, tüm ülkede yayımlanan süreli yayınların sayısı 147'dir. bunların 52'si İstanbul'da, 20'si, Beyrut'ta, 20'si, İzmir'de ve 10'u Selanik'te çıkmaktadır. Yirmiden fazlası resmi vilayet gazetesi olan bu süreli yayınların 36'sı bugünkü sınırlar içinde bulunan yörelerde çıkmaktaydı” (43).

Osmanlı vilayetlerinde yayınlanmaya başlayan bu vilayet gazeteleri, genellikle iki dilde yayınlanıyordu. Bunun da başlıca sebebi o dönemde azınlıkların batı ülkelerinin desteğini arkalarına alarak başlattıkları ayrılıkçı eğilimleri bastırmak bu vilayet gazeteleriyle kendi dillerinden konuşarak onlara ulaşmaktır.

“Bu gazeteler genellikle yarısı Türkçe diğer yarısı o dilin çoğunlukla konuşulan diliyle (Arapça, Rumca, Ermenice, Bulgarca, İbranice gibi) hazırlanıyordu. İçlerinde yerine göre dört dilde yayımlananlar bile vardı. Selanik gibi bu ilde Türkçe, Rumca, Bulgarca ve Ladino ile yayınlar yapılıyordu. Resmi gazeteler ülke için geçerli yasa ve haberleri içermenin yanı sıra yerel konuları da işliyorlardı. Yönetimlerinde memur, gazeteci tiplerini görürüz” (44).

(43). VARLIK, Bülent: a. g. m., s. 99-100.

(44). KOLOĞLU, Orhan: a. g. m., s. 85.

BAŞLICA VİLAYET GAZETELERİ *

YIL	VİLAYETİ	GAZETENİN ADI	DİLİ
1860	Beyrut	Hadika al Ahbar	Türkçe-Arapça
1865	Ruşçuk	Tuna	Türkçe-Bulgarca
1865	Şam	Suriye	Türkçe-Arapça
1866	Trablusgarp	Trasbulgarp	Türkçe-Arapça
1867	Halep	Gadir El Fırat	Türkçe-Arapça
1867	Cebeli Lübnan	Lübnan	Arapça-Fransızca
1867	Erzurum	Envar-i Şarkiye	Türkçe-Ermenice
1867	Girit	Girit	Türkçe-Rumca
1868	Edirne	Edirne	Türkçe-Rumca
1868	İşkodra	İşkodre	Türkçe
1868	Yanya	Yanya	Türkçe-Rumca
1869	Diyarbakir	Diyarbakir	Türkçe-Ermenice
1869	Bursa	Hüdavandigar	Türkçe-Ermenice
1869	Halep	Fırat	Türkçe-Arapça
1869	Konya	Konya	Türkçe-Rumca
1869	Selanik	Selanik	Türkçe-Rumca Bulgarca-Yahudice
1869	Trabzon	Trabzon	Türkçe-rumca
1869	Bağdat	Zevra	Türkçe-Arapça
1871	Prizren	Prizren	Türkçe-Sırpça
1872	Kastamonu	Kastamonu	Türkçe
1872	Adana	Seyhan	Türkçe-Rumca
1872	Yemen	Yemen	Türkçe-Arapça
1873	Manastır	Rumeli	Türkçe
1874	Ankara	Ankara	Türkçe
1874	İzmir	Aydın	Türkçe
1876	Hersek	Nevetra	Türkçe-Sırpça
1877	Priştine/Üsküp	Kosova	Türkçe-Sırpça
1877	San'a	San'a	Türkçe-Arapça
1878	Sivas	Sivas	Türkçe
1882	Rodos	Cezair-i Bab-i Sefid	Türkçe-Rumca
1883	Mamuratül-Aziz	Mamuratül-Aziz	Türkçe
1884	Manastır	Manastır	Türkçe
1884	Musul	Musul	Türkçe-?
1888	Beyrut	Beyrut	Türkçe-Arapça
1903	Kudüs	Kudüs	Türkçe-Arapça
1908	Hicaz	Hicaz	Türkçe-Arapça

Bu tablodan da anlaşılacağı gibi, bu vilayet gazetelerinin bir çoğunun bugünkü sınırlarımız içinde olmadıkları göze çarpmaktadır. Osmanlı devletinde vilayetlerde gazete çıkarmaya başlamadan önce bazı vilayetlerde de yabancı misyonerlerce

* Bu liste için bkz. KOLOĞLU, Orhan: Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın, İstanbul, 1992, s. 21-22, VARLIK, Bülent:a.g.m., s. 100-101.

gazeteler yayınlanmıştır. Devlet tarafından vilayetlerde matbaa kurulması uygulamasının başlatılmasının bir başka nedeni de, batılı devletlerin Osmanlı toprakları üzerinde bu dönemlerde yürüttükleri misyonerlik çalışmalarını -karşı yönde bir çalışma olarak- bertaraf etmektir. Bazı bölgelerde resmi vilayet matbaaları kurulmadan Áok önce azınlıklar tarafından matbaalar kurulmuş, kitaplar basılmış ve gazeteler yayınlanmıştır. Bunun bir örneği Gaziantep'te görülmüştür.

“Gaziantep'te ilk basımevi şehre 1818-1819 yıllarında gelmiş olan Amerikalı misyonerlerin çalışmaları ile kurulmuştur. Bu basımevi 1822 yılında Malta'dan İzmir'e getirilmiş ve 1831'de Gaziantep'e taşınmıştır. Misyonerlerce kurulan Amerikan basımevinde 1843 yılına kadar Türkçe incil basılmıştır. 1872 yılı başlarında yayınlanan ilk gazete de burada basılmıştır. Gaziantep'te Türkler tarafından gazete 1903 yılından sonra çıkarılmıştır. O tarihe kadar yayınlanan gazeteler Amerikalılar veya azınlıklar tarafından Türkçe-İngilizce veya Türkçe Ermenice olarak yayınlanmıştır. Ayıntap gazetesi Gaziantep Amerikan koleji tarafından 1872'de yayınlanmıştır. 24x46 boyutlarında 4 sayfa ve haftalık olarak yayınlanan gazetede Dr. N. C. Clark'ın klikya ittihadı, ile ilgili yazıları geniş yer tutmakta ve protestan Ermeni Cemaati ile ilgili haberler yer almaktadır. İngilizce latin harfleriyle basılan Türkçe bir gazetedir. Bu gazete Gaziantep'te çıkan ilk gazetedir (45)

Bugünkü sınırlarımız içinde yer alan Vilayetlerde ilk gazete 1867 yılında Erzurum'da yayınlanan "Envar-i Şarkıyye" dir. Bu aynı zamanda Anadolu'da yayınlanan ilk Türkçe Vilayet gazetesidir (46) 1868'de Edirne'de "Edirne" (47) 1869'da Diyarbakır'da "Diyarbekir", (48) Bursa'da "Hüdavendigar", Konya'da "Konya" (49) Trabzon'da "Trabzon", 1872'de Kastamonu'da "Kastamonu" (50) Adana'da "Seyhan", 1874'te Ankara'da "Ankara", İzmir'de "Aydın", 1878'de Sivas'ta "Sivas" tır.

“Vilayet Gazetelerinde kuşkusuz padişahla, tayin ve atama ve yükselmelerle, yeni yasa düzenlemeleriyle ilgili haberler öncelikle yer alıyordu. Bunun yanı sıra hükümetin ya da vilayetin çalışmaları (demiryolu, yol, telgraf hattı yapımları, sağlık konuları, yerel okul sınavları ve ödöl dağıtımına törenleri, hacıların gidişi, et ekmek

(45) BARLAS, Uğuroğ: Gaziantep Basın Tarihi, 100 yıl, Gaziantep 1972, s. 21-77.

(46) BOSTANCI, M. Yaşar: Anadolu'da İlk Türk Gazetesi-Envar-ı Şarkıyye, Ankara, 1971,s.

(47) ÖNELÇİN, Hasan Adnan: Trakya Basını, İstanbul 1972, s. 11.

(48) TÜTENGİL, Cavit Orhan: Diyarbakır Basın Tarihi Üzerine Notlar. Gazetelerle Dergiler.(1869-1953), İstanbul, 1954,s.

(49) ÖNDER, Mehmet: Konya Mabat Tarihi, Konya 1949, s. 10, ayrıca bkz., VARLIK, Bülent: " 1919-1938 Döneminde Konya'da Yayınlanan Dergiler ", İletişim, 1981-2, s. 53-54.

(50) DEMİRCİOĞLU, Aziz: 100 Yıllık Kastamonu Basını, 1872-1972, Kastamonu, 1973, s. 18.

fiyatları, şiddetli yağmur ya da kar yağışları, bazı zabıta olayları, yabancı konsolosların gezileri ve az sayıda dış haberler yer alıyordu⁽⁵¹⁾

“Gazetelerde yer alan yazılar genellikle imzasızdır. Yazıların konuları, yaşanan tarihsel sürece de bağlı olarak büyük farklılıklar göstermektedir. Gazetelerde çoğunlukla yasalar, yönetmelikler, kamu görevlilerinin ödüllendirilmeleri, tayinler, kolluk kuvvetlerinin başarıları, valilerin konuşmaları ve yazılar, resmi bildiriler, kamu kurumlarının başardığı işler haber olarak verilmiştir. Ancak zaman zaman bu ‘klasikleşmiş’ yapının dışına çıkmış gazetelerde şiirler, inceleme ve araştırmalar, tarihçalışmaları yer almıştır. Yazıların bir bölümü de İstanbul gazetelerinden aynen ya da özetlenerek alınmıştır.”⁽⁵²⁾

Türkiyede yerel basın, taşrada oturan insanların buna ihtiyaç hissetmeleriyle değil devlet tarafından hissedilen siyasi ve politik ihtiyaç sonucu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Osmanlı devleti 1820’li yıllardan itibaren öneminin bilincine vardığı gazeteleri, 1860’lı yıllardan itibaren kendi isteği ve denetiminde vilayetlere götürmüştür.

“Takvim-i Vekayi’nin Türkçe ve Fransızca haricindeki diğer nüshalarının istenilen ölçüde başarılı olamaması osmanlı idarecilerini taşra vilayetlerinde çıkan gazetelerden faydalanma veya bu gaye ile vilayet gazeteleri çıkartmaya yöneltmiştir”⁽⁵³⁾

“Abdülhamit, basının yaygınlaşmasını istemiyor değildi. 1903’te yayınlanan bir şura-yi Devlet Kararnamesi’nde belirtildiği üzere, basının illere yayılmasını, yerel tarım, doğal kaynaklar ve kültür konularının bu basında halkın yararına işlenmesi, konuların sade bir dille yazılması, gazetelerin köylere kadar girmesi istenmekteydi. Ancak bu kendi başına buyruk değil, Yıldız’ın güdümünde olacak bir basındı. Tek kaynaktan yönetilen ve aynı şeyleri yazan bir basın”⁽⁵⁴⁾

(51) KOLOĞLU, Orhan: Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın, İstanbul, 1992, s. 23-24.

(52) VARLIK, Bülent: a.g.m. s.101

(53) YAZICI, Nesimi: Takvim-i Vekayi, (Belgeler), Ankara., 1983, s. 22

(54) KOLOĞLU, Orhan: a.g.e. s.47.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAMURATÜL-AZİZ GAZETESİNİN TANITILMASI

A. GAZETENİN KİMLİK BİLGİLERİ

1. GAZETENİN ADI VE DİLİ

Tanıtmaya çalışacağımız gazetenin ismi “Mamuratül-Aziz” Vilayet Gazetesidir. Mamuratül-Aziz kelimesi bugünkü adı Elazığ olan vilayetin o dönemdeki adıdır. Gazete bu ilin o dönemdeki adıyla çıkmıştır. Mamuratül-Aziz kelimesi “azizler yurdu veya mamur edilmiş, imar edilmiş şehir” anlamlarında kullanılmaktadır. İncelediğimiz gazetede, o dönemde tüm vilayet gazetelerinde olduğu gibi bu ilin adı ile çıkarılmıştır.

Mamuratül-Aziz gazetesinin kullandığı dil ise bazı makale ve yazılar dışında sade bir Türkçedir. Genel olarak halkın anlayabileceği bir dil kullanılmıştır.

2. GAZETENİN YAYIN HAYATINA BAŞLAMASI

Elazığ’ın o dönemdeki adını taşıyan ve bu ilde yayınlanan ilk gazete olan Mamuratül-Aziz Gazetesi, 5 Ekim 1883 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Gazetenin yayın tarihi ile ilgili bilgiler başlık bandının sağ alt köşesinde Fi. 5 Zilhicce sene 1300, Rumi 25 Eylül sene 1259, Afranci 5 Teşrinievvel 1883* olarak belirtilmektedir.

1883-1914 yılları arasında yayınlanan ve 31 yıllık bir yayın hayatına sahip olan gazetenin bu süre içerisinde 1478 sayısı yayınlanmıştır. Bu yönüyle Anadolu’da yayınlanan en uzun ömürlü gazetelerden biridir.

* bkz. Resim 1, Resim 2

3. GAZETENİN ÇIKIŞ AMACI VE YAYIN İLKELERİ

. Bu dönemde yayınlanan resmi vilayet gazetelerinin siyasi, politik ve kültürel olmak üzere çok çeşitli çıkış amaçlarının bulunduğunu giriş bölümünde belirtmiştik. Yayın hayatına yeni başlayan diğer gazetelerde olduğu gibi, M.A. Gazetesinin de çıkış amacı ve belirlenmiş yayın ilkelerinin olması gerekir.

3.1. Çıkış amacı

Gazetenin ilk sayısında (Mukaddeme) başlığı altında yayınlanan önsözünde, gazetenin çıkış amacı şöyle belirtilmektedir:

“Günümüz insanlarına her bir olayın meydana gelişimini, oluşumunu sunmaktan değerli daha başka birşey yoktur. Bu nedenle, medeniyetin ve ilerlemenin bir göstergesi olarak son zamanların akıllı kişilerince icad edilen ve haberlerin yayılma aracı olan gazetelerin kurulması gerçekten iftihar edilecek bir konudur.

Bu nedenle bütün gelişmiş memleketlerde matbaanın kurulması ve gazetenin çıkarılmasıyla, şehirlerde ve köylerde oturan insanların bunlardan yararlandığı bilinmektedir. Gazetelerin çıkarılması ve yayılması köy ve kasabalarda oturanların fikri gelişmesinin sağlanması ve her medeni gelişmenin duyurulması günden güne artan bir ihtiyaç ve rağbet olduğu bir gerçektir.Bütün Osmanlı şehirleri birbiriyle eşit olarak gelişmektedir. M.A. vilayeti de Padişahımızın emri ile bizim aziz vatanımız da diğer vilayetler gibi gelişerek onların arasında yer almıştır.”⁽¹⁾

Bu açıklamaların ışığında M.A. gazetesinin de, devletin o dönemdeki resmi uygulamaları sonucu yayınlandığını söylenebilir.

⁽¹⁾ M. Aziz: Sayı 1, Bkz. Ek:1

400.00

مجله باستانشناسی
6.6.1359

فرهنگ

بازار

نومرو ۱

فرهنگی سده

فرهنگی سده
اولین شماره (۶۰) که
(۳۵) و هر شماره ۵۰ باره در

مجله باستانشناسی

سده اجرتی بشتجه

اولی استبانلر مرکز ولایت اولان

الوزیر مطبوعه سده مراجعت

لازمکولور

اتک بهر سطرین اوج فروش

فی ۵۰ ذی الحجه سده ۱۳۰۰ رومی ۲۵ ايلول سده ۱۲۹۹ افریحی ۷ ثمر ۱۸۸۸

اشیو غزنه مرکز ولایت داره مخصوصه هرهفته بازار کونلری چنار بلور . معارفه و نواد نافعه ساره به دابر اولمده چک اوراقی .
چناناقول اولور . خودا به تملق کله چک مکتو بلردن مناسب مهر و امضای معروف اولورق آدابیه و آفاق و غیر مفسر اولور اوتلر ایشرا ایدیلور .

شاهانه ایله بیله کش بدو و شروع اولورق ایشو
ار نافتدن وطن فرخو و نرک خصه دار اولمده لبنان
عمومیدن جنبه علمی جناب جمالیاری به مرض
تکرات و تحمیدات عظیبه به جلوه مساعدات
جزیه اولیای اوپور مظهر شدن ماولای جلوه سده
احاف و جیه شکرانیت ایدرن .
یو ینده یسوا یه یعنی « فطی صفت »
عیدم الاستیلاعه اگر چه دردنی اردوی همایون
قلند زشت ایش ایدمه خزه سترنلین ترین
اتک بشته جده رسیده آتیه به محتاج اولورق
انخاب و زمین یورلدنم بحرالت و طیفه همه سنی
حتیه ادا ایدن تلک ماول مدت زنده بحرین
کرانک آثار قدسی تیج و تقلید ایدرک بوسلکده
تکاپوی براغه به تحصیل ملکه به متوقف اولدنی
تصدیک کرده اصحاب معارف اولمده ایشو اثر
نوزاده و نوبله حق زال و هفتواتک تلک
عق و تسامح ایله تراشیده یورلدی عرضه نیاز
مندانه مبر

وقایع ولایت

والی ولایت علوتو (عبدالنفع) اقتدی
حضر نری داخله نظارت جلوه سندن بالیقان
ماه جاتک اون التهی جیه کوی معینده الای
بی عزتو حسن تلک اولدنی حالیه دورا ملا یه
شخصه فریت یورلدن . عودت یه دکن
امور و کالت دفتر دار ولایت سادتلو توفیق اقتدی به
تودیع یورلدن . (مهوره الزمره)
برساعت مسانه سی اولان عجلدن بآله کورجانی
نام محله قدر تنلیته مباشرت اولوب اون ساعت
مندیاری مسافه سی بولان و خرمن و سمی تمیلندن
مقدم اکثر برریشک ترایمی تسویه اولنسان
(ایزلی) طریق شوه علیاته برهفته تدیر
نظارت و اکال لازمه تشیله بده (ملا یه)
عزیت ایتک اوزره الیوم (خان کندی) قر به سده
ارام و اشتغال یورلدن زدر .
سده بخالیدن بآله تطبی نافعه نظارت

کشادی و زندهل ایمیدله ساکنان مدن و قرای
مستعد ایتک تصورات فکر به سی واصل مبرحد
یقین و ادعان اولورق هر برجله مدینک ترقیاتله
سابقست کوسر بکده و کون بکون کسب کثرت
ورغبت ایتکده اولدنی مستغنی یساند .
باحیسانه و توفیقه تسالی مبرتابان ایام عدالت
وسایان مفارق مظلله تشینان دن و استراحت
صاحب برمان یسندیل زینتساز تحت و اکال
ولی نعمت هم الزوال قطب اعظم دور اعتدال
شرفشه نالدار مدانی پادشاه کانکار ملک عثمانی
شوکتلو همتلو پادشاهز مدار اکل اساس
ورقه همز سلطان عبدالحمید خان ثانی
افدمن حضرتل ینک دیم شوکتو سیم
ملوکاتلر بنی بین الشرف فخر و اجلال یورلدن
روز فیروز دیری ممالک محروسه شاهانه لریک
اصلاح و ترقیات ابرنده پندریغ و ابذل یورلدن
اولدنلری ارفیقشار الطاف ملازیمه شهر یارانه
زندن هر قطعه زمین بلاد خدمتد نظارت
و مهوریت اولورق یکدیگر به مدلوله قصب
السبق ایتکده اولدنی مثلاً سیه سیه
ملوکاتلر زنده مان عزیز بولان مهوره الزمره
ولایت دنی عهد همایون ملوکاتلر زنده ایدمه
عنوان قدیم ولایتله جامه تشریفاتی اکتساب
ایدنلر زنده ولایت جلوه ساره ایزیدر
اولوب آثار قدس و ترقیات ایشو عوده ایزار
ایده یه چک درجه به ایصال خطوات مساعی
جلوه ایشو وقوع بولان عرض انها اوزر زنده
معارف نظارت جلوه سنک لطف و اسما ف
جلوه لری به حکم مطبوعه ادواتی جلب و کشاد
و اسباب متشبهه سی تیه و اعداد اولدنی کبی
رده ولایت فرته سی طبع و نشری حنده بالاستیذان
داخلیه نظارت جلوه سندن مهوره الزمره
نادیه طبع و تشیله مساعده موهبه خدمت
و کالینهای متعلق و اوزان یورلدنک تشریه
مقام ولایت سادتلو ماولای توسلا
بشیرله ایشو بازار اقزوی عمر و شوکت

مقدم
هم وقایع عام و ضبط جریده حوادث ام
تدار بشده کجیده اولی غیر متصور
وقت و زمان بر دستکاه هزاران اثر
حتایق خیر اولوب بولرک جلوه سی
روضة شیت و آثار مضاعفه قدرت
ع انسانی ایشو ایشو بدایع اکوانه
ساره ایله نکلدار اولورق اثر دن مؤثره
و خواص ایشو ایدنی بیزان فکر
سجیده ایدرک احوال چار به اکوانک
دمات کایه و جزیه مساعی و مضار یه
سبب بود و زین ایتک قوه طبیعی
سکالاه اعلیله جندی یننده امتیاز
اهلیت اعظم آلازم صدایه اولدنی
ینده ایشان ایدرک هر حال و کار
به دیباچه دولت و تدارد نم جلال
اجب ایشیدن بالاستمانه جواهر
و شتی رب متعال طرازنده مرسله
کوره فقی داب دیرین پیشین اهل
ینده موجب فیض و نجات ایدوک
شینده سندر . بجمعه جدایه
ساحین و نئی شیه لایعوم حول
وصف الوافین و ونسلی علی
ن آلمین و اختراجه من الایساده
والله و اکلم اجمین

سامع اهل زمانه هر برطرک حوادث
به سنی عرض و ایشادن فیتدار
تدر اولدیندن آثار ترقیات مدیندن
مناظرین اصحاب هتوات عهد
صنایع طباعته اختراع کرده
دری اولوب انتشار وقایع و آثار
اولان غزنه لری ایشادی حقیقه
بیون موجب اقتضار اوله جوق
در .
ناتی بالمله بلاد مجنده ده مطبوعه

1962 SC 105

3.2. Yayın ilkeleri

M.A. Gazetesinin yayın ilkelerini, gazetenin başlık bandı çizgisi altında 3 sütuna 2 satır halinde yer alan açıklamalardan anlıyoruz.

Gazetenin bu konuyla ilgili açıklamaları, kimlik bilgilerinin yer aldığı 1. sayfasında, başlık bandının altında “maarife ve diğer faydalı şeylere dair gönderilecek evrak ücretsiz kabul olunur. Havadise mutaalık gelecek mektuplardan uygun mühür ve imzaları maruf olarak, adaba muvafık ve gayri muzır olanlar neşr edilir” denilmektedir.

Gazetenin yayın ilkelerini maddeler halinde şöyle sıralamak mümkündür:

- Gazetede yayınlanmak üzere gönderilecek yazıların eğitime ve diğer faydalı şeylere ilişkin olması.
- Haberlerin haber değeri taşıması
- Yazıların ahlaka uygun olması ve gayri muzır olması.
- Gönderilecek yazılarda (mektuplarda) imza ve mühürlerin açık olarak belirtilmesi, imza ve mühürleri belli olmayan yazıların yayınlanmayacağı.

M.A. Gazetesinin yayın ilkeleri konusunda bizce üzerinde durulması gereken birkaç nokta vardır. Bunlardan en önemlisi, yazıların örf, adet ve adaba uygun olması ve gayri muzır olmasının istenmesi ve halkın eğitime katkıda bulunacak yazıları yayınlamak olmasıdır. Ayrıca halkın gazete aracılığı ile eğitime katkıda bulunmak gibi bir ilkeyi benimsemiş olması o dönem basını için olumlu bir durumdur.

3.3 Yayınlandığı günler

5 Ekim 1883 tarihinde yayın hayatına başlayan M.A. Gazetesi haftalık olarak çıkarılan bir vilayet gazetesidir.

M.A. gazetesi haftada bir pazar günleri yayınlanmıştır. Bu konuda gazetenin başlık bandının altında “İş bu gazete merkez vilayette daire-i mahsusasında her hafta pazar günleri çıkarılır” açıklaması getirilmektedir.⁽¹⁾

İncelediğimiz 1 yıllık süre içerisinde gazetenin yayınlandığı gün hiç değişmemiştir.⁽²⁾ Bu dönemde çıkarılan diğer vilayet gazeteleri de genellikle haftalık olarak yayınlanmıştır. Bu yıllarda bir gazeteyi günlük veya haftada bir kaç sayı yayınlatabilecek kadro ve teknik donanımın taşrada olmaması nedeniyle vilayet gazeteleri genellikle haftalık olarak yayınlanmıştır. Aslında bu gazetelerin haftalık olarak yayınlanması da bu dönem şartlarında oldukça olumlu bir durumdur..

M. A. gazetesi, 1881 tarihinde tekrar işletilmeye açılan vilayet matbaasında basılmıştır. Giriş bölümünde de belirtildiği gibi vilayet gazeteleri, 1864 yılında yapılan yerel yönetimlerle ilgili düzenlemeler çerçevesinde, vilayetlerde açılan matbaalarda çıkarılmıştır. Bu vilayet matbaaları öncelikle valiliklerin kırtasiye ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla kurulmuş daha sonra bu matbaalarda resmi vilayet gazetelerinin yayınlanması yoluna gidilmiştir.

Bugünkü adı Elazığ olan Mamûratül-Aziz Vilayetinde ilk matbaa (Taş destigah) 1866 (1283.H) yılında vali Hacı İzzetpaşa zamanında kurulmuştur. Daha sonra matbaayı çalıştıran kişilerin toplu halde ölmeleri sonucu bu matbaa kapatılmış ve 1881 (1298.H) yılında hükümetin yardımıyla ve Vali Süleymaniyeli Abdullah Musip Paşa zamanında tekrar işletilmeye açılmıştır. 1883-1884 (1301.H) tarihinde Vali Hacı

⁽¹⁾ M. A. gazetesinin incelediğimiz bir yıllık sürede iki sayısının yayın tarihlerinde bir geçikme olmuştur. Bunlar gazetenin 2. ve 29. sayılarıdır. M.A. gazetesinin bu sayıları birer hafta sonra yayınlanmıştır. Gazete 2. sayısındaki bu geçikmeyi “gazetemizin geçen hafta bayram tatili nedeniyle çıkarılamadığından özür dileriz.” 29. sayısındaki geçikmeyi de “Matbaamızca bazı mavinî heyyuletinden dolayı geçen hafta gazete çıkarılmasına muafik olunamadığı cihetiyle özür dileriz.” şeklinde açıklamaktadır.

⁽²⁾ Bkz. Resim 2

Hasan Refik Bey zamanında madeni harflerle bir baskı makinası satın alınmış ve bir müdür ve bir muharrir tahin edilmek suretiyle M.A. Gazetesi yayınlanmaya başlamıştır.*

3.4. Ücreti

Haftalık olarak yayınlanan M.A. gazetesinin bu nüshası 50 paradır. Gazetenin fiyatı ile ilgili bilgiler 1. sayfanın sol üst köşesinde⁽³⁾ şu şekilde yer almaktadır:

“Gazetemizin 1 senelik abone bedeli mecdiye 19 kuruş hesabiyle 60, altı aylığı 35 ve her bir nüshası 50 paradır. “

Gazetenin ücreti incelediğimiz 1 yıllık süre içerisinde hep aynı kalmıştır.

4. GAZETENİN TEKNİK YAPISI VE GÖRÜNÜMÜ

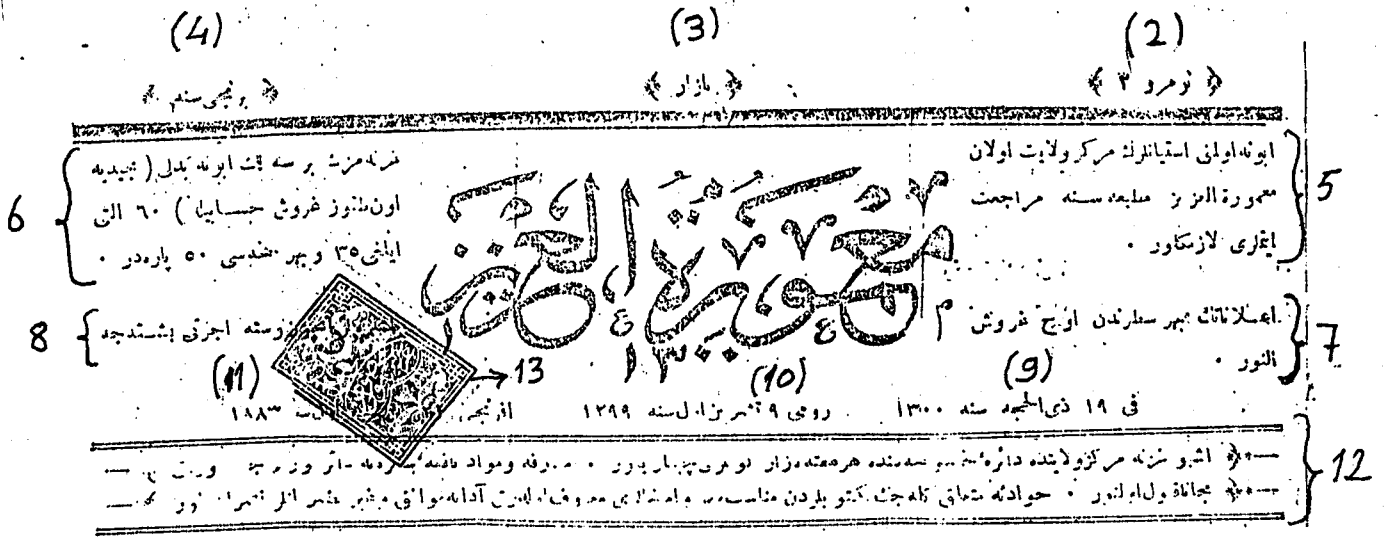
4.1. Sayfa, sütun sayısı ve ebadı

Haftalık olarak yayınlanan M.A. Gazetesi 2 yaprak halinde 4 sayfa ve 3 sütun olarak çıkarılmıştır. Gazete bu şekilde başladığı yayın hayatını incelediğimiz 1 yıl içinde aynen korumuş ve devam ettirmiştir.

İncelenen 48 sayı içerisinde sadece 4. sayısı 2 sayfa olarak çıkmıştır. Bunun dışındaki diğer sayıları 4 sayfa çıkmıştır. Gazete 38x25 cm. boyutlarında yayınlanmıştır. İlk sayısından itibaren 38x25 cm. olarak yayınlanan gazete bu ebadlarını da aynen korumuştur.

* bkz. SUNGUROĞLU, İshak: Harput Yollarında, İkinci Cilt, İstanbul, 1959, s.534-536, MEMİŞOĞLU Fikret: "Elazığ'da Basın Hayatı", Fırat Dergisi, Elazığ, 1964, S.22, s.21

⁽³⁾ Bkz. Resim 2

Resim2

1. Mamuratül-Aziz
2. Numara 1
3. Pazar
4. Sene 1
5. Abone olmak isteyenler merkez vilayet olan Mamuratül-Aziz matbaasına müracat etmeleri lazım gelir.
6. Gazetemizin bir senelik abone bedeli mecidiye 19 kuruş hesabıyla 60, 6 aylığı 35 ve beher nüshası 50 paradır.
7. İlanatın her satırından 3 kuruş alınır.
8. Taşralar için posta ücreti başkaca alınır.
9. Fi 5 zilhice 1300
10. Rumi 25 eylül 1299
11. Afranci 5 Teşrinievvel 1883
12. İşbu gazete Merkez vilayette daire-i mahsusasında her hafta pazar günleri çıkarılır. Maarife ve mevadi nafia-i sariyeye dair gönderilecek evrak meccanen kabul olunur. Havadise mutaalık gelecek mektuplardan uygun mühür ve imzalar belli olarak adaba muavfık ve gayri muzır olanlar neşr edilir.
13. Pul (*)

(*) Gazetenin tüm sayılarında genellikle kimlik bilgilerinin yer aldığı başlık bandı içerisinde bir pul bulunmaktadır. Bu pul 1874'te hükümet tarafından her gazeteye 2 paralık pul yapıştırılması zorunluluğu getirilmesi sonucu yapıştırılan pullardandır. Bu pulların yapıştırılması gazetelere ekonomik baskı uygulamak olarak değerlendirilmektedir. Bu uygulamayı günümüzde radyo ve TV'lere yapıştırılan ve belli ücret ödenerek alınan bandrol uygulamasına benzetebiliriz. 1874 tarihinde gazetelere bir vergi mahiyetinde olmak üzere iki paralık pul yapıştırmak mecburiyeti konmuş idi." bkz. GÜNYOL, Vedat: "Matbuat", İslam Ansiklopedisi, C.7, s.377, "Babıralı 1874'te her gazeteye iki paralık pul yapıştırılması zorunluluğu koyarak bir çeşit ekonomik baskı uyguladı". bkz. KOLOĞLU, Orhan: "Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi", Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C.1, s.85.

Gazetenin incelediğimiz 1 yıllık süre içerisinde tüm sayfaları 3 sütun olarak çıkmıştır. Gazetede yazılar, sayfaları yukarıdan aşağıya üç eşit parçaya ayıran iki dik çizgi arasında sırasıyla verilmiştir. Sütun sayısı ve çizgileri de genel olarak bütün sayılarda aynen korunmuştur.

Gazetenin sayfalarını üç eşit parçaya ayıran iki dik çizgi tüm sayı ve sayfalarında aynen kullanılmasına rağmen bazı sayıların bazı sayfalarında bu çizgi kalkmıştır. İlk değişiklik gazetenin 19. sayısının 4. sayfasında görülmüştür. 1299 senesi aşar vergisine ait malların cetvellerini gösteren tablo nedeniyle, bu sütun çizgileri kaldırılmıştır. Buna benzer değişiklikler gazetenin 21. sayısının 3., 26. sayısının 2., 27 ve 28. sayfalarının 4. sayfalarında 29. sayısının 1., 36. sayısının 4., 40 sayısının 4., ve 47. sayısının 4. sayfalarında görülmüştür. Bu değişiklik tablolar nedeniyle yapılmıştır.

4.2. Mizanpaj

Günümüz basınında gazetenin sayfalarını değişik bölümlerde (yatay ve dikey) haber görüntü unsurlarının ve bunlara ilişkin bilgilerin değişik etkiler yaratması amacıyla kullanılan mizanpaj tekniği o dönemde yayınlanan diğer gazetelerde olduğu gibi M.A. gazetesinde de kullanılmamıştır.

M.A. Gazetesinde kullanılan mizanpaj tekniğinin son derece basit bir teknik olduğunu, başlık bandı içerisinde kullanılan mizanpaj tekniğinin simetrik, haber ve yazıların yer aldığı metin kısmında, boyuna mizanpaj tekniğinin kullanıldığını söyleyebiliriz.

Mizanpaj, günümüz basınında sayfayı yukarıdan aşağıya haberlerin ve klişelerin önemine göre bölümlere ayırması ve sonrada ayrılan bu bölümlere, sütunlara

haberlerin başlıklarını ve klişelerinin yerlerini işaret etmesi ve düzenlemesidir.⁽¹⁾ Birinci sayfa, gazetenin içeriğini gösteren vitrindir. Vitrin günümüz basınında çok önemli unsur olarak karşımıza çıkar ve üzerinde gün boyu değişiklikler yapılan bir yerdir. Bu dönemlerde yayınlanmış vilayet gazetelerinde bu unsur ön plana çıkmamıştır.

M.A. gazetesinde haberler ve yazılar öncelik sırasına tabi tutulmadan, arka arkaya sırasıyla yerleştirilmiştir. Haberin bittiği ise bir ara çizgi kullanılarak belirtilmiştir. Haberlerde üst başlık, ana başlık ve alt başlık gibi başlık kullanımı da yoktur. Günümüz basınında görülen büyük puntolu ve dikkat çekici başlıklar kullanılmamıştır. Kullanılan başlıklar, “Vakayi Vilayet”, “Vakayi Umumiye” ve “Tevcihat” gibi genel başlıklardır. Gazetede yerel haberler “Vakayi Vilayet” başlığı altında arka arkaya verilmiş her haberin bitiminde (İki çizgi arasında bir yıldız işareti) bitiş çizgisi kullanılmış, daha sonra diğer bir habere geçilmiştir. Yerel haberlerin bitiminde “genel haberlere” geçilmiş ve genel haberler de sırasıyla verilmiştir. Genel haberler gazetede “Vakayi Umumiye” başlığı altında yayınlanmıştır.

Gazetede haberin veya yazının başlığı diyebileceğimiz başlıklar, haber ve yazının metin kısmı ile aynı puntodadır. Bazı haber ve yazıların girişinde (Arapkirden Mektup), (Meclis idare Heyetinden), (Malatya’dan Mektup), (Maarif Meclisinden Matbaamıza hitaben gelen varakadır), (Telgraf Havadis), (Dahiliye Nezaret Celilinden gelen emirmame suretidir), (Varaka) makalelerde de (Kavimler ve milletler), (Fıkra-i Ati), (Ceride-i havadis’te görülmüştür) gibi açıklamalar yapılmıştır.

Gazetenin ilk sayfasının ilk sütunundan başlamak üzere ne kadar yerel haber ve yazı varsa arka arkaya verilmiş ve yerel haberlerin bitiminde genel haberlere geçilmiştir. Vakay-i Umumiye başlığı altında genellikle ikinci bir başlık olarak “tevcihat” başlığı yer almakta ve daha sonra bazen dış haberler bazen ülke içindeki çeşitli olaylarla ilgili haberler, siyasi duyurular (emirnameler), sırasıyla verilmektedir.

⁽¹⁾ Bu konuda Bkz. SUBAŞI, Nihat: gazete ve Tekniği Ankara 1970

Daha sonra ‘mahkeme ilamları’, ‘icra satışı’ duyuruları ve ‘ilanlar’ verilmiştir. ‘İlan’ başlığının altında bazen bir kaç ilan verilmiş, bir ilandan, diğer bir ilana geçilirken arada bitiş çizgisi kullanılmış ve (Bu dahi) başlığı kullanılarak bununda ‘ilan’ olduğu belirtilmeye çalışılmıştır. Aynı durum emirnamelerde de uygulanmıştır.

Gazetede çoğunlukla görülen başlıklar (yine metin kısmı ile aynı puntoda) ‘Vakayi Vilayet’, ‘Vakayi Umumiye’, ‘Tecvihat’, ‘ilan’, ‘bu dahi’, ‘tashih’, ‘teessüf’, ‘.....celilesinden gelen emirname suretidir.’ gibi başlıklardır.

Gazetenin birinci sayfasının en üstünde büyük harflerle yazılmış ‘Mamuratül-Aziz’ ismi bulunmaktadır. Büyük harflerle ve kalın puntolarla yazılı olan gazetenin ismini de çevreleyen, bir çizgi bandı içerisinde gazetenin kimlik bilgileri yazılıdır.

Gazetenin başlık bandında yer alan bilgilerin altında, haber, makale ve ilanlar ile diğer yazılar birinci sütundan başlamak üzere verilmiştir.

Gazetenin 1.sayfası"Vakay-i Vilayet" başlığı altında, yerel haberlere ayrılmıştır. Yerel haberler, incelenen sürede yayınlanan 48 sayısının^(*) 46'sında 1. sayfadan, sadece 1 sayısında ise 2. sayfada yer almıştır.

Genel haberler ise "Vakay-i Umumiye" başlığı altında gazetenin çeşitli sayfalarında verilmiştir Genel haberler çoğunlukla 1. sayfadan itibaren vermeye başlanmış ve 2. sayfada devam etmiştir. Bu haberler daha çok 1.sayfada yer almasına karşın 2. ve 3. sayfalarda yer aldığı görülmüştür.

Gazetenin 2. ve 3. sayfaları, yerel ve genel konulu makaleler, şiirler ve siyasi duyurulara ayrılmıştır. Bunlar genellikle 2. sayfanın yarısından başlamakta ve 3. sayfanın sonunda bitmektedir. Gazetenin 4. sayfası ise genellikle mahkeme ilamlarına,

^(*) M. Aziz gazetesinin 32. sayısı bulunamamıştır.

icra satışı duyurularına ve ilanlara ayrılmıştır. M.A. gazetesinde bölüm hadisesi olmaması nedeniyle haberlerin ve yazıların belli sayfalarda verilmesi alışkanlığı bu şekildedir. Ayrıca günümüz basınında kullanılan resim, karikatür, grafik v.b. görüntü unsurlarından hiç biri (tablo ve cetveller hariç) kullanılmamıştır.

Bu yönüyle M.A. gazetesi görünüm olarak sade bir görüntüde olup günümüzde, dergilere benzeyen bir yapıya sahiptir. Çeşitli mizanpaj teknikleri ve görüntü unsurların kullanılmaması, ayrıca başlık, farklı punto ve “manşet” uygulamasının yapılmaması nedeniyle günümüz basınıyla karşılaştırıldığında sıkıcı ve monoton bir görüntü çizmektedir.

5. GAZETENİN GELİR KAYNAKLARI

M.A. gazetesinin başlıca gelir kaynakları, abone ve ilan bedelleridir. Gazetenin en önemli gelir kaynaklarından olan abone bedellerinin zamanında ödenmemesi nedeniyle gazete yazarları tarafından uyarıcı nitelikte yazılar yazılmış ve bu durumun gazetenin ilerlemesine engel olduğu belirtilmiştir.

Gazetenin, abone bedellerinin alınması konusunda hassas bir tutum takındığını, bu bedellerin alınmasına ayıca bir önem verdiğini söyleyebiliriz. Abone bedellerinin tahsilinde zorluklar yaşandığını ifade eden yazılar gazetenin 35., 39. ve 48. sayılarında yayınlanmıştır.

Gazete, abone bedellerinin tahsil edilmesinde bazı problemlerle karşılaşmasına karşın, ilan bedellerinin alınmasında buna benzer bir durum yaşamamıştır. Bu konuda gazetede herhangi bir uyarı yazısına rastlanmamıştır.

Bu durum bize gazetenin en önemli gelir kaynaklarının abone bedelleri ve ilan bedelleri olduğunu, abone bedellerinin tahsilinde güçlükler ve sıkıntılarla karşılaştığını, ancak ilan bedellerinin muhtemelen peşin alındığını veya zamanında ödendiği sonucuna götürmektedir.

Bu dönemde yayınlanan ve genellikle özel kişiler tarafından çıkarılan gazetelerin devletten yardım aldıkları bilinmektedir.⁽⁴⁾ Ancak M.A. Gazetesinin abone ve ilan gelirleri dışında başka gelir kaynaklarının olup olmadığı, devletten yardım alıp almadığı (yazarların ve çalışanların devlet memuru olmaları dışında) veya ne kadar aldığı konusunda herhangi bir bulgu elde edilmemiştir. Bu nedenle M.A. gazetesinin gelir kaynaklarının sadece abone ve ilan gelirleri olduğunu söyleyebiliriz.

5.1. Abone ücreti ve Geliri

Abone bedellerinin gazetenin en önemli gelir kaynağı olduğunu yukarıda belirtmiştik. M.A. gazetesinin bir nüshası 50 paradır. Gazetenin abone tarifesi ise bir senelik 60 kuruş, altı aylığı 35 kuruşdur.

Gazetenin ücreti ve abone bedelleri ile ilgili açıklayıcı bilgiler, gazetenin birinci sayfasının sağ üst köşesinde, başlık bandı çizgisi içerisinde yer almaktadır. Burada “Abone olmak isteyenler, merkez vilayet olan M.A. matbaasına müracaat etmesi lazım gelir”⁽⁵⁾ denilmektedir.

Bu açıklamanın karşısında, (gazetenin başlık bandı çizgisi içerisinde) “gazetemizin bir senelik abone bedeli, mecdiye 19 kuruş hesabiyle 60, altı aylığı 35 ve her bir nüshası 50 paradır”⁽⁶⁾ ibaresi yer almaktadır.

M.A. gazetesinin satış yönteminin genellikle abone usulü olduğunu, taşralar için posta ücretinin ayrıca alındığını⁽⁷⁾, günlük satışların ancak gazete matbaasından

⁽⁴⁾ bkz. İNÜĞÜR, M.Nuri: Basın ve Yayın Tarihi, İstanbul, 1982, s.171. GÜNYOL, Vedat: "Matbuat", İslam Ansiklopedisi, c. VII. s.348.

⁽⁵⁾ Bkz. Resim 2

⁽⁶⁾ Bkz. Resim 2

yapıldığını söyleyebiliriz. Gazetenin satış ve dağıtım konusunda herhangi bir belge ve bulguya rastlanmaması nedeniyle ve gazetenin 1 nüshasının elli para olarak belirtilmesi nedeniyle, elden satışların ancak matbaadan yapılabileceği sonucunu ortaya koymaktadır.

Gazetenin satış yönteminin abone usulü olması ve abone bedellerinin zamanında ödenmemesi nedeniyle, gazete bazı sıkıntılarla karşılaşmıştır. Abone bedellerinin zamanında ödenmemesi nedeniyle gazetenin bazı sayılarında uyarı yazıları yayınlanmıştır. Bu yazılarda, okuyuculardan abone bedellerini ödemeleri ayrıca bu bedelleri zamanında matbaa merkezine göndermeyen bazı kamu görevlerinin de görevlerini yapmaları ifade edilmektedir.

Bu konuyla ilgili ilk uyarı yazısı gazetenin 36. sayısında görülmüştür.⁽⁸⁾ Bu yazıda abone bedellerinin ödenme vaktinin geldiği ve sürenin dolmasına az bir süre kalmış olmasına rağmen bedellerin çoğunun tahsil edilemediği, bu durumun matbaa heyetini zor durumda bıraktığı belirtilerek abone bedellerin bir an evvel ödenmesi istenmektedir.

Bu yazının yayınlanmasından 4 sayı sonra (yaklaşık 1 ay sonra) gazete gene abone bedellerini alamadıklarını, özellikle Malatya ve merkez vilayete bağlı kazalarda bu durumun olduğu, bunların gönderilmesi için vilayet makamından bir kaç defa yazı yazıldığı halde gene gönderilmediği, bunların bir an önce gönderilmesi gerektiğini bildiren bir yazı yayınlamıştır..⁽⁹⁾

Abone bedellerinin gazete idaresine ulaştırılmasında, kazalarda tahrirat katipleriyle kaymakaların, livalarda da tahrirat müdürlükleriyle mutasarrıfların görevidir. Bu görevliler abone bedellerini tahsil ettikleri halde, gazeteye ulaştırmakta

⁽⁷⁾ Bkz. Resim 2

⁽⁸⁾ M. Aziz sayı:36. Ayrıca bkz. Ek:2

⁽⁹⁾ M.A. sayı.40. Ayrıca bkz. Ek:3

yavaş davranmışlardır. Gazete daha çok kamu görevlilerin bu tutumlarından şikayetçi olmuştur. Bu konuda kaymakamların ve mutasarrıfların görevlerini yapmadıklarını, gazeteye yardımcı olacakları yerde bu bedelleri kazalarında bekleterek gazete heyetini zor durumda bıraktığını ifade etmiştir.

Gazete, abone bedellerinin ödenmesi konusunda 48. sayısında da ‘İhtar-ı mahsus’ başlığı altında bir yazı yayınlamıştır. Bu yazıda, gazetenin bir senesinin bu sayı ile son bulduğu, abone bedellerinin ödenmemesi, bir yıllık sürenin dolmamasından kaynaklanıyor ise bunun da sona erdiğini, bu durumun gazetenin ilerlemesine mani olduğu ve idareyi sekte dar ettiğini, ayrıca bir daha hatırlatmaya ve ihtarla gerek kalmadan bedellerin ödenmesi istenmektedir.⁽¹⁰⁾

Bazı kazalardan hiç abone bedeli alınmadığı, örneğin Arapkir kazasından 6 bin kuruş abone bedeli ödenmediği belirtilmektedir.⁽¹¹⁾ Gazetenin sadece Arapkir kazasındaki bir yıllık abone bedelinin 6 bin kuruş tuttuğu gözönüne alınacak olursa bu durum bize gazetenin tirajının fazla olduğu ve abone bedellerinin gazetenin gelir kaynakları içinde önemli bir yeri bulunduğu sonucuna götürmektedir.

Gazetenin bir senelik abone bedelinin 60 kuruş olduğu hatırlanırsa sadece bir kazasında (Arapkir) 100 Abonesi olduğu sonucuna götürmektedir. M.A. vilayetinin o dönemdeki kaza, liva merkezleri, sancakları ve vilayet merkezi olmak üzere mülki yapısı ve toplam nüfusu gözönüne alınacak olursa, gazetenin toplam tirajının en az 2-3 bin civarında olması muhtemeldir. O dönemde yayınlanmış bir vilayet gazetesinin tirajının bu kadar olması olumlu bir durum olmasına rağmen, günümüz yerel basının bu tirajı erişemiyor olması oldukça düşündürücüdür.

⁽¹⁰⁾ M.A. Sayı:48. Ayrıca Bkz: Ek:4

⁽¹¹⁾ M.A. sayı:40. Ayrıca Bkz: Ek:3

Bu dönemde Mamuratül-Aziz vilayeti merkezi bugünkü Elazığ olmak üzere Malatya,^{*} Hısn-ı Mansur (Adıyaman), Dersim (Tunceli), Ergani Sancakları ve buralara bağlı kazaların büyük bir kısmını içine almaktaydı. Vilayetin toplam nüfusu ise 575.314'tir.*

5.2. İlan gelirleri

Gazetenin diğer önemli bir gelir kaynağını ise ilan gelirleri oluşturmaktadır.

Daha sonraki bölümlerde geniş olarak ele alınacak olan ilanlar, gazetede oldukça fazla sayıda yer almıştır. Resmi ilan ve duyurular gazetede sıkça görülmüştür. Ayrıca az da olsa özel ilan ve reklam da gazetede yayınlanmıştır.

M.A. gazetesinin ilan tarifesi, gazetenin başlık bandı içerisinde⁽¹²⁾ “İlanatın her satırından 3 guruş alınır” açıklaması ile belirtilmektedir. Günümüz basınında “kelime” karşılığı ücretlendirilen ilanlar, o dönem basınında “satır” sayısına göre ücretlendirilmiştir.

İncelediğimiz 48 sayı içerisinde gazetede yayınlanan tüm yazıların toplam satır sayısı 19.678'dir. İlanlara ise toplam 3.796 satır ayrılmıştır. Gazetede yayınlanan tüm haber ve yazılar içinde ilanlar, hem sayı hem de satır sayısı itibarıyla birinci sırada gelmektedir.⁽¹³⁾ Bundan da anlaşılacağı gibi M.A. gazetesinin en önemli gelir kaynaklarından birisi de ilan gelirleridir.

* Bu konuda bkz. SUNGURĞÖLÜ, İshak: a.g.e., Birinci Cilt, İstanbul, 1958 s.191-193

AÇIKSES, Erdal: "Mamuratül-Aziz Vilayet Salnamelerinde Kayıtlı Kütüphaneler ve Yazma Eserler", Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu, Bildiriler, Elazığ, 1987, s.137.

⁽¹²⁾ Bkz: Resim 1,2

⁽¹³⁾ Bkz: Tablo 10,11

Gazetede abone bedellerinin ödenmemesi nedeniyle gazete idaresi tarafından yazılmış yazılara yer verilmesine karşın, ilan bedellerinin ödenmesi konusunda hiç bir yazıya rastlanmamıştır. Bu durum bize ilan bedellerinin peşin alındığını ve bu nedenle herhangi bir problemin olmadığı sonucuna götürmektedir.

Gazetenin bir nüshası 50 para ve ilanın her satırından 3 kuruş alındığına göre ilan ücreti oldukça fazladır. Bu da gazetenin ilan gelirlerinin hiç de küçümsenmeyecek bir noktada olduğu konusunda bize ipucu vermektedir. Osmanlı para birimine göre 40 para 1 kuruş, 100 kuruş ise 1 liradır.⁽¹⁴⁾ Buna göre gazetenin 2 nüshası 2,5 kuruş gelmekte, buna karşın ilanın bir satırından 3 kuruş ücret alınmaktadır.

M.A. gazetesinin 4. sayfasının tamamı, bazende 3. sayfasının bir bölümünün ilanlara ayrıldığı gözönüne alınacak olursa gazetenin büyük oranda ilan ve reklam geliri elde ettiği söylenebilir. Başka bir hesaplamaya göre 1 senelik abone ücreti 60 kuruştur. İlanın her satırı ise 3 kuruş. Örneğin 20 satırlık bir ilan ücreti gazetenin 1 yıllık abone bedeli kadardır.

B. HABERCİLİK VE GAZETECİLİK ANLAYIŞI

1. GAZETECİLİK ANLAYIŞI

M.A. Gazetesinin ilk sayısında yayınlanan mukaddemesinde, gazeteyi ilerlemenin ve eğitimin bir parçası olarak görmekte ve gazetenin, yayınladığı haberlerle köylerde ve şehirlerde oturan insanları bilgilendirdiğini, haberdar ettiğini ve fikri gelişmelerine katkıda bulunduğu belirtilmektedir.

⁽¹⁴⁾ ÇADIRCI, Musa: Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal veEkonomik Yapıları, Ankara 1991, s.304

M.A. gazetesi resmi vilayet gazetesi olması nedeniyle, vilayet dahilinde, bölgede, yurttta ve dünyada olup biten çeşitli olaylarla (savaşlar, deprem v.b. durumlarla) ilgili haberleri aktarmak ve haberdar etmek, yayınladığı çeşitli makalelerle halkı eğitmek, yeni çıkan kanunları, uygulamaları halka aktarmak gibi görevler üstlenmiştir.

Ayrıca, günümüz basının ve en önemli işlevi olan “kamuoyu oluşturma” ve “baskı unsuru” olma özelliğini de zaman zaman yerine getirdiğini söylemek mümkündür. Bunu yerel konularda, yerel yöntemlerin uyulamalarını bazı yolsuzluk olaylarını gündeme getirmekle yapmaya çalışmıştır.

Gazetenin en önemli görevlerinden olan "haber verme" işlevini özellikle, yerel haberlerde yerine getirmeye çalıştığını söylemek mümkündür. Yerel içerikli çeşitli haberlere yer vererek bu bölgede yaşayan insanların olup bitenler hakkında haberdar olmasını sağlamıştır.

Vilayetlerde yayınlanan bu ilk vilayet gazetelerinin yayın hayatına başlamasının ve Anadolu insanının günlük hayatına girmesinin çok önemli bir yönü de o zamana kadar insanların yaşadıkları ilde, bölgede, yurttta ve dünyada olup biten olaylar hakkındaki bilgileri, sözlü anlatım ve aktarım biçiminden kurtarmış, bunları yazılı hale getirerek bir anlamda resmi bir nitelik kazandırmış olmalarıdır. Bizce bu ilk vilayet gazetelerinin yayımlanmasının en önemli faydaları arasında bu durum da belirtmek gerekir.

M.A. gazetesinin gazetecilik anlayışını 36. sayısında yayınlanan bir yazıdan da anlamak mümkündür. Bu yazıda gazeteye yazı yazmakla görevlendirilen bazı kişilerin bu görevlerini yapmamaları nedeniyle bu il ve ilçelerle ilgili haberlerin merkez vilayetten alınan bilgilerle verildiği belirtilmektedir. M. A. gazetesi, olayların meydana

geldiği yerlere en yakın görevliler tarafından, zamanında ve hızlı bir şekilde bildirilmesi gerektiğini, bu kişilerin görevlerini yapmadıkları zaman vilayette gelen (muhtemelen aradan uzun bir süre geçtikten sonra) bilgilerle yetinildiği belirtilmektedir.⁽¹⁵⁾

Gazete bu konuyla ilgili bir yazıda, gazetelerin esas görevinin bir yerde olan olaylardan, başka bir yerde oturan insanların haberdar edilmesi ve bilgilendirilmesi olduğunu belirtmektedir. Ancak bu görevin, muhabirlerin bulundukları yerlerdeki olayları ve haberleri zamanında gazeteye bildirmemeleri sonucu yerine getirilmediği ifade etmektedir.

2. HABERCİLİK ANLAYIŞI

M.A gazetesinin resmi bir gazete olması nedeniyle devletin çeşitli uygulamalarına (örneğin yol yapımı, vergi alımı, askerlik kura çekimi, telgraf hattı yapımı v.b.) ilişkin haber ve yazılara öncelik vermiştir ve yayınladığı haberlerin büyük bir kısmı bu uygulamalarla ilgili haberlerdir.

Gazetenin habercilik anlayışını “haberlin takibi” ve “haberde devamlılık” ilkelerini benimsediğini ve bunu zaman zaman yapmaya çalıştığını söyleyebiliriz. O dönemde yayınlanan gazetenin böyle bir ilkeyi ve anlayışı sürdürmesi oldukça olumlu bir durumdur. Gazetenin bu anlayışını, bir kişinin kendini öldürmesi olayı ile ilgili olarak yayınladığı haberin sonunda "adı geçenin bu şekilde kendini öldürmesi sebebi hakkında cinayet mahkemesinden herhangi bir haber alınırda daha sonra bunu yayınlayacağız" ifadesinden anlıyoruz.⁽¹⁶⁾

Habercilik ve gazetecilik görevini yerine getirme çabasının bir başka örneğini de gazetenin 3. sayısında yer alan bir haberden anlamak mümkündür.

⁽¹⁵⁾ M.A.. Sayı 36: Bkz. Ek:5

⁽¹⁶⁾ M. Aziz Sayı:9

Gazetenin haberin takibi konusundaki hassasiyetini 3. sayısında yer alan “geçen haftaki gazetemizde beyan olunan, Kuyulu Köyü ihtiyar meclisinin tahrikat olmayan evrakı müdde-i umumi defteri hakani memuru Muhammet Bey tarafından idare-i vilayetten müteşekkil heyeti ithamıyeye verildiği işitilmiştir.” şeklindeki bir haberinden anlıyoruz.

Gazete, 2 sayısında yolsuzluk yapıldığına ilişkin yayınladığı bir haberden sonra, bir sonraki sayısında (3. sayı) yolsuzluk ve usulsüzlük yapıldığı iddia edilen köyün defterlerinin, incelemeye alındığı haberini yayınlamıştır. Böylece kamuoyu oluşturma, denetleme, tarafsızlık ve ayrıca haberin takibi konusunda gazetecilik işlevlerini yerine getirmeye çalışmaktadır.

M.A. gazetesi vilayet gazetesi olması nedeniyle yerel haberlere, genel haberlere oranla daha fazla satır sayısı ayırmıştır. Gazetenin incelenen bir yıllık sayılarında "yerel" ve "genel" haberlere toplam 7.956 satır ayırmıştır. Bunun 4.576 satırı "yerel" haberlere, 3.380 satırı "genel" haberlere aittir. Yerel ve genel “haberlerin” gazetede yayınlanan tüm yazılar içindeki oranı %40.4’tür. Yerel haberlerin oranı %23.2, genel haberlerin oranı ise %17.1’dir.

Gazetenin tüm sayılarında toplam 490 adet haber tespit edilmiştir. Bunun 239’u yerel, 251’i genel haberlere aittir. Haber sayısı itibarıyla yerel haberlerin oranı %29, genel haberlerin oranı ise %30.3’tür.⁽¹⁷⁾

M.A. gazetesi, vilayet gazetesi olması nedeniyle yerel haberlere öncelik vermiştir. Yerel haberler “Vakayi Vilayet” başlığı altında genellikle gazetenin birinci sayfasından, birinci haber olarak verilmiştir.

⁽¹⁷⁾ Bkz: Tablo 19, Tablo 17

Genel haberler ise gazetenin değişik sayfalarında "Vakayi umumiye" başlığı altında verilmiştir. Bu konuda kesin ve düzenli bir sayfa düzeni ve haberlerin sunuluş alışkanlığı yoktur. "Vakayi umumiye" başlığı altında genel haberler gazetenin 1. sayfasında daha sık verilmesine karşın 2. ve 3. sayfalarında da yer aldığı görülmüştür. Bu haberler gazetenin 1. sayfasında daha sık yer almıştır. Genel haberler, gazetenin 20. nüshasında 1. sayfadan, 14 nüshasında 2. sayfadan, 9 nüshasında 3 sayfadan, ve 1 nüshasında da 4. sayfadan verilmiştir. Ayrıca bu haberler 3 nüshasında 1. sayfada 1. haber olarak, 5 nüshasında 2. haber olarak ve 10 nüshasında 3. haber olarak verilmiştir.⁽¹⁸⁾

C. GAZETENİN HABER KAYNAKLARI

1. YEREL HABER KAYNAKLARI

M.A. gazetesinin haber kaynakları, gazetenin yazarları (muharrirleri, merkezde bulunan kadrosu) başta olmak üzere, İlçelerde bulunan muhabirleri ve yazı yazmakla görevlendirilmiş kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca çeşitli kurumlardan vilayete gelen telgrafnameler, mektuplar, resmi yazışmalar, mahkeme kaleminden ve zabıtanın gönderilen veya alınan yazılar da, gazetenin başlıca haber kaynaklarındandır.

Gazetenin vilayet matbaasında bulunan kadronun yanısıra ilçelerde, Liva merkezinde ve kazalarda görevli muhabirleri bulunmaktadır. Bu muhabir örgütlenmesini günümüz yerel basının gerçekleştiremediği önemli bir eksiklik olması nedeniyle M.A. gazetesini gibi o dönemde yayınlanan bir gazetenin bunu başarabilmiş olması oldukça sevindirici bir durumdur. Gazetede, gazeteye yazı yazmakla görevlendirilen kişilerin kimler olduğu ve bu kişilerin görevlerini yapmalarını hatırlatan

⁽¹⁸⁾ Bkz. Tablo:16

bir kaç yazı görülmüştür. Gazete bu konuda “Gazetemize yazı yazmak Liva, kazalarda tahrirat müdür ve katiplerin vazifesi bulunduğu halde bazı kazalardan nadiren gelmekte ve hele Malatya sancağı ile kazalarından ve Keban kazasından bu vazifenin ifasına riayet görülmemekten dolayı, zaruretle beraber, merkez vilayetten alınan malumatla iktifa edilmiş ve gazetelerin bir mahal vukuatından diğer mahal ahalisinin haberdar ve müstefid edilmesinden ibaret ise de bu mani ile adı geçen vazifeyi ifa edememesi ne derece bahsi teessüf olduğu şüphesiz olduğundan lütfen bundan böyle her hafta şayan-ı dap ve temsil olacak haberler ile gazetemiz heyetini minnettar buyurmaları arzu olunur," denilmektedir.⁽¹⁹⁾

Gazete, haber kaynaklarını, haberin başında veya sonunda açıkça belirtmektedir. İncelenen 48. sayı içerisinde göze çarpan başlıca haber kaynakları, şu şekilde belirtmektedir:

“Eğinden mektup”, “Besni’den alınan mektup mealinden anlaşılmıştır”, “Eğin kazası meclis idare heyetinden viayet penahiye kuşide olunan telgrafnamedir”, “Aşar ve Ağnam Behiyyesinden makamı vilayete nevrud telgrafnameden anlaşılmakla ilan olunur”, “Malatya’dan mektup”, “Meclis Maarif’ten matbaamıza gelen varaka”, “eski mektupçu Raif Efendi’den gelen varaka”, “Malatya muhbirimizden alınan mektup mealinden anlaşıldı”, “zabiteden verilen bir jurnal mefadinden anlaşılmıştır”, “... izam kılındığı haber alınmıştır”, “Arapkir muhbirimizden alınan mektup”, “Eğin muhbirimizden geçen hafta/bu hafta gelen varaka”, “Arapkir, muhbirimizden alınan varaka” “..... haber alınmıştır”, “.....haber verilmiştir" v.b. dir.

Bu açıklamalardan da anlaşıldığı gibi gazetenin ilçelerde devlet memuru olan kamu görevlileri arasından seçilmiş ve görevlendirilmiş, bir muhabiri bulunmaktadır. Gazetenin resmi vilayet gazetesi olması nedeniyle gazetenin yazarları ile muhabirlerinin devlet memuru olmaları doğaldır. Bunlardan özellikle ilçelerde bulunan muhabirlerin sadece muhabirlik yaparak ücret almadıklarını, memuriyet görevinin yanı sıra, bu görevi de ücretsiz yaptıklarını söylemek mümkündür. Gazetede, matbaada bulunan kadrosu dışındaki muhabirlerine herhangi bir ücret ödenip ödenmediğine dair

⁽¹⁹⁾ M.A., Sayı:36.

bir yazı görülmemiştir. Sadece, matbaa merkezinde bulunan görevlilerin ücret aldığını söyleyebiliriz. Çünkü gazetecilerin maaşlarına yapılan zamlar hakkında M.A. gazetesinde yazılar yer almakta ve maaşlara zam yapılması nedeniyle gazete yazarları tarafından, padişaha teşekkür edilmektedir.⁽²⁰⁾

2. GENEL HABER KAYNAKLARI

M.A. gazetesinin genel haberlerde haber kaynakları, o dönemde yayınlanan başlıca İstanbul gazeteleri, çeşitli vilayetlerde yayınlanan vilayet gazeteleri ve Dersaadet Evrak Havadisî'dir.^(*)

Gazete, genel haberlerde, bu gazetelerin haberlerini aynen, zaman zamanda özetini aktarmıştır. Gazete, en fazla haber ve yazı alıntısını Ceride-i Havadis gazetesinden yapmıştır. M.A. gazetesinin en fazla haber alıntısı yaptığı gazeteler sıralamasında Ceride-i Havadis 28 haberle birinci, daha sonra dersaadet evrak havadisî 23 haberle ikinci, Vakit gazetesi 12 haberle üçüncü ve Tercüman-ı Hakikat, 9 haberle dördüncü sırada gelmektedir.

Bizce üzerinde durulması gereken en önemli haber kaynağı "Dersaadet Evrak Havadisî" olarak belirtilen kaynaktır. Çünkü bu haber kaynağı, o günlerden başlayarak günümüz yerel basınında halen görülen haber sıkıntısının giderilmesi yönündeki çalışmalara öncülük etmiştir. Yerel basının haber sıkıntısının giderilmesi yönündeki devlete ve merkezi yönetimlere olan bağlılığı bu dönemlerden itibaren başlamış ve günümüzde de devam etmektedir.

⁽²⁰⁾ Bkz: M.A., Sayı:17.

^(*) Dersaadet Evrak Havadisî, çeşitli devlet ve hükümet politikalarını, atama, terfi ve önemli iç ve dış politika ile ilgili gelişmeleri, ayrıca ülke genelinde meydana gelen önemli olaylarla (deprem, sel, yangın v.b.) ilgili haberleri taşra teşkilatına aktarmak ve bilgilendirmek, ayrıca bunları resmi vilayet gazeteleri vasıtasıyla taşradaki halka anlatmak amacıyla gönderilen resmi yazılardır. Bu Dersaadet Evrak Havadisî bugün basın yayın genel müdürlüğünün Anadolu basınına yönelik yaptığı uygulamaya benzer bir uygulama olduğunu söyleyebiliriz. O dönemlerdeki bu uygulamanın yerel basının genel haber sıkıntısını gidermek amacının dışında bu yöntemle, resmi vilayet gazetelerinin yayınladıkları ülke haberlerine resmi bir denetim getirme ve merkezden kontrol amacıyla yapıldığını söylemek mümkündür. Çünkü o dönemde yayınlanan resmi ve özel tüm gazetelerin, önceden sansüre tabi tutulduğunu, bu iş için görevlendirilmiş kişilerin veya kurumun onayından geçmiş iç ve dış haberler yayınlanmaktaydı. Durum böyle olunca vilayet gazetelerinin kendi haline bırakılması düşünülmeyiz.

M.A. gazetesinde yayınlanan genel haberler, o dönemde İstanbulda yayınlanan gazetelerden aynen aktararak veya o gazetelerde görülen haberlerin genel bir özeti yapılarak (icmali ahval başlığı altında) verilmiştir. Gazetede haber kaynakları, "Ceride-i havadiste görülmüştür", "...gazetelerde görülen telgrafnameden anlaşılmıştır", "Dersaadet gazetelerinde görülmüştür", "...rivayet edilmiştir", "İstanbul gazeteleri yazıyor", "şayia olunmuştur", "Dersaadet evrak havadisinde üzüntüyle okunmuştur", "Times yazıyor", bazı sayılarda ise "Dersaadet postası henüz gelemediğinden bu hafta dersaadet havadisinin derçihine muafik olmadık" ibaresi yer almaktadır. "Evrak havadis rivayetindendir", "Ziraat gazetesinden naklen", "Vakit Gazetesinde görülmüştür", "Berlin gazetelerinden nakl ile vakit gazetesinin beyanına göre", "Vakit Gazetesi nakil eylemiştir", "üzüntüyle zabiteden verilen bir jurnal mefadından anlaşılmıştır", gibi ibarelerle bazen haberin başında bazende haberin sonunda haber kaynağı belirtilmiştir

Genel haberlerde başlıca haber kaynakları şu gazetelerdir:

- 1- Ceride-i Havadis^(*)
- 2- Tercüman-ı Hakikat^(*)
- 3- Vakit Gazetesi
- 4- Ankara
- 5- Muvakkat
- 6- Ziraat Gazetesi
- 7- Tan Gazetesi
- 8- Tarik^(*)
- 9- Nusret
- 10- Dersaadet Evrak Havadisi
- 11- Sivas Gazetesi
- 12- Diyarbekir Gazetesi
- 13- Envar-i Şarkiye
- 14- Konya Gazetesi
- 15- Aydın Gazetesi

^(*) Bu gazetelere padişahın idaresi ile hazineden 30.000 - 100.000 kuruş arasında yardım yapılmıştır., II. Abdülhamid döneminin Türkiye Basınındaki en tanınmış yazarı Ahmet Mithat Efendi'nin ünlü gazetesi Tercüman-ı Hakikat'ı Sultan Hamid'in yardımıyla 1876'da yayınlanmaya başlanmıştır. Bu konuda Bkz: İNUĞUR, Nuri: a.g.e., s.267 Gevgilli, Ali: "Türkiye Basını", Cumhuriyet dönemi Türkiye Ansiklopedisi C. 1, s.207

Dış Haberlerde Haber Kaynakları Şunlardır:

- 1- Monitör ^(**)
- 2- Ajans Havas
- 3- Times
- 4- Musul Gazetesi
- 5- Girid
- 6- Zora Gazetesi
- 7- Petersburg
- 8- Parabori
- 9- Lebirta ^(***)
- 10- Levanet Herald
- 11- Bosfor Eziyeşin
- 12- Fırat Gazetesi (Halep)
- 13- Tatar Gazetesi
- 14- Suriye
- 15- Stern Expres
- 16- Kosova
- 17- Yanya
- 18- Phare du Bosphore ^(**)
- 19- San Francisco Polis
- 20- Morinem Post

M.A.'in genel haberler başlığı altında verdiği haberlerin hemen hemen tümü İstanbul'da yayınlanan gazetelerinde alınmıştır. O dönemde yayınlanan başlıca İstanbul gazetelerinde yer alan haberler çoğu zaman aynen ve gazetenin ismi belirtilerek, zaman zaman da M.A. gazetesine gelen İstanbul gazetelerinin çeşitli konulardaki haberleri okunarak özetlerinin verilmiş olmasına rağmen gene "İstanbul gazeteleri yazıyor" Dersaadet gazetelerinde görülmüştür, okunmuştur "gazeteler yazıyor" veya "gazetelerde görülen telgrafnameden anlaşılmıştır" gibi, hibarelere kullanılarak kaynağı belirtilmeye çalışılmıştır.

M.A. gazetesinin haber, makale ve diğer yazılarını kullandığı başlıca İstanbul gazeteleri Ceride-i Havadis, Tercüman-ı Hakikat, Vakıf Gazetesi, Ankara gazetesi, Ziraat gazetesi, Tarık gazetesi ve Tan gazetesidir.

(**) Bu gazetelere yılda 340 bin lira ödenmiştir. (Bu konuda bkz. İnüç, Nuri: a.g.e.,s.269)

(***) Bu gazeteye ayda 750 frank ödeme yapılmıştır. Bu konuda bkz. İnüç, Nuri: a.g.e.,s.270)

Ayrıca o dönemde çeşitli vilayetlerde yayınlanan vilayet gazeteleri de M.A. gazetesinin haber kaynağı olarak kullanılmıştır. Bunların başlıcaları, Sivas Vilayet Gazetesi, Diyarbekir Gazetesi, Envar-ı Şarkıye, Musul Gazetesi, Konya, Zora, Tatar, Yanya, Kosova v.d.'dir.

Dış haberlerle ilgili olarak M.A.'de "Ajans Havas Telgrafnameleri" Times, Petersburg, Parabori, Lebirta, Levanet Herald, "Avrupa gazeteleri" Bosphore, Fırat gazetesi (Halep) Tatar, Suriye, Stern Express, Kasova, Yanya, San Francisco Polis, Morinem Post, Musul, Girid, Monitör v.d. gazetelerin haberleri, bazen gazetenin kendisinden doğrudan alındığı gibi, genellikle ve çoğunlukla o dönemde İstanbul'da çıkarılan İstanbul gazetelerinin bu gazetelerden aktardıkları haberler M.A.'de dolaylı olarak yer almıştır. Zaten bu konuda "Times'ten naklen Vakit gazetesinde okunmuştur" gibi bir açıklama getirilmektedir.

Gazetede yer alan genel içerikli haber ve makelelerin kaynakları bazen iki gazete olmaktadır. Yani bir gazetenin başka bir gazeteden alıntı yapıp, aynen aktarılan yazılar, M.A.'de her iki gazetenin ismi belirtilerek verilmiştir. Böyle bir uygulama gazetenin 10. sayısında görülmüştür. Fasulye, çavdar gibi bitkilerin yetiştirilmesi ile ilgili bu makalede kaynak Ziraat Gazetesi olmasına rağmen Vakit Gazetesinden naklen aktarılmaktadır. Bu durum, haber ve yazıların birinci elden kaynaklar yerine, ikinci ve üçüncü elden kaynaklardan aktarıldığını göstermektedir. Bunun nedeni de vilayet gazetelerinin matbaalarına, o dönemde yayınlanan tüm gazetelerin gelmemesi veya alınmamasıdır.

M. Aziz gazetesinin genel haberlerde kullandığı başlıca haber kaynaklarının ilginç yönü ise bu gazetelerin Saraya yakınlığı konusudur. Buradan hareketle M.A. Gazetesinin haberlerini kullandığı, yayınladığı ve kaynak gösterdiği gazetelerin bir

çoğu hazineiden para yardımı almış, Sarayla iyi ilişkiler içinde olan gazetelerdir. M. A. Gazetesi bu gazeteleri tercih etmiştir. Bu gazeteler, Tercüman-ı Hakikat ve Tarik başta olmak üzere, yabancı dilde yayınlanan Levaned Herald, Moniteur ve Phare du Bosp Hare'dir.⁽²¹⁾

Bu haber kaynakları konusunda ilginç bir durum ise Vakit gazetesi ve Tarik gazetesinde görülmüştür. Bu iki gazete birbirinin devamıdır. Vakit gazetesi Fi 1. Şubat sene 1299 /16 Şubat 1884 tarihinde kapatılmış ve bu kapatma duyurusu M. A. gazetesinin 21. sayısında "matbuat idare-i behiyesinden" başlığı altında duyurulmuş ve hemen ardından bu konuyla ilgili Tercüman-ı Hakikat'ten alınmış bir haber yer almaktadır.⁽²²⁾ Gazetenin 24. sayısında ise kapatılan Vakit gazetesinin "Tarik" adıyla tekrar yayınlanmaya başladığı belirtilmektedir.⁽²³⁾ Buradan da anlaşılabacağı gibi Vakit ve Tarik gazetelerinin sahibi aynıdır. Bizce ilginç olan yönü ise M.A. gazetesinin Vakit ve sonradan Tarik gazetesinden haber alıntısı yapmasındaki ısrarıdır.

D. GAZETENİN MATBAA MÜDÜRLERİ VE MUHARİRLERİ

5 Ekim 1883 tarihinde yayın hayatına başlayan M.A. gazetesinin matbaa müdürü Hüseyinli Hacı Ömer Bey ve muhariri de Mustafa Saffet Efendi'dir.

"1300 tarihli Vilayet Selnamesinde dahili vilayette bir hurufat matbaası küşad olunarak haftada bir defa ceride neşredilmekte ve yine aynı yılda matbaa müdürlüğüne Hüseyinli Hacı Ömer Bey, muharrirliğine Baboş Mustafa Efendi, destgahına da Hurşit Efendi tayin edilmiştir".⁽²⁴⁾

⁽²¹⁾ Bu konuda bkz. İnüç, M. Nuri: a.g.e., s.171-283.

⁽²²⁾ M..A. Sayı 21. Ayrıca bkz. Ek 6, Ek 7

⁽²³⁾ M..A. Sayı 24. Ayrıca bkz. Ek 8

⁽²⁴⁾ SUNGURÖĞLU, İsak: Harput Yollarında, c.2, s.349-384. MEMİŞÖĞLU, Fikret: "Elazığ'da Basın Hayatı", Fırat Dergisi, Elazığ 1964, S:22, s.21

5 ekim 1883 tarihinde yayın hayatına başlayan M.A. gazetesinin matbaa müdürünün Hacı Ömer Bey, mürettibinin Ahmet Şükrü Efendi olduğunu görüyoruz. Gazete bu konuda matbaa müdürlüğüne Harput Hanedanından Hacı Ömer Bey mürettibliğine maarif nezareti Celilesinin seçmesiyle Ahmet Şükrü Efendinin tayin edildiğini yazmaktadır. ⁽²⁵⁾

Gazetenin muharrirliğine ise asker kökenli Mustafa Saffet getirilmiştir.^(*) Bu konuda gazetenin birinci sayısında yayınlanan "mukademesinde" Mustafa Saffet asker kökenli olduğunu ve 4. Ordu kaleminden yetiştiğini kendisi belirtmektedir. ⁽²⁶⁾

Gazetenin muharriri Mustafa Saffet Efendi'nin gazetede bu görevi 41. sayıya kadar devam etmiştir. M.A. gazetesinin 42. sayısında, gazete muharrirliğine Meclis İdare-i Vilayet Başkatipliğine atanan Süleyman Faik Efendinin^(*) tayin edildiği belirtilmektedir.⁽²⁷⁾ Gazete bu konuyla ilgili olarak "gazetemiz muharrirliği vazifelinin ilavesiyle meclis idare-i vilayet başkatibine evrak Müdürü Süleyman Faik Efendi, münhal olan evrak müdürlüğüne mektub-i müsvedatından Muhammet Rıza Efendi..... tayin olundukları haber alınmıştır." şeklinde bir açıklama getirilmektedir.

Gazetenin ilk matbaa müdürü de 2 Ağustos 1884 tarihinde değişmiştir. Gazetenin ilk matbaa müdürü olan Hacı Ömer Bey'in bu görevi gazetenin 42. sayısına kadar sürmüştür. Gazete bu değişikliği 9 Ağustos 1884 tarihinde yayınlanan 43. sayısında yer alan bir haberle okuyucularına duyurmaktadır. Bu haberde "Matbaamız Müdürü Rifaatlü Hacı Ömer Bey ve Vilayet Evrak Müdürü Sabık Rifaatlü Fethi Beyler'e 3. rütbe ve eski (sabık) muharrir futuvvetli Saffet Efendiye 4. rutbe tevcih buyurulmuştur. Adı geçen Hacı Ömer Bey umuru vazifesinin kalebeliği, adı geçen

⁽²⁵⁾ M.A. Sayı 1.

^(*) Mustafa Saffet Efendinin hayatı için bkz. SUNGUROĞLU, İshak a.g.e. ikinci cilt., s.349, Süleyman Faik Efendi'nin hayatı için bkz. a.g.e. s. 362.

⁽²⁶⁾ M.A. Sayı 1. Ayrıca bkz. Ek 1

⁽²⁷⁾ M.A. Sayı 42

müdürüyette umuruni, güzel ifaya mani olmasından dolayı, istifa etmiş ve kendisi memleketimizin müteahhiyizan hanedanından ve erbabı iffet ve rüyetten olduğu cihetle teltifat seniyeye mesheriyeti umumun bade-i mesal ve mahareti bulunmuştur” denilmektedir.

İlk matbaa müdürü Hacı Ömer Bey'in bu görevinden istifa ederek ayrılmasından sonra matbaa müdürlüğüne Hacı Abdülkerim Efendi tayin edilmiştir.⁽²⁸⁾ M.A. Gazetesi Hacı Ömer Bey'in görevinden ayrılmasından sonra yerine kimin tayin edildiği konusunda bir açıklama ve yazı yayınlamamıştır.

E. TASHİH VE TEKZİP KULLANIMI

1. TASHİHLER

M.A. gazetesinin incelenen ve ilk bir yılda yayınlanan 48 sayısı içerisinde 3 nüshasında 3 adet tashih kullanımı görülmüştür.

İncelenen bir yıllık sürede gazete, okuyucusuna düzgün ve hatasız haber ve yazılar aktarmaya gayret etmiştir. Herhangi bir hatası olduğu zaman bunu bir sonraki sayısında düzelterek gidermiştir.

Gazetede daha çok dizgi hatalarından kaynaklanan tashihler göze çarpar. Bunlarda bir sonraki sayıda “Tashih” başlığı altında düzeltilmiştir. M.A. gazetesinin incelenen ilk 1 yıllık sayıları içinde ilk tashih kullanımı gazetenin 8. sayısında “tashih” başlığı altında şu şekilde verilmiştir:

⁽²⁸⁾ SUNGUROĞLU, İ. Harput Yollarında adlı kitabında 1302 tarihli M.A. vilayet salnamesine dayanarak matbaa müdürlüğüne Hacı Abdülkerim Efendinin tayin edildiğini ifade etmektedir. Bu konuda 15 Kasım 1884 tarihden sonra Malatya'daki görevinden ayrılarak Harput'a gelmiş gelir gelmez vilayet matbaa müdürlüğüne tayin edilmiştir. Matbaada ıslahat yapmış ve vilayet gazetesini daydalı bir şekilde sokmuştur.” demektedir. bkz. a.g.e. ikinci cilt, İstanbul 1959, s.300.

‘Mahkeme-i Bidayet Ceza Riyasetinden verilip geçen haftaki gazetemize aynen derç olunan varakada "mertesinin" "merbutesinin" ve meclis idaresi vilayet başkatibi Hayrullah Efendi'nin gazelinin 2. mısrasındaki ‘hayfef’ kelimesi ‘hayf’ ve son beytinin mısra-i; evvelinde “çoklarını”, “çoklar” beni olacaktır."

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı gibi burada, dizgiden kaynaklanan bir tashih sözkonusudur. Gene, gazetenin 25. sayısında da dizgi hatasından kaynaklanan bir tashih görülmüştür. Gazete 24. sayısında yayınladığı ilanda hata olduğunu farkederek bir sonraki sayısında bunu düzeltme yoluna gitmiştir. Gazete 25. sayısında bu konuda ‘Mahkeme-i Ceza Riyasetinden’ verilip geçen haftaki gazetemizin 3. sayfasının 1. sütununda münderiç ilanda, fıkra-i saniyyesi (2. fıkrası) 3. cüsünün ve 22. numaralı gazetemizin bunun gibi 3. sayfasının son sütununda muharrer ilanda dahi 2. fıkrasının 3.cüsü olacaktır." demektir.

Bu düzeltme yazısından da anlaşılacağı gibi gazete, 24. sayısında yayınladığı bir ilanda hatasını farketmiş ve 22. sayısında da aynı hatanın olduğunu görerek bu hatasını hemen düzeltme yoluna gitmiştir. Bu düzeltme yazısında da gene dizgiden kaynaklanan bir tashih sözkonusudur.

Gazetede görülen bir diğer düzeltme yazısı ise gazetenin 36. sayısında yer almıştır. Burada, vilayete yeni atanan valinin özgeçmişi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bununla ilgili olarak gazete ‘adı geçen Vali hazretlerinin Hazine-i Hassa Kethudalık hizmet celilesinde bulunduğu geçen sayımızda yazılmış ise de, bilahare alınan malumatı vesikaya nazaran, Hazine-i Hassın Kethudalığı hademiyet celilesinde bulunmuş olmasıyla tashihi keyfiyet olunur” denilmektedir. Bu düzeltme yazısından da anlaşılacağı gibi burada bir dizgi hatası değil, yanlış bilgi vermek ve yanlış anlamadan veya bilgilenmeden kaynaklanan bir içerik sözkonusudur. Gazete bu bilginin doğrusunu öğrenir öğrenmez bir sonraki sayısında düzeltmeye çalışmıştır.

Gazetenin düzeltme yazılarında göze çarpan önemli bir özellik, düzeltme yazılarının, hatanın oluştuğu sayfanın ve sütunun, bir sonraki sayısında aynı sayfada, aynı sütunda ve aynı yerde vermeye özen göstermesidir. Örneğin gazetenin 8. sayısında verdiği ilk tashih yazısı hatanın olduğu sayı olan 7. sayısındaki aynı sayfasının, aynı sütununda ve aynı yerde vermiştir.

Diğer tashih yazısının görüldüğü 25. sayısında da hatanın olduğu 24. sayısının 3. sayfasının 1. sütunundaki hata bir sonraki sayıda (25. sayıda) gazetenin 2. sayfasının 3. sütunun en sonunda (sayfanın en sonunda) verilmiştir. Bundan sonra 3. sayfaya geçilecek olması gazetenin tashih yazısını hatanın olduğu sayfa ve sütuna en yakın yerde kullanmaya özen göstermeye çalışmıştır. Gazete bu tashihi, gene aynı sayfa ve sütunda vermek istemesine rağmen o sayısında 3. sayfanın tümü başka bir habere ayırmıştır. Bu nedenle tashih yazısını zorunluluk nedeniyle 2. sayfanın 3. sütunun en sonunda yani 3. sayfaya mümkün olan en yakın yerde kullanmıştır. O dönem basının böyle bir özen içinde olması günümüz yerel ve genel basını için örnek olacak bir konudur.

2. TEKZİPLER

M.A. gazetesinde “cevap ve düzeltme” yazısı olarak değerlendirebileceğimiz yazılara sadece bir defa, 6. sayısında rastlanmıştır.

Gazete bu yazısında Müderris Muhammed Sait tarafından gönderilen bir yazıyı “Varaka” başlığı altında yayınlamıştır. Bu yazıda "Kurşunlu Medresesi içinde bir kaç hücre olunup Darül-Muallimin ittihas kılındığı ve 750 kuruş maaşla bir öğretmen getirildiği, bir süre sonra derslere devam edilmediği, ne öğretmenlerin ne de öğrencilerinin görülmediğinden Darül-Muallimin tasfih edildiği rüyamı yoksa sadece heveskeran bir durum mudur? diye tereddüt içinde kalındığını ve bunu gazete aracılığı ile hayli müşkilat buyurulması mercudur" denmektedir. ⁽²⁹⁾

⁽²⁹⁾ M.A. Sayı 6. Ayrıca bkz. Ek 9.

Gazete bu yazının hemen bitiminde (M.A.) başlığı altında “beyter kılınması cihetiyle iş bu varakayı aynen derç eyledik. Cevabını maarif heyetinden bekleriz” şeklinde bir açıklama getirmektedir.

Gazete bu davranışıyla gazetecilik görevini her iki tarafın görüşlerini alarak yapmak istemektedir. Tek taraflı bir kamuoyu oluşumunu veya yanlış anlaşılmaı engellemek için iddia sahibinin yazısına yer vermekte ve sonunda iddianın muhatabında bu konudaki görüşlerini belirtmesi gerektiğini hatırlatmakta ve bunu beklediklerini ifade etmektedir.

Gazetenin bu yazıyı yayınladığı 6. sayısında bunları ifade ederken, 8. sayısında iddianın muhatabı durumunda olan maarif heyetinden gelen bir yazıyı yayınlamıştır. Gazete bu yazıyı “maarif heyetinden matbaamıza hitaben gelen varakadır.” başlığı altında yer vermiştir.⁽³⁰⁾ Bu örneğin günümüz basınındaki yaygın kullanım biçimi olan “cevap ve düzeltme hakkı” ile benzerlik taşıması nedeniyle bu davranışın olumlu olduğunu söylemek gerekir. M.A. gazetesinin bu tutumunu gazetecilik anlayışı gereği, haberleri ve yazıları her iki tarafın görüşünü alarak yayınlamak ve böylece tarafsız bir yayın politikası yürütmeye çalıştığının bir göstergesi olarak kabul etmek gerekir.

Bu dönemde ülkede yayınlanan diğer gazeteler gibi M.A. gazetesi de insanların zihinlerini karıştıracak nitelikte makale ve yazılar ile asılsız haberler yayınlanmamıştır. Bu nedenle cevap ve düzeltme yazıları görülmemiştir. Bu dönemde çıkarılan gazetelerin asılsız haber yazmaları ayrıca yayınlanmasına izin verilmeyen makele ve haberler dışında makale ve haber yazmaları mümkün değildi.

“1875 tarihinde çıkan bir emirname gazetelerin neşrettikleri ilavelere "tevcihat ve tebligat-ı resmiye" gibi hususlar ile resmi telgrafnameler dışında, zihinleri karıştıracak mahiyette makale ve asılsız haberler konulmaması ihtar edilmekte idi.”⁽³¹⁾

⁽³⁰⁾ M.A. Sayı 8. Ayrıca bkz. Ek 10.

⁽³¹⁾ GÜNYOL, Vedat: a.g.m., s.380

M.A. gazetesi, haber ve yazılarında bu hassasiyeti gösterirken ilk sayfasında gazetenin kimlik bilgilerinin bulunduğu başlık bandı içerisindeki tarihlerde (bazı sayılarında) yanlışlıklar görülmüştür. Gazete bu hata ve yanlışlıkları hakkında herhangi bir tashi ve özür yazısı yayınlamamıştır. Örneğin gazetenin 1. sayısında yer alan tarihler Fi 5 Zilhicce sene 1300 Rumi 25 eylül sene 1299 Afranci 5 Teşrinisani 1883 olarak verilmiştir. Burada Afranci 5 Teşrinisani 1883 tarihi yanlıştır. Bunun 5. Teşrini evvel 1883 olması gerekmektedir. Çünkü 2. sayısı (arada bir hafta yayınlanmış olmasına rağmen) Fi: 19 Zilhicce sene 1300 Rumi 9 Teşrinievvel sene 1299 ve Afranci 21 Teşrinievvel 1883 tarihleri yazılıdır. Teşrinievvel'in Ekim ayı Teşrinisani'nin Kasım ayı olması nedeniyle ilk sayısının Kasım da 2. ve 3. sayısının Ekimde yayınlanması mümkün değildir. Buna benzer hatalar gazetede bir kaç defa görülmesine rağmen, bunlarla ilgili bir düzeltme ve özür yazısı görülmemiştir. Ancak bu hata, gazetenin hicri tarihleri esas alarak yayın tarihlerini belirlemesinden kaynaklanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YEREL KONULU HABERLER

İLANLAR İLE YAZILARIN İÇERİKLERİ VE ORANLARI

A. YEREL HABERLER

Haber; kısaca güncel olaylara ilişkin bilgilerin aktarımı olarak tanımlanır (1). Haberler bir gazete ve yayın organı için son derece önemlidir. Aynı zamanda haber tüm çağlar boyunca insanlar için de önemli bir ihtiyaç olagelmıştır. Gazetelerde bir bakıma insanların bu ihtiyacını karşılamak amacıyla ortaya çıkmışlardır (2). Bu nedenle haberler bir gazete ve basın kuruluşunun bir bakıma varlık nedenleridir. Haber vermek için çıkarılırlar ve yayımlanırlar.

Osmanlı devletinde ilk yayınlanan gazeteler gibi vilayet gazeteleri de taşrada yaşayan insanların ihtiyacı sonucu değil devlet tarafından duyulan bir ihtiyaç sonucu ortaya çıkmıştır. Bu gazetelerin yayınlanmasının başlıca amacı, Anadolu'da yaşayan insanların gelişen olaylar hakkında haberdar edilmesi, bilgilendirilmesi ve hükümet tarafından yapılan yeni düzenlemelerin halka direkt olarak aktarılmasıdır. Bu nedenle bu gazeteler önemli görevler üstlenmişlerdir. Biz bu bölümde M.A. gazetesinde yayınlanan yerel haberlerin çeşitlerini, içeriklerini ve oranlarını çeşitli yönleri ile ele alacağız.

M. A. gazetesinin incelenen 1 yıllık sayıları içerisinde yayınladığı yerel konulu haber, ilan ve yazıların toplam sayısı 442 adettir. Bu haber ilan ve yazılara toplam 10.283 satır ayrılmıştır. Haber sayısı (adet) açısından bakıldığında gazete 442 adet

(1) Haberin değişik tanımlar için bkz. ALEMDAR, Korkmaz: Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri, Ankara, 1981, s. 2, TOKGÖZ, Oya: Temel Gazetecilik, Ankara, 1987, s. 53-62.

(2) Bu konuda bkz. ALEMDAR, Korkmaz, a.g.e., s. 13-46.

yerel konulu haber, ilan ve makaleler içinden 239'unu haberlere, ayırmıştır. Haberlerin diğer yazı ve ilanlar içindeki oranı % 54'tür (3) .

Başka bir ifadeyle gazete, 1 yıllık sürede yayınladığı yerel konulu haber ilan ve makaleler arasında "haberlere" % 54 oranında yer ayırmıştır. İlan, makale şiir ve diğer yazılara ise toplam %46 oranında yer vererek "haberlere" ağırlık vermiştir.

M. A. Gazetesi, bu oranlardan da anlaşıldığı gibi, gazetenin en önemli işlevlerinden olan haber verme, haberdar etme görevini, ilanlar, makale ve şiirler gibi yazılardan daha fazla oranda vererek, yerine getirmiştir. Bu oranlar günümüz yerel basınında bile çok fazla göremeyeceğimiz oranlardır.

Satır sayısı itibariyle ise, gazete yerel konulu haber, ilan ve makalelere toplam (48 sayıda) 10.283 satır ayırmıştır. Bunun 4576 satırı "haberlere", ayrılmıştır. Satır sayısı itibariyle haberlere % 44.5, ilanlar, makale ve şiirler ile gazeteyle ilgili yazılara ise toplam % 55.5 oranında yer verilmiştir (4). Satır sayısı olarak güncel olaylarla ilgili "haberlere" daha az, ilan makale, şiir ve diğer yazılara daha fazla oranda yer ayırması olağan karşılanacaktır. Çünkü haberlerin yazımı ve anlatımı ile makale ve şiirler ile diğer yazıların anlatımı farklı olacaktır. Haberlerde kısa, çarpıcı, anlaşılır ve olayların ilginç yönlerini ön plana çıkarılması (M.A. gazetesinde haberlerin aktarımı bu özelliklere sahip değilsede.) gibi bir uygulama sözkonusudur.

Yerel haberler (Vakayi Vilayet) başlığı altında gazetenin 1. sayfanın 1. sütunundan ve 1. haber olarak verilmiştir. Haberlerin veriliş sırası konusunda yerel haberlere öncelik verilmiştir. Gazetenin 37 sayısında "Vakayi Vilayet" başlığı altında yerel haberler gazetenin 1. sayfasının 1. sütunundan 1. haber olarak verilmiştir.

(3) Bkz. Tablo : 8.

(4) Bkz. Tablo 9

4 sayısında, 1. sayfanın 1. sütunundan 2. haber olarak, 1 sayısında 1. sayfasının 1. sütunundan 3. haber olarak, 3 sayısında 1. sayfasının 1. sütunundan 4. haber , 1 sayısında 1. sayfanın 1. sütunundan 5. haber ve 1 sayısında da 2. sayfasının 1. sütunundan 4. haber olarak verilmiştir (5). Buradan da anlaşılacağı gibi "yerel haberler" genellikle gazetenin 1. sayfasında yer almıştır. 46 sayısında 1. sayfada, 1 sayısında ise 2. sayfada verilmiştir.

M.A Gazetesinin incelenen bir yıllık sayıları içinde yayımlanan yerel haberler konuları ve içerikleri açısından 11 değişik başlık altında toplanmıştır. Bunların haber sayısı itibarıyla sıralaması şöyledir:

1. Tayin haberleri
2. Yol, köprü ve telgraf hattı yapımı-vilayetin çeşitli çalışmaları ile ilgili haberler.
3. Zabıta -mahkemelerle ilgili haberler.
4. Askeri kura çekilişi, askeri okul sınavları, askeri okul açılışı ve törenleri ile ilgili haberler.
5. Vergi- yolsuzluk haberleri.
6. Doğal afetler, Hava durumu ve Ziraat haberleri.
7. Kutlama törenleri haberleri.
8. Eğitim haberleri
9. Sağlık haberleri
10. Ekonomi- Ticaret haberleri.
11. Hacıların dönüş haberleri

M.A. Gazetesinin incelenen 48 sayısında toplam 826 adet, haber, ilan, siyasi duyuru, makale ve şiir v.b yazılar yayımlanmıştır. Bunun 490 tanesi "yerel ve genel konulu haberlerdir." Bu haberlerin diğer yazılar içindeki oranı sayı (adet) itibarıyla %

(5) Bkz. Tablo: 16.

59.3 tür. Bu haberlere toplam 7.956 satır ayrılmıştır. Satır sayısı itibarıyla ise haberlere % 40.4 oranında yer ayrılmıştır. Yerel haberlerin buradaki oranı ise haber sayısı itibarıyla % 28.9, satır sayısı itibarıyla ise % 23.2 dir (6).

1. TAYİN HABERLERİ

M. A. Gazetesinin yayın hayatına başladığı ilk sayısından itibaren bir yıllık sürede yayınlanan 48 sayısında toplam 56 tayin haberi verilmiştir. Bir yıllık sürede yayınlanan tüm sayılarında bu haberler yer almıştır.

Bunlar vilayet içindeki çeşitli kurumlara tayin edilen kamu görevlilerinin atandıkları kurum ve kişilerle ilgili haberlerdir. Bu başlık altında incelenen haberlerin başlıcaları "valilerin atanması" bunlar hakkında bilgiler ve özgeçmişleri ile vilayet ileri gelenleri tarafından yazılmış yazılar, valilerin vilayete gelişi esnasında yapılan hazırlık ve karşılama törenleri, eski valinin gidiş töreni ile görev yerine giderken yaptığı yolculuk v.b. ile ilgili haberler, Askeri kumandanların tayini ve karşılama törenleri, eski kumandanın gönderilmesi töreni ve haberleri, Aşar Memurluğuna, Aşar Başkatipliğine, Aşar Müdürlüğüne, Aşar Müfettişliğine, Aşar Katipliğine, mahkeme azalığına, Bidayet Mahkemesi Savcı Yardımcılığına, Ceza Reisliğine, Emanet İdaresine, Vilayet Aşar Başkatipliğine, Reji İdaresi Müdürlüğüne, Nüfus Müdürlüğüne, İcra memurluğuna, Vergi Müdürlüğüne, mal müdürlüklerine, Evrak Müdürlüğüne, Belediye Başkanlığı vekaletine, Meclis idare azalığına, gazete muharrirliğine ve Vilayet Aşar Nezaretine, gibi tayin haberleri ile tayin edilen kişilerin göreve başladıklarını bildiren haberlerdir.

Tayin haberlerinin toplam sayısı 56'dır ve bu haberlere toplam 579 satır ayrılmıştır. Tayin haberleri ortalama 10.3 satırla aktarılmıştır (7). Bu ortalama satır

(6) Bkz. Tablo: 17.

(7) Bkz. Tablo: 1.

sayısı önemli kişilerin, (örneğin; Vali'nin tayini ve askeri kumandanların) tayini ile ilgili haberler daha fazla satır sayısı ile aktarılmış olmasına rağmen, vilayet içindeki memurların ve görevlilerin tayini ile ilgili haberler ise bu ortalama satır sayısından daha düşük satır sayısı ile verilmiştir. Tayin haberlerinin 2-5 satır arasında aktarılma sıklığı 24'tür. Yani 24 haber 2-5 satır sayısında verilmiştir. 6 - 10 arası satırla aktarılma sıklığı 14, 11 - 15 arası satırla aktarılma sıklığı 8, 16 - 20 arası satırla aktarılma sıklığı 4, 21 - 30 arası satırla aktarılma sıklığı 1, 31 - 40 arası satırla aktarılma sıklığı 3, 41 - 52 arası satırla aktarılma sıklığı 1'dir. Tayin haberlerinin en az 2 satırla, en fazla (önemli kişilerin tayin haberlerinde valinin, askeri kumandanların tayini) 52 satırla verildiği gözlenmiştir.

Tayin haberleri yerel konulu haberler içinde haber sayısı itibarıyla 56 sayı ile en fazla verilen haberler sıralamasında birinci durumdadır. Tayin haberleri, yerel içerikli haber, makale, ilan, şiir ve diğer yazılar içinde, sayı (adet) olarak ilanlardan sonra 56 haber sayısı ile ikinci sırada yer almaktadır. Yerel içerikli konular içindeki oranı ise % 12.6'dır. Satır sayısı itibarıyla ise yerel konulu haber ve yazılar içinde 579 satır sayısı ile 5. sırada yer almakta ve oranı ise % 5.6'dır (8).

Gazetede toplam 239 adet yerel haber yayınlanmıştır. Tayin haberlerinin bunların içindeki oranı sayı (adet) itibarıyla % 23.4 ve satır sayısı itibarıyla oranı %12.6'dır. Haber sayısı (adet) itibarıyla 56 haberle birinci sırada yer alan tayin haberleri satır sayısına göre yapılan değerlendirmede ikinci sırada yer almaktadır (9).

Gazetede yayınlanan tüm haber, yazı ve ilanlar içinde yerel içerikli tayin haberleri 56 haber sayısı ile 4. sırada, satır sayısı itibarıyla ise 10. sırada gelmektedir.

Bunların 1 yıllık sürede yayınlanan tüm haber ve yazılar içindeki oranları ise haber sayısı itibarıyla % 6.7, satır sayısı itibarıyla % 2.9'dur (10)

(8) bkz. Tablo: 2, Tablo: 3.

(9) bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(10) bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

2. YOL, KÖPRÜ VE TELGRAF HATTI YAPIMI İLE

VİLAYETTEKİ ÇEŞİTLİ ÇALIŞMALARLA İLGİLİ HABERLER

M. A. Gazetesinin incelenen 48 sayısında, vilayet sınırları içerisinde sürdürülen yol, köprü ve telgraf hattı yapımıyla ilgili haberlere hem sayı hem satır sayısı olarak geniş yer verdiğini söyleyebiliriz. Bu konuyla ilgili gazetede bir çok haber ve yazı yer almıştır.

Bu çalışmalarla ilgili gazetede toplam 52 haber ve yazı ile bunlara toplam 1.304 satır ayrıldığı tesbit edilmiştir. Yol köprü telgraf hattı yapımı ve vilayetin çeşitli çalışmaları hakkındaki haberler ortalama 25 satır sayısı ile okuyuculara aktarılmıştır⁽¹¹⁾.

Bu haberler, "yerel haberler" içinde haber sayısına göre ikinci, satır sayısına göre birinci sırada bulunmaktadır (12). Bu haberlerin yerel konulu haber, ilan makale v.d. yazılar içindeki oranı, haber sayısı itibariyle % 11.7, satır sayısı itibariyle % 12.6'dır (13). Yerel "haberler" içindeki oranı, sayı itibariyle % 21.7, satır sayısı itibariyle % 28.5'tir (14). Gazetenin 48 sayısında yayınladığı yerel ve genel tüm haberler ve yazılar içindeki oranları ise sayı itibariyle % 6.2, satır sayısı itibariyle % 6.6'dır (15).

Bu haberler iki başlık altında incelenmiştir.

1- Yol, köprü ve telgraf hattı yapımı haberleri

2- Vilayetin çeşitli çalışmaları ile ilgili haberleri

(11) Bkz. Tablo: 1.

(12) Bkz. Tablo: 2, Tablo: 3.

(13) Bkz. Tablo: 4.

(14) Bkz. Tablo 6: Tablo: 7.

(15) Bkz. Tablo 10: Tablo: 11.

2.1. Yol, Köprü, Telgraf Hattı Yapımı Haberleri

M. A. Gazetesi, incelediğimiz 48 sayı içerisinde yol, köprü, telgraf hattı yapımı ile ilgili haberlere, yerel "haberler" içerisinde öncelik ve ağırlık verdiğini söylemek mümkündür.

Bu haberler, gazetede hem haber sayısı hem de satır sayısı itibariyle en fazla yer verilen haberlerdir. İncelediğimiz 48 sayı içinde, her sayıda bu konu ile ilgili haberlere rastlanmıştır. Bu yönüyle bu konu hakkındaki çalışmalar M. A.'de öncelikle ele alınan, önemli konuların başında gelmektedir.

Haber sayısı itibariyle yerel haberlerin sıralamasında 56 haber sayısı ile Tayin haberleri birinci sırada gelirken, 43 haber sayısı ile yol, köprü ve telgraf hattı yapımı haberleri, ikinci sırada yer almaktadır (16).

Yerel "haberler" içinde en fazla satır sayısı yol yapımı, köprü yapımı ve telgraf hattı yapımı ile ilgili haberlere ayrılmıştır. Yerel haberlere gazetede toplam 4.576 satır ayrılmış olmasına rağmen, bu haberlere toplam 1.117 satır ayrılmıştır. Bunun oranı da % 24 tür. (17).

Gazete, yol yapımı, telgraf hattı yapımı haberlerine büyük önem vermiştir. Bunun nedeni, o dönemde devlet politikasının bu çalışmalara önem ve öncelik vermesidir. Gazetenin bu konu ile ilgili çalışmaları, çoğu zaman birinci haber olarak vermesi bu çalışmalara büyük önem ve öncelik vermesinin bir göstergesidir. Bu haberler, gazetenin 17 nüshasında, manşet haber olarak değerlendirilen ilk 3 haber, içerisinde yer almaktadır. 9 sayısında birinci haber, 8 sayısında ise ikinci haber olarak verilmiştir. İkinci haber olarak verildiği sayılarda deprem haberi, askeri kura çekilişi, hava durumu, Vali tayini gibi haberler ilk haber olarak verildikten sonra verilmiştir. Yol, köprü ve telgraf hattı yapımı haberleri en az 4, en fazla 134 satırla aktarılmıştır. Bu haberler gazetede ortalama 26 satırla aktarılmıştır (18).

(16) Bkz. Tablo: 6

(17) Bkz. Tablo: 7

(18) Bkz. Tablo: 5.

Yol, köprü ve telgraf hattı yapımı haberlerinin, yerel konulu haber, ilan, makale vd. yazılar içindeki oranı, haber sayısına göre % 9.7, satır sayısına göre % 10.8 dir (19). Yerel "Haberler" içinde bu haberlerin oranı, sayı itibariyle %18, satır sayısı itibariyle % 24'tür (20).

2.2. Vilayetteki Çeşitli Çalışmalarla İlgili Haberler

M. A. Gazetesinde yol, köprü ve telgraf hattı yapımı haberlerinin yanı sıra özellikle vilayet merkezindeki sokak, cadde yapımı ve düzenlemeleri, çeşitli meslekten esnaflar için çarşı yapımı, ağaçlandırma v.b. çalışmalarla ilgili haberler bu başlık altında toplanmıştır. Bu başlık altında toplanan haber sayısı 9'dur. Bu haberlere ayrılan toplam satır sayısı ise 187 dir. Bunlar ortalama 20.7 satırla aktarılmıştır(21). Bu haberlerin "yerel haberler" içindeki oranı sayı itibariyle % 3.7'dir. Satır sayısı itibariyle oranı ise, % 4'tür (22).

Gazetenin incelenen 48. sayısı içerisinde görülen bu konu ile ilgili 9 haberin içeriklerine bakıldığında gazete, bu konudaki çalışmaların yapılmasını, şehrin düzenli, temiz, sağlıklı ve medeni olması yönünden gerekli görmekte ve bundan sonra da bu tür çalışmaların devam etmesini istemektedir. Bazı yazı ve haberleriyle yöneticileri yönlendirmekte ve çalışmaların bitiminde bunlara teşekkür etmektedir

Bu konudaki haberler gazetenin 11,12,33,39ve 45. sayılarında görülmüştür. Bu haberler memurların çalışma saatlerinin düzenlenmesi, ağaçlandırma, Ramazan Bayramı nedeniyle memurlara 1'er maaş verilmesi, , Belediye tarafından yaptırılan iplikhane çarşısının bittiği ve yeni gelen Vali'nin vilayetteki çalışmalarıyla ilgilidir.

(19) Bkz. Tablo: 4.

(20) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(21). Bkz. Tablo: 1.

(22) Bkz. Tablo: 6, Tablo: .7

3. ZABITA OLAYLARI VE MAHKEMELERLE İLGİLİ HABERLER

Gazetede, zabıta olayları ve mahkemelerle ilgili toplam 24 haber ve bu haberlere toplam 427 satır ayrılmıştır. Haber sayısı itibariyle "yerel haberler" içinde 24 haberle 3. sırada yer almaktadır. Satır sayısı itibariyle 427 satırla 5. sıradadır.

Haber sayısı itibariyle yerel "haberler" içindeki oranı % 10'dur. Satır sayısı itibariyle ise yerel haberler içindeki oranı % 9.3 tür (23). Bu haberler ortalama 17.8 satırla aktarılmıştır.

Zabıta olayları ve mahkemelerle ilgili haberler, M. A. gazetesinin 5, 7, 12, 13, 17, 18, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 38, 44, 45 ve 46. sayılarında görülmüştür.

Zabıta olayları ve mahkemelerle ilgili haberlerinin, gazetenin 1 yıllık sürede yayınladığı yerel ve genel tüm "haber ve yazılar" içindeki oranı sayı itibariyle % 2.9, satır sayısı itibariyle % 2.1'dir (25). M. A. Gazetesinin incelenen 48 sayısı içinde yerel ve genel "haberlerin" içinde bu haberlerin oranı sayı itibariyle % 4.8 satır sayısı itibariyle % 5.3'tür (26).

3.1. Zabıta Haberleri

"Zabıta haberleri" başlığı altında topladığımız haberler, intihar, eşkiyaların yakalanmaları ve bunların yakalanması için yürütülen çalışmalar, kuyumcu soygunu, kilise soygunu, aşiret kavgası, asayişin sağlanması için yapılan çalışmalar, adam öldürme, bir kişinin tüfekle kendini öldürmesi v.b.'dir. Bu türden haberlerin sayısı 16 tanedir. Bu haberlere toplam 281 satır ayrılmıştır. Zabıta haberleri başlığı altında incelenen haberlerin her biri ortalama 17.8 satırla anlatılmıştır (27). Bu haberlerden eşkiyaların yakalanması için yürütülen çalışmalar ve yakalandıklarını belirten haberler,

(23) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(25) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

(26) Bkz. Tablo: 18, Tablo: 19.

(27) Bkz. Tablo: 5.

gazetenin bazı sayılarında 1. haber olarak verilmiştir. Örneğin M.A'nın 26., 27., ve 28. sayılarında birinci haber olarak yer almıştır. Gazete, birbirini takip eden sayılarında bu konudaki gelişmeleri aktarmakta ve haberin takibi diye adlandırılan davranışı gerçekleştirmektedir. M. A. gazetesi, toplumun düzenini ve asayişini yakından ilgilendiren konuları hassasiyetle ele almıştır. Bu gibi haberlerde dikkati çeken diğer önemli bir konu ise bu olayların (örneğin eşkıyaların yakalandığını, aşiret kavgasının) sona erdiğini veya bastırıldığını haber vermektedir. Yani toplumu rahatlatmakta ve olayın bittiğini ve faillerinin yakalanarak mahkemeye sevk edildiğini yazmaktadır.

Zabıta haberlerinin "yerel haberler" içindeki oranı, haber sayısına göre % 6.7, satır sayısı itibarıyla % 6.1 dir (28). Bu haberlere, "yerel konulu" haber, yazı, makale ve ilanlar v.b. içinde sayı itibarıyla % 3.6, satır sayısı itibarıyla % 2.7 oranında yer verilmiştir (29).

3.2. Mahkemelerle İlgili Haberler

Gazetede yer alan mahkemelerle ilgili haber sayısı 8 dir ve bu haberlere ayrılan toplam satır sayısı ise 146'dır. Bu haberler ortalama 18.2 satırla aktarılmıştır (30).

Bu haberler gazetenin 5., 7., 18. 38. 41. ve 45.nüşhalarında görülmüştür. Bu başlık altında toplanan haberler, mahkemelerin yargılama, sorgulama faaliyetleri ve mahkemelerin bir yıllık dönemde yaptıkları duruşmalar ve bunların sonuçları ile ilgili haberlerdir. Ayrıca adliye müfettişlerinin teftişte bulunmaları ve Diyarbakır'e geri döndükleri, Mardin Ceza Mahkemesi Reisi'nin iznini Elazığ'da geçirdiği, Kahta Kaymakamının mahkemede beraat ettiği haberi de bu başlık altında değerlendirilmiştir.

Bu haberlerin "yerel haberler" içindeki oranları haber sayısına göre % 3.3 satır sayısına göre % 3.1 dir. (31).

(28) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(29) Bkz. Tablo: 2, Tablo: 3.

(30) Bkz. Tablo: 5.

4. ASKERİ KURA ÇEKİLİŞİ, ASKERİ OKUL SINAVLARI,

OKUL AÇILIŞLARI VE TÖRENLERİ HABERLERİ

M. A. Gazetesi'nin incelenen 48 sayısında görülen askeri kura çekilişleri, askeri okul sınavları, askeri okul açılışları ve törenleriyle ilgili 22 haber bu başlık altında toplanmıştır. Bunlara toplam 516 satır ayrılmıştır ve ortalama 23.4 satırla aktarılmıştır (32).

Bu haberler, "yerel haberler" içinde 22 haber sayısı ile sıralamada 4. sıradadır. Bunlar, askeri kura çekilişleri, 300 senesi kura-i şeriyesinin çekilişi ve fermanı, askeri tatbikat yapıldığı, askeri okula öğrenci alınacağı, askeri okul sınavlarının yapılacağı, başladığı, devam ettiği, sona erdiği, bununla ilgili bir tören düzenlendiği, bu törenlerde yapılan konuşmalar ve askeri kumandanın okulları ziyareti ile ilgili haberlerden oluşmaktadır.

Bu haberler, gazetenin bazı sayılarında birinci, bazı sayılarında ikinci ve üçüncü haber olarak verilmiştir. Örneğin; 8, 19 ve 23. sayılarında birinci haber, 11. sayısında ikinci haber ve 42. sayısının ise ilk üç haberi, bunlarla ilgilidir.

Haber sayısı itibarıyla "yerel haberler" içindeki oranı %9.2 dir. Bu haberlere toplam 516 satır ayrılmıştır. Satır sayısı itibarıyla "yerel haberler" içinde üçüncü sıradadır ve oranı %11.2 dir⁽³³⁾. Yerel konulu "tüm yazılar" içindeki oranı, haber sayısına göre % 5, satır sayısına göre de oranı % 5'tir⁽³⁴⁾.

(31) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(32) Bkz. Tablo: 5.

(33) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(34) Bkz. Tablo: 2, Tablo: 3.

5. VERGİ VE YOLSUZLUK HABERLERİ

M. A. Gazetesinin incelenen 48 sayısında, vergi alımı konusunda yapılan çalışmalar ve vergi alımında yapılan yolsuzluklarla ilgili olarak toplam 20 haber görülmüş ve bunlara toplam 486 satır ayrılmıştır. Bu haberler ortalama 24.3 satırla aktarılmıştır. Bu haberler gazetenin yayınladığı yerel haberler içinde, haber sayısı itibariyle 5. sıradadır (35). Satır sayısı itibariyle yapılan değerlendirmede 4. sırada yer almaktadır.

Bu haberler, aşar ve ağnam vergisinin alınması ve toplanması için kurulan komisyonlar, bunların çalışmaları ve vergi toplayanların ve komisyon üyelerinin yaptıkları yolsuzluklarla ilgilidir. Ayrıca aşar ihalesinin yapılacağı ve yapıldığı haberleri de bu başlık altında değerlendirilmiştir. Bunlar gazetenin 1, 2, 3, 6, 10, 18, 29, 35, 36, 39, 43, 44 ve 47. sayılarında görülmüştür.

Bu başlık altındaki haberler, yerel "haberler", içinde, haber sayısına göre % 8.3 satır sayısına göre ise % 10.6 oranında yer almaktadır (36).

Gazete, bu konudaki haberlerinde, vergilerin zamanında toplanması ve toplanan bu vergilerin gerekli yerlere teslim edilmesi konusunda titizlik gösterilmesini istemektedir. Bu vergilerden özellikle aşar ve ağnam resmi (koyun vergisi), Osmanlı Devletinin o dönemdeki vergi gelirleri içinde önemli bir yeri bulunmaktadır.* Gazete özellikle bu konuda yapılan yolsuzluklar ve usulsüzlüklerin üstüne gidilmesini ve bu kişiler hakkında gerekli işlemlerin yapılmasını savunmuştur.

Gazetenin bu konuda verdiği 20 haberden 8 tanesi vergi alımında ve vergi alımı komisyonunda bulunan kişilerin yaptıkları yolsuzluklarla ilgili haberlerdir. Gazetenin yolsuzluk haberlerine geniş yer ve önem verdiğini, bu konuda titizlik

(35) Bkz. Tablo: 5.

(36) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7

* bkz. GÜRAN, Tevfik: Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi: Bütçeler ve Hazine Hesapları, T.T.K Basımevi, Ankara 1987, s.14-15

gösterdiğini söylememiz gerekir. Gazetenin bu haberleri verirken devletin çıkarlarını gözettiği, yöneticileri uyardığını ve kamoyu oluşturma konusunda gazetenin işlevini kısmen yerine getirdiğini söyleyebiliriz.

Bu haberlere, gazetenin bir yıllık sürede yayınladığı yerel ve genel "haberler" içinde sayı itibariyle % 4, satır sayısı itibariyle % 6.1 oranında yer verilmiştir (37).

6. DOĞAL AFETLER, HAVA DURUMU VE ZİRAAT HABERLERİ

M. A. gazetesinde bu başlık altında toplanan haberlerin sayısı 20 dir. Bu haberler, "yerel haberler" içinde sayı itibariyle 6., satır sayısı itibariyle ise 8. sıradadır. Bunlar ortalama 13 satırla aktarılmıştır. Gazete, bu haberlere toplam 261 satır ayırmıştır (38). Yerel haberler içindeki oranları ise haber sayısına göre % 8.3 satır sayısına göre % 57. dir (39).

Bu başlıkta değerlendirilen haberlerin konuları,deprem, kasırga meydana gelmesi, yangın, ev yıkılması, toprak göçmesi, kar yağışı, yağmur yağışı, hava durumu ve ziraat ile ilgilidir. Bunlardan deprem haberi gazetenin 5. sayısında birinci, 17. sayısında kar yağışı 3., 21. 24. ve 30. sayılarında havaların çok soğuk gittiği haberleri birinci haber olarak verilmiştir.

Bu haberlerden 9'u doğal afetler, 11'i kar- yağmur yağışı ve ziraat haberleridir. Doğal afetlere ayrılan 9 habere toplam 96 satır, kar- yağmur yağışı ve ziraat haberlerine ise toplam 165 satır ayrılmıştır (40).

(37) Bkz. Tablo: 18, Tablo: 19.

(38) Bkz. Tablo: 5.

(39) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(40) Bkz. Tablo: 5.

6.1. Doğal Afet Haberleri

Gazetede "doğal afetler" olarak kabul edilen olaylarla ilgili 9 haber ve bu haberlerle 96 satır ayrıldığı tespit edilmiştir (41). Bunlar, kasırga haberi, yangın haberleri, ev yıkılması, yıldırım düşmesi ve toprak göçmesi sonucu 1'er kişinin öldüğü haberleri ile deprem haberlerinden oluşmaktadır. Bunlardan deprem haberi gazetenin 5. sayısında 1. haber, 16. sayısında 3. haber olarak verilmiştir. Bu haberlerin, "yerel haberler" içindeki oranları ise haber sayısına göre % 3.7, satır sayısına göre % 2'dir.(42). Bu haberler ortalama 10.6 satır sayısıyla aktarılmıştır.

6.2. Kar-Yağmur Yağışı ve Ziraat Haberleri

Gazetenin bu başlık altında toplanan 11 habere 165 satır ayırdığı gözlenmiştir (43). Bunların yerel haberler içindeki oranları haber sayısına göre % 4.6, satır sayısına göre % 3.6dır. (44).

Bu haberler gazetenin 5., 12., 14., 16., 18., 21., 24., 28., 30.ve 38. sayılarında görülmüştür. Bunlar gazetenin 21.ve 24. sayılarında birinci,18. ve 30.sayılarında ikinci, 28.ve 38. sayısında 3. haber olarak verilmiştir. Bu haberler gazetede ortalama 15 satırla aktarılmıştır.

(41) Bkz. Tablo: 5.

(42) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(43) Bkz. Tablo: 5.

(44) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

7. KUTLAMA TÖRENLERİ HABERLERİ

Kutlama törenleri haberleri başlığı altında değerlendirilen haberler, vilayette yapılan çeşitli kutlama törenleri, valinin karşılanması töreni, askeri komutanların karşılanma törenleri, askeri okullara ziyareti, Vali'nin ziyaretleri, kandil kutlamaları, Ramazan Bayramı kutlaması, padişahın oturuş günü kutlaması ile ilgili haberlerdir. Bu haberlerin sayısı 17 ve ayrılan toplam satır sayısı 361'dir. Bu haberler ortalama % 21.2 satırla aktarılmıştır (45).

Haber sayısı itibariyle bu haberler "yerel haberler" içinde 7. sıradadır. Satır sayısı itibariyle ise 6. sıradadır. Haber sayısına göre 17 haberle yerel haberler içindeki oranı % 7.1, satır sayısına göre oranı ise % 7.9 dur (46).

8. EĞİTİM HABERLERİ

Gazetede eğitim haberleri başlığı altında toplanan 14 habere 336 satır ayrılmıştır. Bunlar ortalama 24 satırla aktarılmıştır (47). Bu haberler, okul açılışı, okul tamiri, okulların eğitim-öğretime başlaması, öğretmenlerin yeterlilik (şahadetname) almaları ve Milli Eğitim Müdürlüğünden eğitim ile ilgili gelen varakalar ve yazılardan oluşmaktadır. Eğitim haberleri gazetenin 13 değişik nüshasında yer almıştır. Haber sayısına göre sıralamada 8. sıradadır. Bu haberlerin "yerel haberler" içinde haber sayısına göre oranı % 5.8, satır sayısına göre oranı % 7.3'dir.

Gazete, eğitim haberlerine tüm yerel konulu haber, yazı, ilan ve makaleler içinde sayı itibariyle % 3.1 oranında, satır sayısı itibariyle % 3.1 oranında yer vermiştir (48). Gazete eğitim haberlerine, bir yıllık sürede yayınladığı tüm haber, yazı ve ilanlar v.d. içinde, sayı ve satır sayısı itibariyle % 1.7 oranında yer vermiştir (49).

(45) Bkz. Tablo: 5.

(46) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(47) Bkz. Tablo: 5.

(48) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(49) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

9. SAĞLIK HABERLERİ

Sağlık konusu ile ilgili olarak gazetede 6 haber ve 80 satır tespit edilmiştir. Bu haberler gazetede ortalama 13.3 satır sayısı ile aktarılmıştır (50).

Sağlık haberleri başlığı altında, hayvan hastalıkları, eczane açılması, vilayet defterdarının sağlık durumunun iyiye gittiği, eşya nakil eden develerin zehirli ot yemeleri sonucu ölmeleri, vilayet evkaf müdürünün ölüm haberi gibi haberler toplanmıştır. Sağlık haberlerine gazetenin 6 değişik nüshasında yer verilmiştir. Bu haberler, sayı itibarıyla yapılan sıralamada yerel haberler içinde 9. sıradadır. Yerel haberler içindeki oranları ise haber sayısına göre % 2.5, satır sayısına göre 1.7'dir (51).

Gazete, bir yıllık sayıları içinde yayınlandığı tüm haber makale ve diğer yazılar içinde, sağlık haberlerine sayı itibarıyla % 0.7 oranında satır sayısı itibarıyla ise % 0.4 oranında yer vermiştir (52).

10. EKONOMİ- TİCARET HABERLERİ

Bu başlıkta toplanan haberler, menafî sandıklarının kurulması, vilayet sınırları içinde bulunan madenlerin yeniden açılması, ildeki fabrikalar ve bunların ticari önemleri ile ilgili haberlerden oluşmaktadır. Gazetede yer alan ekonomi ve ticaret haberlerinin sayısı 5 tir ve bu haberlere ayrılan toplam satır sayısı ise 195'tir.

Bu haberler ortalama 39 satırla yazılmıştır (53). Ekonomi ve Ticaret haberleri gazetenin 5 ayrı nüshasında görülmüştür. Ekonomi-Ticaret haberlerinin "yerel haberler" içindeki oranı haber sayısına göre % 2.1, satır sayısına göre oranı da 1.7 dir (54).

(50) Bkz. Tablo: 5.

(51) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(52) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

(53) Bkz. Tablo: 5.

(54) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

Bu haberler gazetede yayınlanan yerel konulu tüm yazılar içinde sayı itibariyle %1.1, satır sayısı itibariyle %1.8 oranında yer almıştır.(55).

Gazetenin bir yıllık sürede yayınlandığı tüm haber ve yazılar içindeki oranı, sayı itibariyle % 0.7, satır sayısı itibariyle % 0.2 oranında yer almıştır (56). Bu orandan da anlaşıldığı gibi bu haberler gazetede en az yer verilen haberler arasındadır

11. HACILARIN DÖNÜŞ HABERLERİ

Gazetede hac farizesini yerine getirmek üzere hacca giden Elazığ'lı hacıların dönüşü ile ilgili verilen haberlerin sayısı 3 adettir. Bu haberlere ayrılan toplam satır sayısı ise 31'dir (57).

Bu haberler gazetenin 3 nüshasında yer almıştır. Bu haberler, gazetede hem sayı hem de satır sayısı itibariyle en az yer alan haberlerdir. Yerel haberler içindeki oranı haber sayısı itibariyle % 1.2, satır sayısına göre ise % 0.6 dır (58). Bu haberler ortalama 10.3 satır sayısı ile aktarılmıştır (59).

(54) Bkz. Tablo: 6, Tablo: 7.

(55) Bkz. Tablo: 1.

(56) Bkz. Tablo: 10, Tablo 11.

(57) Bkz. Tablo: 5.

(58) Bkz. Tablo: 6, Tablo 7.

(59) Bkz. Tablo: 1.

B. MAKALELER VE ŞİİRLER

M. A. Gazetesinin incelenen 48 sayısında yerel konulu haber ve yazılar içinde değerlendirilen "makaleler ve şiirlerin" sayısı 34'tür. Bunların 15'i makale 19'u şiirdir (60). Makale ve şiirlerin bu başlık altında değerlendirilmesinin nedeni ise, yazarlarının vilayet sınırları içinde bulunmaları ve özellikle makalelerde yerel konuların (örneğin; eğitim, ticaret ve Tunceli'nin nüfusu, coğrafi yapısı, kültürü v.b. konular) ele alınıp işlenmesidir. Şiirler ise vilayet ileri tarafından ve Elazığ'da tanınan kişilerce yazılmış olması nedeniyle bu bölümde değerlendirilmiştir.

Bu başlık altında değerlendirilen başlıca makaleler, eğitim ile ilgili milli eğitim müdürlüğünden gelen varakalar, vilayet ileri gelenleri ile askeri okul öğretmenlerinin eğitimle ilgili yazıları, bir avukatın mahkemelerle ilgili yazısı, askeri tabib tarafından yazılan ve "Dersim'den Mektup" başlığı altında yayınlanan dizi yazılardan oluşmaktadır.

Bu makalelerden "Dersim'den Mektup" başlığı altında yayınlanan yazılar gazetesinin 25. sayısından itibaren yer almaya başlamış 30, 31, 37, 38, 44, 45 sayılarında devam etmiştir. Bu nedenle bu makaleleri günümüz basınında görülen "dizi yazılar" olarak değerlendirmek mümkündür.

"Yerel içerikli" makale ve şiirler gazetede yer alan tüm konular içinde 34 sayıyla 9. sırada yer almaktadır. Bunun genel toplam içindeki oranı ise % 4 tür. Bunlara gazetede 1.344 satır ayrılmıştır. Satır sayısına göre gazetesinin bir yıllık sürede yayınladığı tüm yazılar içindeki oranı % 6.8 dir ve 4. sıradadır (61). Makale ve şiirler "yerel konulu" haberler içinde 34 sayı ile sıralamada 4. durumdadır. Yerel haberler ve yazılar içindeki oranı sayısı itibariyle % 7.7 dir. Bunun % 4.3'ü şiirler, % 3.4'ü

(60) Bkz. Tablo: 1.

(61) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

makalelere aittir. Bunlara gazetede 1344 satır ayrılmıştır. Satır sayısına göre yapılan sıralamada ilanlardan sonra en fazla satır ayrılan konular içinde ikinci sıradadır. Makale ve şiirlerin "yerel konular" içindeki oranı satır sayısı itibarıyla % 13 tür. Bunun % 5.1 şiirlere, % 7.9'u makalelere aittir. (62). Makale ve şiirler ortalama 39.5 satır sayısı ile aktarılmıştır. Bu sayı ile "yerel konular" içinde birinci sıradadır. Şiirler ortalama 27.5, makaleler ise ortalama 55 satırla aktarılmıştır (63). Makaleler gazetede en az 23, en fazla 85 satırla aktarılmıştır. Şiirler ise en az 10, en fazla 72 satırla aktarılmıştır.

1. MAKALELER

"Makaleler" alt başlığı altında değerlendirilen yazılar "maarif meclisinden gelen varaka, milli eğitim müdürlüğünden gelen varaka, Harput 1. sınıf "Binbaşı Ahmet Fevzi'nin varakası, Zaptiye Emini Muhammed Sadık'ın varakası, Mezre Askeri Rüştîye mektebi 1. sınıf mualliminden gelen varaka, bir avukatın varakası, Dersim'den mektup v.b." yazılardan oluşmaktadır.

Makaleler daha çok resmi ve askeri yetkililerce kaleme alınmıştır. Makaleler genellikle askeri okulda görevli öğretmenler ve askeri kumandanlar tarafından yazılmıştır. Sivil kişilerce yazılmış makaleler ise yok denecek kadar azdır. Bunlar mahkemelerinin işleyişleri hakkında bir Avukat tarafından yazılmış iki makale ile Milli Eğitim Müdürlüğünden gelen bir kaç varakadan ibarettir. Diğer makalelerin yazarları hep askeri kökenli kişilerdir.

Yerel içerikli konular içinde, makaleler önemli bir yer tutmaktadır. İncelenen 48 sayı içerisinde, konularının yerel içerikli olması, yazarlarının vilayet sınırları içinde bulunması nedeniyle bu başlık altında toplanan makale sayısı 15 tir. Bu 15 makaleye ayrılan toplam satır sayısı ise 820'dir (64).

(62) Bkz. Tablo: 2, Tablo: 3.

(63) Bkz. Tablo: 1.

(64) Bkz. Tablo: 1.

Makalelerin yerel konulu tüm yazılar içindeki oranı sayı itibariyle % 3.4, satır sayısı itibariyle %8'dir. (65).

Makaleler ortalama 55 satırla gazetede en fazla satır sayısı ile aktarılan yazıların başında gelmektedir. Bu yazılarda satır sayısının bu oranda yüksek olması normal karşılanacak bir durumdur. Çünkü makalede işlenen ve anlatılmak istenen düşünce ve fikirler, diğer yazı türlerine göre daha geniş bir satır sayısını gerektirir.

Makalelerde işlenen konuların içeriklerine baktığımızda bunların çoğunluğu genel olarak eğitim başlığı altında toplanabilecek yazılardır. Ancak "bu eğitimin" askeri okullardaki eğitim ile ilgili olduğu açıktır.

Bu başlık altında toplanan makale ve yazılar gazetenin 8, 14, 15, 16, 19, 20, 25, 30, 31, 38, 43, 44 ve 45. sayılarında görülmüştür. Bunlar ticaret mahkemelerinin işleyişi hakkında Avukat Yazıcıyan Mardros tarafından yazılan makale, Harput 1. sınıf Binbaşısı Ahmet Fevzi tarafından yazılan ve askeri okulların açılması ve bunların önemi ve eğitimin faydalarını anlatan bir makalesi, Zaptiye Emni Muhammed Sadık Efendi'nin "Vatandan Seyahat" başlığı altında verilen, gazetenin önemi ve gazete okumanın gerekliliği hakkındaki makalesi, Mezre Askeri Rüştüyesi mektebi 1. muallimi Osman Azmi'nin eğitimle ilgili makalesi, 25. alayın 2. Taburu Tabip Kolağası Muhammet Ali Efendi tarafından yazılan dizi yazılardır.

2. ŞİİRLER

Gazetenin incelenen 48 sayısında vilayet sınırları içerisinde bulunan kişiler tarafından yazılan 19 şiir tesbit edilmiştir. Bu 19 şiire ise toplam 524 satır ayrılmıştır (66).

Şiirler gazetenin 3, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 27, 30, 31, 34 ve 35. sayılarında olmak üzere toplam 16 sayısında verilmiştir. Şiirlerin yerel konulu haber ve

(65) Bkz. Tablo: 2, Tablo: 3.

(66) Bkz. Tablo: 1.

yazılar içindeki oranı haber sayısı itibariyle % 4.2 satır sayısı itibariyle % 5.1 dir. Şiirler ortalama 27.5 satırla aktarılmıştır (67). Şiirler en az 10 satır en fazla 72 satırla verilmiştir. En fazla satır sayısı ile verilen şiir (72 satır) gazetesinin 30. sayısında yer almaktadır. Bu şiirlerin 15 tanesi Meclis İdare-i Vilayet Başkatibi Hayrullah Efendi'nindir

C. İLANLAR

1. RESMİ İLANLAR

M. Aziz Gazetesinin incelenen 48 sayısı içerisinde toplam 137 adet ilan ve bu ilanlarla toplam 3.652 satır sayısı ayrılmıştır (68).

İlanlar, resmi ilanlar, mahkeme ilamları ve duyuruları, icra satışı ve ihale duyuruları, özel ilanlar ve zayi ilanlarından oluşmaktadır. Bunlar gazetede, Malatya afyonu'nun fiyatı, M. Aziz ve Harput pazarında satılan malların fiyat cetvelleri, vergi alımı ve oranları, Mahkeme-i Ceza Riyasetinden, Mahkeme-i Bidayet Savcılığından, pamuk vergisi oranları, Eğin Mahkeme-i Bidayet Riyasetinden, İcra memurluğundan, tütün sigara ve enfiye satışına başlandığı ve bunların fiyat cetvelleri, askeri okula öğrenci alınacağı, aşar vergisinden toplanan ürünlerin ihalelerinin yapılacağına ilişkin duyuru, posta telgraf müdürlüğünden verilen ilan, 300 senesi aşarı için ihale duyurusu, aşar ihalesi, vergi defterlerinin tastik ettirilmesi ve kontrolü duyurusu, Bidayet Mahkemesi Savcılığından, Liva Baştahsildarlığından vergi hakkında gönderilen duyuru, öğretmen alınacağı, imbaklarının düyunu umumiye müdürlüğüne verilmesi hakkında duyuru, tütün ve sigaradan elde edilen gelir(reji hasılatı) v.b. başlıklar altında yayınlanmışlardır. Ayrıca özel ilanlar "İlanı-ı Mahsus" başlığı altında gazetede yer verilmiştir.

(67) Bkz. Tablo: 2, Tablo: 3.

(68) Bkz. Tablo: 2, Tablo: 3.

Gazetenin incelenen 48 sayısının 41'inde ilanlara yer verilmiştir. Gazetede yayınlanan 137 adet ilandan 3'ü zayi ilanı 3'ü özel ilan ve reklam, geriye kalan 131 ilan ise resmi ilandır. M.A'de özel ilan ve reklamlar ile zayi ilanlarına toplam 111 satır, geriye kalan 3541 satırı ise resmi ilanlara ayrılmıştır.

M. A. Gazetesinin incelenen 1 yıllık sürede yayınlanan toplam 826 haber ilan, makale, siyasi duyurular (emirnameler) v.d. yazılar arasında "yerel ilanlar" hem sayı (adet) itibariyle hem de ayrılan satır sayısı itibariyle en fazla yer verilen yazıların başında gelmektedir.

Gazete bir yıllık sürede yayınlanan tüm sayılarında toplam 826 adet haber, ilan makale, siyasi duyurular v.d. yazılara yer vermiştir. Bunların 137'si yerel içerikli ilanlardır. İlanların sayı itibariyle oranı % 16.5 tir. Ayrıca gazetenin bir yıllık sayılarında tüm yazılara toplam 19.678 satır sayısı ayırdığı tesbit edilmiştir. Yerel içerikli ilanlara toplam 3.652 satır ayrılmıştır. İlanlar, satır sayısı itibariyle tüm yazılar içinde en fazla satır sayısına sahiptir ve oranı ise % 18.5 tir (69).

Yukarıdaki açıklamalardan ve oranlardan da anlaşıldığı gibi M. A. gazetesinde yerel içerikli ilanların hem sayı hem de satır sayısı itibariyle önemli bir ağırlığı bulunmaktadır. Buradan da anlaşıldığı ve 1. bölümde de belirtildiği gibi ilanların M. A. gazetesinin gelir kaynakları arasında önemli bir payı vardır. Gazetede ilanların hem sayı olarak hem de satır sayısı olarak bu kadar fazla yer almasının nedeni, bunların gazetelerde ilan edilmesi zorunluluğundandır.

Gazetede yayınlanan "yerel" konulu haber ilan, makale ve diğer yazıların toplam sayısının 442 olduğu daha önceki sayfalarda belirtilmişti. Bunun 137'si "yerel ilanlara" aittir. M. Aziz'in bir yıllık sürede yayınladığı toplam 442 adet yerel, haber, makale ve yazılar içinde ilanlar, sayı (adet) itibariyle birinci sırada gelmektedir. İkinci

(69) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

sırada 56 sayı ile tayin ve atama haberleri, üçüncü sırada 52 sayı ile yol, köprü ve telgraf hattı yapımı haberleri gelmektedir. Yerel konulu haber, makale ve yazılar içinde ilanların oranı sayı itibariyle % 31'dir (70).

Gazete yerel konulu haber, makale ve diğer yazılara toplam 10.283 satır ayırmıştır. Bunun 3.652 satırı ilanlara aittir. İlanların satır sayısı itibariyle oranı ise % 35.3 tir (71). Bu orandan da anlaşıldığı gibi gazete ilanlara satır sayısı itibariyle de çok fazla yer ayırmıştır. Gazetenin her sayısında ortalama 3 adet ilan yayınlanmıştır. Gazetenin bazı sayılarında bir ilan yer alırken bazı sayılarında ise 6 ilan yer almıştır. (Örneğin gazetenin 48 sayısında toplam 14 haber, yazı ve ilan yayınlanmıştır. Bunun 8 adeti genel konulu haber ve yazılar 6'sı yerel konulara ayrılmıştır. Bu 6 yerel konulu yazıların hepsi ilandır.) İlanlar ortalama 26.6 satırla verilmiştir (72).

Bu durum bize, günümüzde özellikle reklam ve ilan gelirlerinden pay almak amacıyla çıkarılan ve "naylon gazete" diye tabir edilen gazetelerin ortaya çıkış nedenleri konusunda ipucu vermektedir. (*)

2. ÖZEL İLANLAR VE REKLAMLAR

M. A. Gazetesinin incelenen bir yıllık sayıları içinde "yerel içerikli haber ve makaleler ile diğer yazılar" içinde değerlendirilen ilanların sayısının 137 olduğu ve bunlara toplam 3652 satır ayrıldığı yukarıda belirtilmişti. Bu 137 adet ilan içerisinde

(70) Bkz. Tablo: 2.

(71) Bkz. Tablo: 3.

(72) Bkz. Tablo: 1.

(*) Yerel basının ilan, reklam ve duyurulardan pay alması doğal karşılanacak bir durumdur. Elbette bunlar yerel basın açısından gereklidir. Ancak buradan elde edilen gelirler, günümüzde bile, gazetenin işlevlerini daha iyi yapabilmesi için gerekli alt yapı alımına aktarılmamaktadır. Bu nedenle, günümüz yerel basını hala eski teknikleri kullanmaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi yerel basının bugünkü durumu, batı bölgesindeki örneklerine göre ekonomik, teknik, nitelik, dağıtım ve elaman açısı bakımından çok daha kötü durumdadır. Bu konuda bkz. VURAL, Murat: "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Yerel Basın, Kurgu Dergisi, 1990, S. 8, s. 241-253. GÜRCAN, Halil İbrahim: "Türkiye'de Yerel Basın ve Baskı Teknikleri Açısından Gösterdiği Özellikler", Kurgu Dergisi, 1992, S. 10, s. 141-158; TOKGÖZ, Oya: "Türkiye'de Yerel Gazetecilik Olgusu Rolü ve Önemi", A. Ü. B.Y.Y.O. Yıllık (1979-1980), Ankara, 1981, s. 271-294, AKÇAN, Lütfü: "Türk Basınının Sorunları Sempozyumu, 26-27 Mayıs, Ankara, 1986, s. 69.

gazetenin çeşitli sayılarında özel ilan (kişisel ilan ve reklam) ve günümüz basınında "zayi ilanları" olarak değerlendirilen kayıp ilanları da yer almıştır. Gazetenin 48 sayı içerisinde 3 adeti özel ilan ve reklam, 3 adeti zayi ilanı olmak üzere toplam 6 adet özel ilan tesbit edilmiştir. Bunlara toplam 111 satır ayrılmıştır. Gazetede tesbit edilen 3 zayi ilanı ve günümüz basınında küçük ilanlar olarak da bilinen kayıp ilanına toplam 25 satır ayrılmıştır. M. A. Gazetesinde ilk zayi ilanı gazetenin 12. sayısının 4. sayfasının son sütununda "ilan" başlığı kullanılarak verilmiştir. Bir kese içinde 100 adet altını ve mühürünü kaybeden bir kişinin kimlere borcu varsa nakden ödenmek koşuluyla senetlerini getirenlere 31 gün içinde ödeyeceği, bu sürenin sonunda kaybettiği mühürü taşıyan senetleri getiren olursa kabul edilmeyeceği belirtilen bu zayi ilanı 12 satırla verilmiştir. İkinci zayi ilanı ise gazetenin 17. sayısında yayınlanmıştır. Bu zayi ilanında bir mühür kaybedildiği, Türkçe-Ermenice el yazısının bulunmadığı ve kaybedilen mühürlü bir evrak getirilirse kabul edilmeyeceği belirtilmektedir. Bu zayi ilanı 6 satırla aktarılmıştır. Gazetede görülen üçüncü zayi ilanı ise gazetenin 33. sayısında yer almıştır. Bu zayi ilanında da gene bir mühür kaybedildiği, kimseye borcu bulunmadığı için bu mühürle imzalanmış bir senet ve evrak ortaya çıkarsa kabul edilmeyeceği ifade edilmektedir. Bu zayi ilanı da 6 satırla verilmiştir (73). Zayi ilanandan 2 adetinin ermeni asıllı kişiler tarafından verilmesi dikkat çekicidir.

Günümüz basınında görülen, kitap tanıtımına yönelik tanıtıcı yazılar M. A. Gazetesinde de görülmüştür. Bunların reklamdan ve ilandan farklı olarak sadece tanıtım amacıyla gazetede yer aldığını söyleyebiliriz (74). Bu ilan 17 satırdır.

Günümüz basınında reklam olarak değerlendirilen türden yazıların M. Aziz Gazetesinde tek bir örneği görülmüştür. Bu yazıda (reklamda) gazetenin 6. sayısında yer almıştır (75). Bu yazıda gene "ilan-ı mahsus" başlığı altında yer almasına rağmen

(73) Zayi ilanı için, Bkz. Ek: 11

(74) Bkz. Ek: 6.

(75) Bkz. Ek: 4.

reklam olarak değerlendirilmiştir. Bu yazı günümüz basınında kullanılan reklam ve ilan metinlerinden farklı olarak kaleme alınmış ve bir makale gibi yazılmıştır. Bu yazıya 50 satır ayrılmıştır.

M.A.'da ipek ve bez kumaş üreten bir fabrikatörünün kendisinin kaleme aldığı 50 satırlık yazının ardından, gazete kendi adını kullanarak bu yazıya bir açıklık getirmekte ve fabrikatörün yazısında yer verdiği görüşleri desteklemekte, bu fabrikaların il ve bölge halkı için son derece önemli olduğunu belirtmektedir. Bu yazıda 20 satırdır.

Reklam olarak değerlendirilen bu tek yazıda üretilen malların % 15 kuruş ucuza satıldığını, bundan sonra da böyle satılacağını ve Avrupa kalitesinde kumaş olduğu belirtilmektedir⁽⁷⁶⁾

D. GAZETEYLE İLGİLİ YAZILAR

Bu başlık altında değerlendirilen yazılar, M.A. Gazetesinin yayın hayatına başlaması nedeniyle o dönemde yayınlanan bazı vilayet ve İstanbul gazetelerinin tebrik yazıları, vilayet ileri gelenlerinin yazdıkları yazılar, M. A. Gazetesinin bu gazete ve kişilere hitaben yazdığı teşekkür yazılarıdır. (İlk sayılarında bu tür yazılar bir hayli fazladır). Ayrıca gazeteninin bazı sayılarının, (bayram tatili v.b. nedenlerle) yayınlanamaması sebebiyle yazılan "özür yazıları", gazeteninin 1. sayısında yayınlananan "mukaddeme" yazısı, gazetesinin çeşitli konulardaki açıklamaları, tashih yazıları, gazeteye yazı yazmakla görevlendirilen kişilerin bu görevlerini yapmalarını hatırlatan yazılar, abone bedellerinin ödenmesini hatırlatan yazılar, posta ile

⁽⁷⁶⁾ Bkz.Ek:12

gönderilen gazete paketlerinin bozulduğu ve bunun önlenmesini hatırlatan yazı, gazetenin ve matbaanın önemi konusunda yayınlanan yazılardır.

Gazetede, bu türden 32 adet yazı yer almış ve bu yazılara toplam 711 satır ayrılmıştır. Gazetenin kendisi hakkında yazılan bu yazılar ortalama 22.2 satırla aktarılmıştır (77).

Bu yazılar M. A. gazetesinin 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9, 17, 18, 25, 29, 36, 39, 40, 41 ve 48. sayılarında yayınlanmıştır. Yerel içerikli tüm haber ilan ve yazılar içinde bu yazılar sayı itibarıyla % 7.2 satır sayısı itibarıyla % 7 oranında yer almaktadır (78). Bu yazılar gazetesinin incelenen bir yıllık sürede yayınladığı tüm haber, makale, şiir ve yazılar içindeki oranı, sayı itibarıyla % 3.8, satır sayısı itibarıyla % 3.6 dır (79).

Gazeteye ilgili yazıları tebrik, teşekkür ve özür yazıları, gazetenin abone bedellerinin ödenmesi ile ilgili yazılar ve gazetenin matbaa müdürleri ve muharrirleri ve bunların atanmaları, görevden ayrılmaları ve bunların yazdıkları yazılar olmak üzere 3 grupta toplamak mümkündür. Tebrik, teşekkür ve özür yazıları grubunda toplanan yazılarda, gazetenin yayın hayatına başlaması nedeniyle, o dönemde çeşitli vilayetlerde yayınlanan gazetelerin (Örn. Diyerbekir, Envar-ı Şarkiye, Sivas v.b.) M. Aziz vilayetinde M. A. isimli bir vilayet gazetesinin yayın hayatına başladığını okuyucularına duyurduğu ve tebrik ederek yayın hayatında başarı dilediklerini belirtmektedirler. M. A. gazetesi de bu gazetelere sayfalarında teşekkür etmektedir. M. A. gazetesinde bununla ilgili 8 tebrik ve teşekkür yazısı yer almıştır ve bu yazılara toplam 279 satır ayrılmıştır.

Ayrıca gazetede çeşitli konularda açıklama ve özür yazıları yer almıştır. Bunlar gazetenin bayram tatili nedeniyle yayınlanamadığı, havaların soğuk gitmesi ve posta gelmemesi nedeniyle diğer vilayet haberlerini veremediği, gazeteye gönderilen bir kaç

(77) Bkz. Tablo: 1.

(78) Bkz. Tablo: 2, Tablo: 3.

(79) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

yazının imzasız olarak yayınlandığı için özür belirten yazılardır. Bu yazıların toplam sayısı 5'tir ve toplam 29 satır ayrılmıştır.

Gazetede ayrıca 3 adet, "tashih" başlığı altında düzeltme yazıları görülmüştür. Bunlar, gazetenin 9, 25 ve 36. sayılarında yer almıştır ve bunlara toplam 37 satır ayrılmıştır.

Gazeteninin abone bedellerinin ödenmesi hakkındaki yazılar ise, abone bedellerinin zamanında ödenmediği ve bu durumun gazeteninin ilerlemesine ve gelişmesine engel olduğunu hatırlatan yazılardır. Bu yazılara daha çok gazetenin 6 ve 12 aylık sürele rastlayan dönemlerde ve genellikle gazeteninin bir yıllık süresinin bitmek üzere olduğu sayılarında yer verilmiştir. Daha önceki sayılarında gazetenin abone bedellerinin zamanında ödenmesi için hatırlatma niteliğindeki yazılar yayınlanmasına rağmen, gazetenin bir yıllık abone süresinin bitimine yakın, son 2, 3. sayıda daha çok yer almıştır. Gazete bu konuda "gazetenin abone bedellerini ödemeyenler bir yıllık sürenin dolmasını bekliyorlarsa işte o da tamam oldu. Bundan sonra abone bedellerinin kısa zamanda ödenmesini bekliyoruz" demektedir.

Gazeteye ilgili yazılar gurubu olarak değerlendirilebilecek bu yazılar, M. A.gazetesinin çeşitli sayılarında yayınlanmıştır. Bu yazılar, gazetenin matbaa müdürlüğüne, muharrirliğine ve diğer görevlere kimlerin atandığı (bunların görevden ayrılmaları, gazeteye yazı yazma görevlilerinin kimler olduğu, matbaa müdür ve muharirlerinin aldıkları nişan ve rütbelerle ilgili yazılar ve bu kişilerin yazdıkları yazılardan oluşmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GENEL KONULU HABER, SİYASİ DUYURU

VE MAKALELERİN İÇERİKLERİ VE ORANLARI

A. GENEL HABERLER

M. A. Gazetesinin 1883-1884 yılları arasında çıkan ilk 48 sayısı içerisinde yayınlanan “genel konulu” haberler, siyasi duyurular (emirnameler), makaleler ve resmi ilanlar bu bölümde değerlendirilmiştir.

M. A.'nın bu sürede yayınladığı "genel konulu" haber, siyasi duyurular (emirnameler), makaleler ve resmi ilanların toplam sayısı 384 'tür. Bunlara toplam 9.395 satır ayrılmıştır (1). M. A. Gazetesinin incelenen bir yıllık sürede yayınladığı yerel ve genel haber, ilan ve makalelerin toplam sayısı 826'dır. Gazete bu yazılara toplam 19.678 satır ayırmıştır. Bunun 10.283'ü yerel konulu yazılara 9.395 satırı ise genel konulu yazılara aittir.

Gazete genel konulu haber, siyasi duyuru (emirname) makale ve resmi ilanlara tüm yazılar içinde sayı (adet) itibariyle % 46 oranında yer vermiştir (2).

Gazetede yer alan 384 adet "genel konulu" haber, siyasi duyuru (emirname), makale ve resmi ilanlar içinde 251'i "haberlere" ayrılmıştır. "Haberlerin" sayı (adet) itibariyle genel konulu yazılar içindeki oranı % 65.3'tür (3). Bu oranlardan da anlaşıldığı gibi M. A. Gazetesi genel konulu haber, siyasi duyuru (emirnameler), makaleler ve resmi ilanlar içinde "genel haberlere" önem ve ağırlık verdiğini söylemek mümkündür.

(1) Bkz. Tablo: 23.

(2) Bkz. Tablo: 14, Tablo: 15.

(3) Bkz. Tablo: 27.

Satır sayıları itibariyle ise gazete genel konulu haber, emirname makale ve resmi ilanlara ayrılan toplam 9.395 satır sayısının 3.380 satırı, "genel haberlere" ayrılmıştır (4).

Genel haberler "vakayi umumiye" başlığı altında gazetenin değişik sayfalarında verilmiştir. Bu başlık gazetenin 1., 2. ve 3. sayfalarında görülmüştür. Genel haberlerin M. A.'de yer aldığı sabit bir sayfası yoktur. Bu haberler genellikle gazetenin 1. sayfasında daha sık verilmiş olmasına rağmen 2. sayfasında ve 3. sayfasında da verildiği görülmüştür. Genel haberler gazetenin 20 sayısında 1. sayfasında, 14 sayısında 2 sayfada, 9 sayısında 3. sayfasında ve 1. sayısında da 4 sayfada yer almıştır (5). Bazı sayılarında ise Vakayi Umumiye başlığı hiç kullanılmamış ancak genel haberler içinde değerlendirilen haberler yayınlanmıştır. (Örneğin icmalî Ahval, başlığı kullanılarak gazetenin 1. sayfasından 1. haber olarak verilmiştir.

M. A Gazetesinin bir yıllık sürede (1883-1884) yayınlanan 48. sayısında yer alan ve "genel konulu haberler" başlığı altında değerlendirilen "haberler" 8 değişik grupta toplanmıştır.

Bunlar; dış politika-dış haberler, tevcihat ve tayin haberleri, politika ve maliye haberleri, diğer çeşitli haberler, deprem ve yangın haberleri, tren yolu ve yol yapımı haberleri, ekonomi-ticarethaberleri ve hac ziyareti-sağlık haberleridir.

(4) Bkz. Tablo: 28.

(5) Bkz. Tablo: 16.

1. DIŞ POLİTİKA VE DIŞ HABERLER

M. A. Gazetesinin yayınladığı haberler içinde, "genel haberler" başlığı altında incelenen "Dış politika-Dış haberler" haber sayısı ve satır sayısı itibarıyla, en fazla sayıya sahip olan haberlerdir. Bu yönüyle M. A.'nın " dış haberlere önem verdiğini söyleyebiliriz. Dış haberler 72 adet haber sayısı ve 1.066 satır sayısı ile "haberler" içinde ilk sırada yer almaktadır. Bu haberler ortalama 14.8 satırla aktarılmıştır (6).

251 adet genel konulu "haberler" içinde, dış haberlerin oranı 72 haber sayısı ile % 28.6 dır (7). Bu haberler, genel konulu haber, siyasi duyuru (emirname), makale ve resmi ilanların içinde, sayı itibarıyla en fazla yer verilen haberlerdir. Bunun oranı ise 18.7 dir. Başka bir ifadeyle M.A. gazetesi genel konulu tüm yazılar içinde dış haberlere sayı (adet) olarak daha fazla yer vermiştir (8).

Satır sayısı itibarıyla dış haberlere M.A.de toplam 1.066 satır ayrılmıştır. Genel konulu tüm haber ve yazıların satır sayıları itibarıyla yapılan sıralamasında, dış haberler 1.066 satır sayısı ile 3. sırada yer almaktadır. Bu haberlerin, genel konulu tüm haber ve yazılar içinde satır sayısı itibarıyla oranı % 11.3 tür⁽⁹⁾.

251 adet "genel haber" içinden dış politika-dış haberlere, haber sayısı itibarıyla %28.6, satır sayısı itibarıyla %31.5 oranında yer verilmiştir (10).

Dış haberlerin, gazetenin bir yıllık sürede yayınladığı tüm yerel ve genel haber, siyasi duyuru, makale ilan ve diğer yazılar içindeki oranı, haber sayısı itibarıyla % 8.1 dir ve üçüncü sıradadır. Satır sayısı itibarıyla oranı ise % 5.4 tür ve 6. sıradadır (11).

(6) Bkz: Tablo: 24.

(7) Bkz: Tablo: 25.

(8) Bkz: Tablo: 21.

(9) Bkz: Tablo: 22.

(10) Bkz. Tablo: 25, Tablo: 26.

(11) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

M. A. Gazetesinin bir yıllık sürede yayınladığı "Yerel" ve "Genel" haberlerin toplam sayısı 490'dır ve bu haberlere toplam 7956 satır ayrılmıştır. Dış haberler sayı itibariyle "haberler" içinde birinci sıradadır, satır sayısı itibariyle ise ikinci sıradadır. Dış politika- dış haberlere yerel ve genel "haberler" içinde sayı olarak % 14.6, satır sayısı olarak % 13.3 oranında yer ayrılmıştır (12).

Dış haberler başlığı altında, İtalya kralına nişan verilmesi, Pekin'de deprem, demiryolu yapımı, Mısır ve Sudan meseleleri ve savaşı, Prens Bismarc'ın madalya sayısı, Avrupada ve dünyada savaş ve barışa ilişkin gelişmeler antlaşmalar, Tenkido sorunu, İran Vezirinin ölümü, Gazi Muhtar Paşa'nın yurt dışı gezisi, Almanya-Rusya ilişkileri, İngiltere kraliçesinin oğlunun ölümü nedeniyle padişah'ın taziyesini bildirmesi, Çinde müslümanların hükümet kurma çabaları, Avusturya kralının İstanbul'a ziyareti ve Bursa gezisi ve dönüşü, Fransa'da boşanma hakkında bir kanunun kabul edildiği Mısır'a ve Sudan'a Osmanlı askerinin sevki, İngiliz Kraliçesi'nin padişaha bir İngiliz atı hediye ettiği, Tunus'ta bulunan Fransız askerlerinin geri dönmeye başladıkları, Pekin'de kolera salgını, Mısır'da bulunan İngiliz askerlerinin tahliye edileceği, İran'daki nehilistlerle ilgili haber, Almanya-Avusturya-İtalya ittifakı, Mısır ve Sudan meselesi ile ilgili haberler, Mısır'a Osmanlı askerinin sevki hakkında İngiltere'ye bir rapor sunulduğu, Mısır meselesinin halli için Babiali ile İngiltere görüşmeleri, Mısır ve Sudan meseleleri ile ilgili bir konferans yapılacağı, Odessa'da tarım-ziraat fuarının açılacağı, Roma'da ceza mahkemeleri usulü hakkında bir konferansın toplandığı gibi haberler bulunmaktadır.

Dış haberler başlığı altında değerlendirilen haberlerin konu başlıklarına baktığımızda habere konu olan olayların dış ülkelerde geçtiği görülecektir.

Dış haberlerin tanımı ve kapsamı konusunda, kesin bir tanım günümüz basınında bile yapılamadığı kabul edilirse, genel kabul gören ,bir haberin dış haber mi

(12) Bkz. Tablo: 18, Tablo: 19

yoksa iç haber mi olduğu konusunda birleşilen tek nokta ve ayırım, bir ülke sınırları dışında gerçekleşen olayın ve olayların dış haber olarak değerlendirilmesi yönündedir. Bizde bu tanıma uyarak haberleri bu yönde değerlendirdik. Dış haber ülkeyi doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendirse de ilgilendirmese de ülke dışında gelişen olaylarla ilgili haberler, dış haber olarak değerlendirilmektedir (13).

Bu başlık altında değerlendirilen Mısır ve Sudan meselesi, Mısır'a ve Sudan'a Osmanlı askerinin sevk edildiği haberleri de dış haber ve dış politika haberi olarak değerlendirilmiştir (X).

M. A. Gazetesi dış haberlere, sayfalarında geniş olarak yer vermiş ve dış haberlere ağırlık vermiştir. Bunun bu dönemde yayınlanan yerel bir gazete açısından olumlu olduğunu söylememiz gerekir. Bugün bile yerel basında dış haberlerin ağırlığı ve sayısı yok denecek kadar azdır.

M. A. gazetesi, birinci sayısında yayınladığı önsözünde belirttiği gibi gazetenin dünyada olup bitenler hakkında bilgi verdiğini ve böylece çok faydalı işler yaptığını ifade etmiştir. Gazete bu görüşlerini o dönem basını için bazı yazarlara göre çok az sayıda yer verilen dış haberler, M. A. gazetesinde, genel haberler içinde değerlendirilen dış haberlere en fazla ve satır sayısı ile vererek bu savın doğru olmadığını ispat etmiştir.

M. A.'nin dış haberlere ağırlık ve önem vermesinin bir kaç nedeni olduğunu söyleyebiliriz. Bunların başında Osmanlı Devleti'nin o dönemde içinde bulunduğu koşulların (ekonomik-siyasal ve politik şartların) ve diğer devletlerle ilişkileri gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerle iyi ilişkiler içinde olduğunun halka

(13) Adil, İdris: Uluslararası İletişim Düzeni ve Ulusal Basının Dışa Bağımlılığında Türkiye Örneği Haberler ve Dışa Bağımlılık, İstanbul, 1990, S. 42.

(X) Dış haberlerin tespitinde Osmanlı Devleti'nin bu yıllardaki sınırları Enver Ziya Karal'ın, Osmanlı Tarihi, VIII Cilt, Birinci Meşrutiyet velstibdat Devirleri (1876-1907), Ankara, 1988, s. 337-341'de bulunan Osmanlı Mülki İdare Teşkilatı esas alınarak yapılmıştır. Mısır Meselesi'nin dış politika ve dış haberler başlığı altında değerlendirilmesinin nedeni de Mısır'ın o günkü konumu ve konunun uluslararası bir mesele haline gelmesidir.

anlatılmasının gerekli ve faydalı olacağı inancının ağırlık kazanması (politik nedenler) gibi nedenler sayılabilir. Ayrıca, Osmanlı Devleti'nde işlerin iyi gittiğini, endişe edilecek bir durumun olmadığına halka anlatılması da dış haberlerin, vilayet gazetelerinde geniş yer verilmesinin bir başka nedeni olarak görülebilir. O dönemde Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerle ilişkilerinin iyi gittiği yolunda halkı endişe ve tedirginlikten uzaklaştırmak amacıyla, bu yönde bir kamoyu oluşturulması, kanımızca daha geçerli bir sebep olmaktadır.

Daha önceki sayfalarda da belirttiğimiz gibi, dış haberler başlığı altında değerlendirilen haberlere baktığımızda, İtalya kralına nişan verilmesi, Avrupa'da ve dünya da barışa ilişkin gelişmeler, antlaşmalar, Gazi Muhtar Paşa'nın yurt dışı gezisi, İngiltere Kraliçesi'nin oğlunun ölümü nedeniyle padişah'ın taziyelerini bildirmesi, Avusturya Kralı'nın İstanbul Ziyareti ve Bursa gezisi, İngiliz Kraliçesi'nin Padişah'a bir İngiliz atı hediye ettiği gibi haberlerden oluşmaktadır.

Gazetede yer alan dış haberlerin kaynakları, o dönemde İstanbul'da yayınlanan başlıca gazeteler (Bkz. Haber kaynakları) olmasına rağmen, bu gazeteler de haberlerini başka kaynaklardan alarak yayınlamışlardır. Bu dönemde ülke sınırları içinde yayınlanan gazetelerin dış ülkelerde muhabirlerinin olmaması nedeniyle dış haberler, başta Ajans Havas olmak üzere, ajanslar ve yabancı gazetelerden aktararak verilmiştir (14).

M. A. Gazetesinde yayınlanan haberlerde asıl haber kaynağı Ajans Havas, Monitör, Times, Musul Gazetesi, Girid Gazetesi, Zora Gazetesi, Petersburg, Parabori'dir

Bu haberler M.A.'da verilirken "Berlin gazetelerinden naklen Vakıf gazetesinde görülmüştür", veya "Times'ten naklen Vakıf gazetesinde okunmuştur", şeklinde verilmiştir.

(14) İlk Türk Gazetesinin dış haber kaynakları ile ilgili olarak Bkz. ADİL, İdris; a. g. e. S. 41-43.

Dış haber olarak değerlendirilen haberler içinde, bu dönemlerde yayınlanan vilayet gazetelerinde zaman zaman görülen ilginç haberler M. A. gazetesinde de az da olsa yer almıştır. İlginç sayılabilecek bu haberler, M. A.'nın 46. ve 47. sayılarında görülmüştür. Toplam 4 tane olan bu haberlere ayrılan toplam satır sayısı 59 dur (15).

2. TEVCİHAT VE TAYİN HABERLERİ

M. A. gazetesinin incelenen 48. sayısında yayınlandığı genel haberler içinde sayı itibariyle yapılan sıralamada "Tevcihat ve tayin haberleri"dış haberlerin ardından ikinci sırada gelmektedir. Gazetenin "Vakayi umumiye" başlığı altında verilen genel haberler içinde özellikle, "tevcihat" haberlerinin önemli bir yeri vardır. Tevcihat haberleri "Vakayi Umumiye" başlığı altında ikinci bir başlık olan "tevcihat" başlığı ile verilmiştir. Gazetenin genel heberleri Tevciat haberleriyle başlamaktadır. Bazı sayılarında ise tevcihat haberleri gazetenin 1. sayfasının 1. sütunundan 1. haber olarak verildiği de olmuştur.

Gazetenin incelenen 48 sayısı içerisinde ilk 3 sırada yayınlanan haberleri manşetten verdiğini ve en önemli haberlerin ilk üç haber olduğunu varsayarak yaptığımız tesbitlerde tevcihat haberlerinin bazı sayılarda ön plana çıkarıldığını gördük. Örneğin gazetenin 12. sayısında 1. ve 3. haber, 13. ve sayısının 14. sayısının ilk haberi, 15. ve 20. sayısının ikinci haberi, 21.ve 24. sayısının 3 haberi, 25. sayısının birinci haberi, 46. sayısının 3. haberi "Tevcihat" başlığı altında verilen haberlerdir.

Tevcihat haberlerini, Padişah tarafından onaylanan tayin, rutbe, nişan ve terfi işlemlerini sütunlarına geçirmek şeklinde özetlemek mümkündür. Tevcihat haberleri Tanzimat Dönemi basınında çok sık görülen ve verilmesi zorunlu olan haberlerdir.

(15) Bkz. +mek Haberler, s:119

Bu nedenle Tevcihat haberleri, Tanzimat Dönemi basınının karakteristik özelliklerini oluşturmaktadır (16).

Bu haberler, resmi vilayet gazeteleri dışında, özel kişilerce çıkarılan gazetelerde de yer alması zorunlu olan haberlerdir (*) Tevcihat haberleri o dönem basını için vezgeçilmez bir özellik olduğunu, bu alışkanlığın M. A. gazetesinde de sürdürüldüğünü söyleyebiliriz. Burada dikkati çeken durum ise gazetenin tevcihat haberlerinde hiyerarşik sırayı izlediğini, bu haberleri verirken en üstteki kurum ve kişilerden başlayarak altta doğru bir sıra izlediğini görmekteyiz. Yani bu haberlerde protokole bağlı kalındığını belirtmek gerekir.

M. A. Gazetesinin incelenen 48 sayısının 38'inde tevcihat başlığı altında, rütbe, nişan verilmesi, tayin ve terfi haberleri verilmiştir. "Vakayi umumiye" başlığı altında ikinci bir başlık kullanılarak "tevcihat" haberleri ve az sayıda da "Tevcihat-ı İlmiye" haberleri yer almıştır(17).

İncelenen 48 sayıda, 48 tevcihat başlığı kullanılarak toplam 48 tevcihat haberi yayınlanmıştır. Bazı sayılarında bir tane tevcihat haberi yayınlanırken bazı sayılarında 2 tevcihat haberi yayınlanmıştır. Örneğin gazetenin 2. 3. 5. 6. 35. 38. ve 46. sayılarında 2'şer tane tevcihat haberi yayınlanmıştır. Tevcihat haberlerine toplam 727 satır ayrılmıştır. Ayrıca M. A. Gazetesinin 7 nüshasında, tayin ve atama haberi yayınlanmıştır. İncelenen 48 sayı içerisinde, gazetede toplam 9 tayin ve atama haberi ve bu haberlere toplam 130 satır ayrılmıştır.

Böylece M. A. gazetesinde toplam 57 adet Tevcihat ve Tayin haberi görülmüş ve bunlara toplam 857 satır ayrılmıştır (18). Bu sayı ve satır sayısı ile, gazetede

(16) Bu konuda geniş bilgi için Bkz. İNUĞUR, Nuri; Basın ve yayın Tarihi, İstanbul, 1982, s. 251.

(*) Bu konuda bkz., YERLİKAYA, İlhan; Basiret Gazetesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 14, Van, 1994, s. 43-44.

(17) "Tevcihat-ı İlmiye" haberleri, din adamlarının tayini ve terfi işlemleri ile ilgili haberlerdir.

(18) Bkz. Tablo: 24.

yayınlanan "genel haberler" içinde bu haberler, sayı itibariyle % 22.7, satır sayısı itibariyle, % 25.3 oranında yer almıştır (19).

Tevcihat ve tayin haberleri ortalama 15 satırla aktarılmıştır⁽²⁰⁾. Tevcihat ve tayin haberlerinin "genel konulu" tüm haber ve yazılar içinde, haber sayısı itibariyle oranı %: 14.8 ve satır sayısı itibariyle ise oranı % 9.1'dir (21).

M.A. Gazetesi'nin bir yıllık sürede yayınlandığı yerel ve genel tüm haber ve yazılar sıralamasında tevcihat ve tayin haberleri, sayı olarak oranı % 6.9 oranı ile 4. sırada, satır sayısı itibariyle % 4.3 oranı ile 7. sırada yer almaktadır (22).

3. POLİTİKA VE MALİYE HABERLERİ

M. A. Gazetesinin bir yıllık sürede yayınlanan 48 sayısının 29'unda politika ve maliye haberlerine rastlanmıştır. Gazetenin yayınladığı ve bu başlık altında değerlendirilen haberler şunlardır:

"Para basımı, Padişah'ın çocuklarına sünnet düğünü yaptırdığı, bütçe ile ilgili haberler, üst düzey yöneticilerinin ve yakınlarının ölüm haberleri, vergi nazırının gezileri, icmali ahval başlığı altında verilen haberler, memurların ve gazetecilerin maaşlarına zam yapıldığına dair haberler, yeni nüfus sayımı cetveli, evrak havadiste politika ve siyasete ilişkin önemli haberlerin yokluğunu bildiren yazılar, Sarayın Yıldız'dan Üsküdar'a taşındığı haberi, Sadrazam'ın kardeşinin Bağdat'a ziyaretle giderken M. Aziz'den geçtiği haberi, Belediye nizamnamesi, ferman, maliye şurasının çalışmaları ile ilgili haber, bir bakanlığın iki bakanlığa ayrılması haberi, Aydın

(19) Bkz. Tablo: 25.

(20) Bkz. Tablo: 20.

(21) Bkz. Tablo: 21, Tablo: 22.

(22) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

vilayetinin 2 vilayete bölündüğü, telgraf idaresinin bütçesinde artış yapıldığı haberi, itfaiye teşkilatının kurulduğu, mahkumlara af çıktığı haberleridir”.

Bu haberlere, gazetede ayrılan toplam haber sayısı 50'dir. Bu 50 habere toplam 726 satır ayrılmıştır. Politika ve maliye haberleri gazetede ortalama 14.5 satırla aktarılmıştır⁽²³⁾. Bu haberlerin "genel haberler" içindeki oranı sayı (adet) itibariyle % 20, satır sayısı itibariyle % 21.4'tür ⁽²⁴⁾.

Bu haberlerin, bir yıllık sürede yayınlanan tüm haber, ilan ve yazılar içindeki oranı, haber sayısı itibariyle % 6, satır sayısı itibariyle ise % 3.6 dır ⁽²⁵⁾.

Politika ve maliye haberlerinin, gazetede yayınlanan yerel ve genel tüm “haberler” içindeki oranı, sayı olarak % 10.2, satır sayısı olarak % 9.1 dir ⁽²⁶⁾.

4. ÇEŞİTLİ HABERLER

M. A. Gazetesinin bir yıllık sürede yayınlanan tüm sayıları içinde 9 sayısında görülen 28 haber, bu başlık altında toplanmıştır.

Bu haberlerin içerikleri, yeni yıl mesajı, azınlıkları ilgilendiren haberler, maraş mutasarrıfının ölüm haberi, vakit gazetesinin kapatılmasıyla ilgili haber, kalpazanların yakalandığı, bilim teknik, saat icadı edildiğine ilişkin haber, bir çapkının ölüm haberi, Sivas'ta bir camii'nin çöktüğü haberleridir. Bu haberlere M. A. 'de sayı olarak 28 ve bunlara toplam 285 satır ayrılmıştır. Bunlar ortalama 10 satırla aktarılmıştır ⁽²⁷⁾.

(23) Bkz. Tablo: 20.

(24) Bkz. Tablo: 25, Tablo: 26.

(25) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

(26) Bkz. Tablo: 18, Tablo: 19.

(27) Bkz. Tablo: 24.

Çeşitli haberler başlığı altında toplanan haberler "genel" konulu tüm yazılar içinde, haber sayısı olarak % 7.3 oranında, satır sayısı olarak % 3 oranında yer almıştır (28). Bu haberlerin "genel haberler" içindeki oranı sayı (adet) itibariyle % 11, satır sayısı itibariyle % 8.4'tür (29).

Gazetede bir yıllık sürede yayınlanan tüm haber, ilan ve yazılar içinde bu haberlerin oranları, sayı itibariyle % 3.3, satır sayısı itibariyle ise % 1.4'tür⁽³⁰⁾.

Bu haberler gazetede yer alan "yerel" ve "genel haberler" içindeki oranı ise sayı olarak, % 5.7 satır sayısı olarak % 3.5'dir⁽³¹⁾.

5. DEPREM VE YANGIN HABERLERİ

M. A. Gazetesinde yurdun çeşitli yerlerinde meydana gelen deprem ve yangınlarla ilgili haberler de verilmiştir. Bu haberlerin toplam sayısı 16'dır ve 185 satır ayrılmıştır. Deprem ve yangın haberleri ortalama 11.5 satırla yazılmıştır (32).

Bu haberler, M. A. Gazetesinin 2, 4, 5, 7, 9, 17, 18, 23, 33 ve 46. sayılarında görülmüştür. Bu haberlerin "genel" konulu haber, siyasi duyuru, resmi ilan ve makaleler içindeki oranları, haber sayısına göre % 4.1, satır sayısına göre % 2'dir (33).

Bu haberlerin "genel haberler" içindeki oranları haber sayısı itibariyle % 6.3, satır sayısı itibariyle % 5.4 'tür (34). M. A. Gazetesinin incelenen bir yıllık süresi içinde

(28) Bkz. Tablo: 23.

(29) Bkz. Tablo 25, Tablo: 26.

(30) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

(31) Bkz. Tablo: 18, Tablo: 19.

(32) Bkz. Tablo: 20.

(33) Bkz. Tablo: 23.

(34) Bkz. Tablo: 25, Tablo: 26.

yayınlanan tüm yazılar arasında deprem ve yangın haberlerinin oranı, sayı itibariyle % 1.9, satır sayısı itibariyle % 0.9'dur (35).

Yerel ve Genel "haberler" içinde ise bu haberler sayı (adet) itibariyle % 3.2, satır sayısı itibariyle % 2.3 oranında yer verilmiştir (36).

6. HAC ZİYARETİ-SAĞLIK HABERLERİ

M. A Gazetesinin incelenen bir yıllık sayıları içinde hac ziyareti ile ilgili haberlerin sayısı 12 ve bunlara ayrılan toplam satır sayısı ise 111'dir.

Bu başlık altında toplanan 12 adet haberin 7 tanesi hac ziyareti ile ilgili, 5 tanesi de sağlık haberidir. Ayrılan satır sayısının 82'si hac ziyareti, 29'u ise sağlık haberlerine aittir. Bu haberlerin aynı başlık altında değerlendirilmesinin nedeni sağlık haberlerinin de gene hac ziyareti ile ilgili olmasıdır. Hac ziyareti sırasında başta Mekke olmak üzere bu bölgede ortaya çıkan kolera salgını hacıları etkilemesi ve bunların kontrollerden geçirilmesi ile ilgili haberler M. A. gazetesinde yer almıştır. Hac ziyareti haberleri gazetede ortalama 9.2 satırla aktarılmıştır (37). Bu haberlerin "genel" konulu haber, ilan, makale v.d. yazılar içindeki oranı, haber sayısına göre % 3, satır sayısına göre % 1.1'dir (38).

Genel "haberler" içinde ise hac ziyareti ile ilgili haberler, sayı itibariyle % 4.7, satır sayısı itibariyle % 3.7 oranında yer almıştır (39). M. A. Gazetesinin bir yıllık sürede yayınladığı tüm haber ve yazılar içindeki bu haberlerin oranı ise sayı (adet) itibariyle % 1.4 satır sayısı itibariyle % 0.6'dır (40).

(35) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

(36) Bkz. Tablo: 18, Tablo: 19.

(37) Bkz. Tablo: 24.

(38) Bkz. Tablo: 23.

(39) Bkz. Tablo: 25, Tablo: 26.

(40) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

7. TREN YOLU VE YOL YAPIMI HABERLERİ

M. A. Gazetesinde yayınlanan haberler arasında, haber sayısı itibariyle yapılan sıralamada 10 haberle 7. sırada bulunan Tren yolu ve yol yapımı haberleri ortalama 10 satırla aktarılmıştır (41).

Yol, köprü ve telgraf hattı yapımı haberleri, yerel haberler içinde hem sayı hem de satır sayısı itibariyle en fazla oranda yer verilmiş olmasına karşın "genel" haberler içinde değerlendirilen "tren yolu ve yol yapımı haberleri", burada en az yer verilen haberler arasındadır.

M.A.Gazetesinin incelenen bir yıllık 48 sayısı içerisinde, bu haberlerin toplamı 10 adettir ve toplam 99 satır ayrılmıştır (42). "Genel konulu" haber, siyasi duyuru ilan ve makaleler içinde, bu haberlerin oranları, haber sayısına göre % 2.6 satır sayısına göre % 1'dir (43). "Genel haberler" arasında ise bu haberler, haber sayısı itibariyle % 3.9 oranında, satır sayısı itibariyle % 2.9 oranında yer almıştır (44).

Gazetede yayınlanan tüm haber, ilan v.d. yazılar içindeki oranları da sayı itibariyle % 1.2, satır itibariyle % 0.5'dir(45).

8. EKONOMİ VE TİCARET HABERLERİ

M. A. Gazetesinde "genel haberler" içinde hem sayı olarak hem de satır sayısı olarak en az yer verilen, Ekonomi ve ticaret haberleridir. Bu haberlerin toplam sayısı 6'dır ve toplam satır sayısı 51'dir. Bu haberler ortalama 8.5 satırla aktarılmıştır (46).

(41) Bkz. Tablo: 20.

(42) Bkz. Tablo: 24.

(43) Bkz. Tablo: 23.

(44) Bkz. Tablo: 25, Tablo 26.

(45) Bkz. Tablo: 10, Tablo 11.

(46) Bkz. Tablo: 24.

Ekonomi ve Ticaret haberlerinin "genel" konulu haber, siyasi duyuru(emirname), makale ve resmi ilanlar içindeki oranı, haber sayısına göre % 1.5, satır sayısına göre % 0.5 tir (47).

"Genel Haberler" içindeki oranları ise, haber sayısı itibariyle % 2.3, satır sayısı itibariyle % 1.5 tir (48). Bu haberler gazetede yayınlanan "genel haberler" içinde en az satır sayısı ayrılan haberlerdir. Ekonomi ve Ticaret haberlerinin tüm haber ve yazılar arasındaki oranları ise, haber sayısı itibariyle % 0.7, satır sayısı itibariyle % 0.2 dir (49).

B. SİYASİ DUYURULAR (Emirnameler)

M. A Gazetesinin incelenen bir yıllık 48 sayısı içerisinde, 37 sayısında, kısaca siyasi duyurular başlığı altında değerlendirilen, hükümet ve bakanlıkların çeşitli yeni yasal düzenlemelerini, yeni uygulamalarını içeren emirname, tembihname, izahname ve çeşitli konularda hükümetten gelen yazılara yer verilmiştir.

Taşrada ve vilayetlerde çıkarılan ilk resmi vilayet gazetelerinin çıkış amaçları arasında -giriş bölümünde de belirtildiği gibi- siyasi ve politik nedenlerin de önemli bir rolü bulunmaktadır. Yeni yasa düzenlemelerinin resmi vilayet gazeteleriyle, Anadolu halkına doğrudan ulaştırılması ve bu uygulamalardan haberdar edilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle çeşitli vilayetlerde resmi vilayet gazetelerinin çıkarılması yoluna gidilmiştir (50).

(47) Bkz. Tablo: 23.

(48) Bkz. Tablo: 25, Tablo: 26.

(49) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

(50) Bu konuda bkz. KOLOĞLU, Orhan: Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Basın, İstanbul, 1992. s. 20-24, VARLIK, Bülent: "Yerel Basının Öncüsü Vilayet Gazeteleri", Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C. 1, s. 99-102, YAZICI, Nesimi: Takvim-i Vekayi (Belgeler) Ankara, 1983, s. 22.

Resmi vilayet gazeteleri, hükümetten gelen yeni yasal düzenlemeleri, emirname ve izahnameleri yayınlamak durumundaydı. Hükümetten gelen emirname, izahname ve tembihnameler doğrudan doğruya vilayet matbaalarına gönderilmiyor, bunlar önce telgrafla veya mektupla valiliklere bildiriyor, daha sonra valilikler kanalıyla matbaalara ulaştırılıyordu. Yeni yasal düzenlemelerin, bu vilayet gazeteleri aracılığı ile taşrada oturan insanların bilgisine sunulması, gelişmelerden haberder edilmesi bu dönem basını için, halkın başka alternatif haber kaynaklarının bulunmaması (örn. radyonun, özel basının v.b. alternatiflerinin olmaması) nedeniyle önemli bir işlevi yerine getirdikleri düşünülebilir.

M. A Gazetesi 'de, resmi vilayet gazetesi olması nedeniyle bu tür yazılara sıkça yer vermiştir. Bu başlık altında değerlendirilen yazılar gazetede, "Dahiliye Nezaret Celilesinden, Maliye Nezaret Celilesinden, Emekli Sandığı Nezaret Celilesinden, Riyaset Celilesinden, Makam-ı Seraskeriyeden, Nafia Nazaret Celilesinden, Maarif Nezaret Celilesinden, Duyunu Umumiye Nezaretinden v.d. gelen emirname, izahname ve tembihnameler ile hayvan hastalığı ile ilgili hükümetten gelen yazı ve tarihi eser hakkında izahname başlığı altında verilmiştir.

Bu tür yazılar gazetenin bir yıllık sürede yayınlanan 48 sayısının 37' sinde yer almıştır. Başka bir ifadeyle gazetenin her bir nüshasında ortalama 2 adet siyasi duyuruya (emirname) yer verilmiştir.

Gazetede yayınlanan siyasi duyuruların kaynağı ve gazetede yer verilme sıklığı konusunda ise şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır. Maliye Nezaret Celilesi'nden 28 emirname, Dahiliye Nezaret Celilesinden 23 emirname, Maarif Nezaret Celilesinden 2, Emekli Sandığı Nezaret Celilesinden 2, Makam-ı Celil Sedaret Ulemadan 2, Evkaf Nezaret Celilesinden 1, Şurayı devlet Riyaset Celilesinden 1, Nafia Nezaret Celilesinden 1, Sıhhiye Nezaret Celilesinden 1, Makam-ı Velayi Seraskeriye'den 1 v.d.

Buradan da anlaşılabacağı gibi, M. A. Gazetesinin yayınladığı siyasi duyurular (emirnameler) içerisinde, en fazla emirname, Maliye Nezaret Celilesi ile Dahiliye Nezaret Celilelerinden gelmiştir.

M. A. Gazetesinde yer alan bu tür duyuruların sayısı 81' dir ve bunlara toplam 3.582 satır ayrılmıştır. bu duyurular ortalama 44.2 satırla aktarılmıştır (51).

"Genel konulu" haber, makale ve resmi ilanlar içinde "siyasi duyurular" sayı (adet) olarak 81 adet duyuru ile en fazla yer verilen konular arasında birinci sırada yer almaktadır. Bunun sayı (adet) itibariyle oranı %21'dir (52).

Satır sayısı itibariyle de siyasi duyurular "genel konulu haber, ilan ve makaleler içinde 3.582 satır sayısı ile ilk sırada gelmektedir. Bunun oranı ise % 38.1' dir (53). Başka bir anlatımla gazetede yayınlanan "genel konulu" tüm haber ve yazılara toplam 9.395 satır ayrılmıştır. Bunun 3.582'si siyasi duyurulara aittir. Gazete tüm "genel" konulu haberler ve yazılar içinde, siyasi duyurulara satır sayısına göre % 38.1 oranında yer vermiştir. Gazete, genel konulu "haberlere" toplam 3.380 satır ayırmasına rağmen siyasi duyurulara 3.582 satır ayırmıştır (54).

M. A. gazetesinin bir yıllık sürede yayınlanan yerel ve genel tüm haber, ilan, makale v.d. yazılar içinde sayı (adet) itibariyle yapılan sıralamada, siyasi duyurular 2. sırada, satır sayısı itibariyle yapılan sıralamada da gene ikinci sırada bulunmaktadır. Bunların oranları ise haber sayısına göre % 9.8, satır sayısına göre de % 18.2 dir (55).

(51) Bkz. Tablo: 20.

(52) Bkz. Tablo: 21, Tablo: 27.

(53) Bkz. Tablo: 22, Tablo: 28.

(54) Bkz. Tablo: 28.

(55) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11, Tablo: 17.

Başka bir ifadeyle M. A. Gazetesi siyasi duyurulara, 48 sayıda yayınladığı tüm haber, ilan ve yazılar içinde sayı (adet) olarak %9.8'ini, satır sayısı itibarıyla de % 18.2'sini ayırmıştır. Bu oranlar bize Türkiye'de günümüz yerel basınının öncüleri olan bu ilk resmi vilayet gazetelerinin çıkış amacı konusunda oldukça önemli bilgiler vermektedir.

C. MAKALELER VE ŞİİRLER

M. A Gazetesinin bir yıllık sürede yayınlanan 48 sayısında görülen ve "genel konulu" haber ve yazılar içinde değerlendirilen makale ve şiirlerin toplam sayısı 45'tir. Bu makale ve şiirlere gazetede toplam 2.289 satır ayrılmıştır.

Bunun 40 tanesi makale, 5 tanesi şiirdir. Toplam 2.289 satır sayısının 2.145 satırı makalelere, 144 satırı şiirlere ayrılmıştır (56).

Gazetede görülen makalelerin başka gazetelerden aynen aktarılmış olması, şiirlerin ise şairlerinin vilayet dışından ve o dönemin tanınmış şairlerinden olması nedeniyle, genel konulu yazılar arasında değerlendirilmiştir.

Makale ve şiirlerin genel konulu haber ve yazılar içindeki oranı sayı itibarıyla % 11.7, satır sayısı itibarıyla % 24.3'tür (57).

Gazetenin 48 sayısında yayınlanan tüm yerel ve genel konulu haber ve yazılar içinde genel makale ve şiirlerin oranı, sayı itibarıyla % 5.4, satır sayısı itibarıyla % 11.6 dır. Satır sayısına göre makale ve şiirler, tüm haber ve yazılar içinde 3. sırada bulunmaktadır (58).

(56) Bkz. Tablo: 21, Tablo: 22.

(57) Bkz. Tablo: 23.

(58) Bkz. Tablo: 10, Tablo 11.

1. MAKALELER

M. A. Gazetesinin incelenen 48 sayısının 31'inde "genel" konulu haber ve yazılar arasında değerlendirilen 40 adet makale görülmüştür ve bunlara gazetede toplam 2.145 satır ayrılmıştır (59).

Gazetede görülen makalelerin "genel konulu" haber ve yazılar arasında değerlendirilmesinin başlıca nedeni, bu yazıların başta İstanbul olmak, üzere çeşitli vilayetlerde yayınlanan gazetelerden aktararak ve aynen yayınlanmış olmasıdır.

M. A. Gazetesinde yer alan makaleler, (Kavimler ve Miletler), (Fıkra-i Ati), (Selahattin ve Dünya), (Patates), (Din ile Dünyanın Islahı), (Gurur) (Çavdar), (Fasulye), (Cuma hutbesi hakkında), (Ziratte zararlı hayvanlarla mücadele), (Şap Hastalığı), (Aşiret ünvanı), (maarif), (Hayvan Hastalıklarının tedavisi), (Fünun ve ulum nedir), (Tarla fareleri), (Koyun hastalığı), (tütün ve dumanın zarar ve faydaları), (Koruk suyunun saklanması), (Buğday biti), (Serçe ve Kırlangıç), (Sağlık hakkında bilgiler), (Çiftçilere nasihat), Fıkra-i Edebi, (Ziraatte makine kullanımı), (Vatan Sevmek) gibi başlıklar altında verilmiştir.

Gazetenin, haberlerde olduğu gibi, makalelerde de haber kaynağını açık bir şekilde belirtilmiş olması dikkat çekicidir. Gazetede yayınlanan tüm makalelerin başında (makale başlığının hemen altında) alıntı yapılarak aktarılan yazı ve makalelerin kaynağı belirtilmiştir.

Yukarıdaki makale başlıklarından anlaşıldığı gibi M. A. Gazetesinde yayınlanan makalelerde tarım, ziraat, hayvancılık gibi konular ağırlıktadır. Bunun yanı sıra eğitim, din, temizlik, vatan sevgisi ve edebi makaleler de göze çarpmaktadır.

(59) Bkz. Tablo: 22.

Bu makalelerin çoğunluğu (tarım, ziraat ve hayvancılık konuları) genellikle "Ziraat Gazetesi" ve "Ankara" gazetesinden, eğitim, din, vatan sevgisi, temizlik ve edebi konulardaki makaleler de "Ceride-i Havadis gazetesi" ve "Konya" gazetesinden alınmıştır. Zora gazetesi de makalelerinden alıntı yapılan ve kaynak gösterilen gazeteler arasındadır.

M. A. Gazetesinde görülen bu makaleler gazetenin 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10 (3 adet) 11, 12, 16, 18, 21 (2 adet) 28, 31, 33 (2 adet), 35, 42, 44 ve 48 (2 adet) sayılarında yer almıştır. Makaleler, genellikle gazetenin 3. ve 4. sayfasında verilmiştir. Ancak zaman zaman 2 sayfa da yer almıştır.

M. A. Gazetesinde, başka gazetelerden aynen aktararak verilen makalelerin sayısı 40'tır ve bunlara toplam 2.145 satır ayrılmıştır. Gazetede "genel konulu" haber, siyasi duyuru ve resmi ilanlar içinde makaleler, ortalama 50.8 satır sayısı ile yayınlanmıştır (60).

"Genel konulu" haber ve yazılar içinde makalelerin oranı sayı itibarıyla % 10.4 satır sayısı itibarıyla % 22.8 dir. Satır sayısı itibarıyla makaleler, genel konulu haber ve yazılar sıralamasında 2. sırada bulunmaktadır (61).

2. ŞİİRLER

M. A. Gazetesinde "genel konulu" haber ve yazılar içinde değerlendirilen 5 tane şiir tesbit edilmiştir ve bu şiirlere toplam 144 satır ayrılmıştır (62).

Şiirler gazetenin 2, 23, 32 ve 40. sayılarında görülmüştür. Gazetede, "genel konulu" haber ve yazılar bölümünde değerlendirilen bu şiirlerden biri için "kıymetli

(60) Bkz. Tablo: 20.

(61) Bkz. Tablo: 21, Tablo: 22.

(62) Bkz. Tablo: 23.

insanlardan ve ünlü şairlerden Kazım Paşa Hz.'nin Tercüman-ı Hakikat gazetesinde görülen ve belli olan türküleri, şiirleri hakikaten çok nadir ve rağbetli eserlerden olmakla mübareken derç ve neşrine izan olunmuştur." açıklanması yapılarak yayınlanmıştır (63).

Şiirlerin "genel konulu" haber ve yazılar içindeki oranı sayı itibariyle % 1.3, satır sayısı itibariyle ise % 1.5'tir (64).

D. RESMİ İLANLAR

M. A. Gazetesinin incelenen 48 sayısının 5'inde toplam 7 resmi ilan yer almıştır. Bu ilanlara ayrılan toplam satır sayısı ise 144 tür. Resmi ilanlar ortalama 20 satırla aktarılmıştır (65).

Gazetede yer alan resmi ilanların içerikleri, vergi alımı ile ilgili duyuru, vergiye tabi mallardan alınacak vergi oranları, postalarından ücret alınması ve ne kadar ücret alınacağına ilişkin duyurulardır. Bunlar gazetede "İlan-ı Resmi" başlığı altında verilmiştir.

Resmi ilanların "genel konulu" haber ve yazılar içindeki oranı, sayı itibariyle %1.8, satır sayısı itibariyle % 1.5'tir (66).

Gazetenin bir yıllık sayıları içinde yayınlanan tüm yerel ve genel haber ve yazılar arasında resmi ilanlara sayı itibariyle % 0.8 satır sayısı itibariyle ise % 0.7 oranında yer verilmiştir (67).

(63) M. A. Gazetesi ; Sayı : 2.

(64) Bkz. Tablo: 21, Tablo: 22.

(65) Bkz. Tablo: 20.

(66) Bkz. Tablo: 23, Tablo: 27, Tablo: 28.

(67) Bkz. Tablo: 10, Tablo: 11.

SONUÇ

Basımevi, batı toplumlarında sivil topluma doğru açılan gelişmelerin başlangıcında, ekonomik ve sosyal yapısının buna ihtiyaç hissetmesi sonucu ortaya çıkmış, basın da bu sivil toplum ortamına geçiş süreci içinde önemli işlevler üstlenmiştir. Ülkemizde ise basın, devleti ve varolan sisteme bağlılığı daha da arttırıcı -resmileştirici- işlevler üstlenerek çıkmıştır. Özellikle günümüz yerel basının başlangıcını oluşturan vilayet gazeteleri Osmanlı devletinde o dönemde hat safhaya ulaşan azınlıkların ayrılıkçı eğilimlerini gidermek devlet ve toprak bütünlüğünün devamını sağlamak gibi çok büyük sorumluluk üstlenerek ortaya çıkmıştır. Bu nedenle hükümet, vilayet gazetelerinin yayınlanmasını kendisi istemiş ve basın hürriyetinin askıya alındığı bu dönemde gazeteleri Anadolu'ya taşımıştır.

M.A. gazetesi bugünkü Elazığ basının başlangıcını oluşturmuştur. "Ulaştırma araçlarının çok basit ve yavaş, haberleşme araçlarının ise sadece telli telgrafla sınırlı olduğu bir dönemde" (TÜTENGİL, C.O.:Türkiye'de Bölge Gazeteciliği s.151). M.A. gazetesi yerel, bölgesel ve genel içerikli çeşitli haber ve yazılara yer vererek, bu vilayette yaşayan insanların haber ihtiyacını gidermiştir. Bunun bir sonucu olarak, halkın kişisel haber ve haberleşmeyle sınırlı olan "haberleşme" bilincini daha ileri bir noktaya götürerek, insanların çevresinde yurtda ve dünyada olup bitenler hakkında merak ve ilgi duymalarını sağlamıştır. Bu yıllarda halkın "gazeteden" başka alternatif haber kaynaklarının olmayışı nedeniyle diğer vilayet gazeteleri gibi M.A. gazetesi de haberleri sözlü aktarım biçiminden yazılı ve bir anlamda resmi hale gelmesini sağlamıştır.

M.A. resmi vilayet gazetesi olması nedeniyle, o dönemde yayınlanan diğer vilayet gazetelerinden çok farklı bir içerik ve görüntü yapısı yoktur. Gazetede yayınlanan haber ve yazıların çeşitleri, içerikleri oranları, v.b. konularda genel değerlendirme kalıplarına büyük oranda uymasına rağmen bazı küçük farklılıklarda da göstermektedir. Dış haberlerin vilayet gazetelerinde pek az verildiği yönündeki değerlendirmenin M.A. gazetesi için geçerli olmadığını söylemek mümkündür.

Dış politika ve dış haberler, gazetede yayınlanan yerel ve genel ‘haberler’ arasında, sayı itibariyle, en fazla verilen haberlerin başında gelmekte ve ayrılan satır sayısı itibariyle yapılan sıralamada da üçüncü sırada bulunmaktadır.

Gazetede yer alan haber ve yazılar genellikle imzalı ve kaynağı belirtilerek verilmiştir. Özellikle yerel makale ve şiirlerin kimler tarafından yazıldığı açık bir şekilde ifade edilmiştir. İmzasız haber ve makale yayınlanmamasına özen gösterilmiştir. Genel haber ve yazılarda da alıntı yapılan gazetenin adı açık olarak yazılmıştır. Yerel konuların ele alındığı haber ve yazılar resmi devlet politikasına uygun olarak seçilmiştir. Yol, köprü, telgraf hattı yapımı, askeri kurra çekilişi askeri okul sınavları, zabıta haberleri öncelikle verilmiştir. Yerel konuları işleyen makaleler devlet memuru ve özellikle askeri yetkililerce yazılmıştır. Sivil kişiler tarafından yazılmış makale ve yazılara yer verilmemiştir. Makalelerin çoğu İstanbul gazetelerinden aynen aktarılmıştır.

Gazetede yayınlanan yerel haberler, o dönem vilayet gazetelerinin gösterdiği özelliklere uygun olarak, resmi devlet politikasının izlerini taşımaktadır. Gazete tayin, yol-köprü-telgraf hattı yapımı, askeri kura çekilişi, askeri okul sınavları ve törenleriyle ilgili haberlere öncelik ve ağırlık vermiştir. Eğitim ve sağlık haberlerine çok az sayı ve oranda yer vermiştir. Ayrıca halkın çeşitli konulardaki sorunlarını dile getiren ve halkın çıkarlarını savunan haberler gazetede görülmemiştir.

Gazete, bir yıllık sürede yayınladığı tüm haber ve yazılar içinde ‘haberlere’ %60 oranında yer vermesine karşılık, bu haberlerin içerikleri, kamu görevlilerin tayini, güvenlik güçlerinin başarılı çalışmaları, ödül, rutbe verildiğini belirten haberler, dış haberlerde ise Osmanlı Devletinin diğer devletlerle ilişkilerinin iyi olduğuna ilişkindir.

M.A. gazetesi, daha çok saraya yakınlığıyla bilinen ve hazineden para yardımı alan gazetelerden haber ve yazı alıntısı yapmıştır. Bunlar Ceride-i Havadis, Vakıf ve Tercüman-ı Hakikat gazeteleridir.

M.A. gazetesi Resmi vilayet gazetesi olması nedeniyle hükümetin yeni yasa düzenlemelerini, uygulamalarını ve duyurularını (Emirname) oldukça fazla yer vermiştir. Ayrıca ilanlar, gazetede yayınlanan tüm haber ve yazılar içinde sayı ve satır sayısı itibarıyla yapılan değerlendirmede en fazla fazla yer verilen yazılar arasında birinci sırada bulunmaktadır. İlanların tüm yazılar içindeki oranı yaklaşık % 20 civarındadır. Gelir kaynakları arasında ilan gelirlerinin önemli bir payı bulunmaktadır. Gazetenin tirajı 2-3 bin civarındadır. Günümüz yerel basını ile karşılaştırıldığında bu tiraj oldukça fazladır.

M.A. gazetesi kamuoyu oluşturma görevini, vergilerinin toplanması sırasında yapılan yolsuzlukları gündeme getirerek yerine getirmeye çalışmıştır. Ancak bu davranış gazetecilik sorumluluğu ve “kamuoyu oluşturmak” anlayışından çok, halk arasında bu konudan kaynaklanan devlete karşı güvensizliğin giderilmesi -denetim- amacıyla yapılmıştır. M.A. gazetesi diğer vilayet gazeteleri gibi hükümet tarafından belirlenen ilkeler ve amaçlar doğrultusunda yayın hayatını sürdürmüş, bunun dışına çıkmamıştır. Resmi vilayet gazetesi olması nedeniyle bu yapının dışına çıkması da mümkün değildir.

Bu çalışmada M.A. gazetesinin ilk bir yıllık sürede yayınlanan sayıları incelenmiştir. Gazetenin tüm sayıları içinde bu süre oldukça az sayılabilecek bir süredir. Bu nedenle, bu çalışmada elde edilen sonuçlar, gazetenin tüm sayıları için geçerli olamayabilir.

Sonuç olarak M.A. gazetesi kendisine verilen görevleri eksiksiz yerine getirmiş ve kendisinden sonra yayın hayatına başlayan gazetelere ve Elazığ yerel basınına her konuda öncülük etmiştir.

KAYNAKÇA

AÇIKSES, Erdal

- 1987 "Mamuratül-Aziz Vilayet Salnamesinde Kayıtlı Kütüphaneler ve Yazma Eserler",
Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu, Bildiriler. Elazığ

ADİL, İdris

- 1990 **Uluslararası İletişim Düzeni ve Ulusal Basının Dışa Bağımlılığında Türkiye
Örneği Haberlerde Dışa Bağımlılık. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.**

AKÇAN, Lütfü

- 1986 "Türk Basının İçinde Anadolu Basının Sorunları ve Sorumlulukları; Türk Basının
Kendi Kendini Kontrolü", **Türk Basının Sorunları Sempozyumu, 26-27
Mayıs. İstanbul**

ALEMDAR, Korkmaz

- 1980 **İstanbul (1875 - 1964) Türkiye’de Yayınlanan Fıransızca Bir Gazetenin
Tarihi. 2. Baskı. Ankara: A.İ.T.İ.A. Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Y.O.
Yayınları**

ALEMDAR, Korkmaz

- 1982 **Türkiye’de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri. Ankara: A.İ.T.İ.A.
Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Y.O. Yayınları**

BARLAS, Uğur

- 1972 **Gaziantep Basın Tarihi 100.Yıl. Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği
Yayınları**

BERKES, Niyazi

- 1978 **Türkiye’de Çağdaşlaşma. İstanbul: Doğu-Batı Yayınları**

BOSTANCI, M. Yaşar

- 1971 **Anadoluda İlk Türk Gazetesi: Envar-i Şarkıyye. Ankara: Ankara
Gazeteciler Sendikası Yay.**

ÇADIRCI, Musa

- 1991 **Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapıları.
Ankara: T.T.K. Basımevi**

ÇETİN, Atilla

1984 **El-Cevaib Gazetesi ve Yayını, Tarih Dergisi, Prof. Dr. M..C. Şehabettin Tekindağ Hatıra Sayısından Ayrı Basım. İstanbul: Edabiyat Fakültesi Basımevi**

DEMİRCİOĞLU, Aziz

1973 **100 Yıllık Kastamonu Basını 1872 - 1972. Kastamonu: Doğrusöz Matbbası**
EREN, İsmail

1965 "Tuna Vilayeti Matbaası ve Neşriyatı (1864 - 1877), **Türk Kültürü No: 29**
ERTUĞ, Hasan Refik

1955 **Basın ve Yayın Tarihi (İlk Devirler). İstanbul**
GERÇEK, Selim Nüzhet

1931 **Türk Gazeteciliği. İstanbul: Devlet Matbaası**
GEVGİLİ, Ali

1985 "Türkiye Basını", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, C.1**

GÜNYOL, Vedat

"Matbuat ", **İslam Ansiklopedisi, C.**

GÜRAN, Tevfik

1989 **Tanzimat Döneminde Osmanlı Maliyesi; Bütçeler ve Hazine Hesapları.**
Ankara: T.T.K. Basımevi

GÜRCAN, Halil İbrahim

1992 "Türkiye'de Yerel Basın ve Baskı Teknikleri Açısından Gösterdiği Özellikler",
Kurgu Dergisi. S.10

HARTMAN, Martin

"Matbuat ", **İslam Ansiklopedisi. C. 7**

İNÜĞÜR, M. Nuri

1982 **Basın ve Yayın Tarihi.2.Baskı.İstanbul: Çağlayan Kitabevi**

KARAL, Enver Ziya

1977 **Osmanlı Tarihi, VII. cilt, Islahat Fermanı Devri (1861-1876) 2.baskı.**
Ankara: T.T.K.Basımevi

KARAL, Enver Ziya

1988 **Osmanlı Tarihi, VIII. cilt,Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri**
(1876-1907) 3. baskı. Ankara: T.T.K. Basımevi

KOLOĞLU, Orhan

1981 **Takvim-i Vekayi. Ankara: Ankara Çağdaş Gazeteciler Derneği Yay.**

KOLOĞLU, Orhan

“Osmanlı Basını: İçeriği ve Rejimi”, **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye**

Ansiklopedisi, C. 1

KOLOĞLU, Orhan

“Türkçe - Dış Basın“**Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C. 1**

KOLOĞLU, Orhan

1987 **Basımevi ve Basının Gecikme Sebepleri ve Sonuçları. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yay.**

KOLOĞLU, Orhan

1989 **İlk Gazete İlk Polemik Vekayi-i Mısırye'nin Öyküsü ve Takvim-i Vekayi İle Tartışma. Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yay.**

KOLOĞLU, Orhan

1992 **Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın. İstanbul: İletişim Yayınları**

MAMURUTÜL- AZİZ GAZETESİ: 1-48 Sayıları, Milli Kütüphane, (1962 SC 105)

M.C. NEİL, W.H.

1989 **Dünya Tarihi, (çev.A.Şenel), 2.baskı. İmge Kitabevi Yay.**

MARTİN, H.J.

1963 "L'Imprimerie", L'Ecriture et la psychologie der peuples,

MEMİŞOĞLU, Fikret

1964 "Elazığda Basın Hayatı", **Fırat Dergisi, Elazığ, 1964, S:22**

ÖNDER, Mehmet

1949 **Konya Matbuat Tarihi. Konya: Halkevi Yay.**

ÖNELÇİN, Hasan Adnan

1972 **Trakya Basını. İstanbul**

SUBAŞI, Nihat

1970 **Gazete ve Tekniği. Ankara**

SUGUROĞLU, İshak

1958 **Harput Yollarında. Birinci Cilt. İstanbul**

SUGUROĞLU, İshak

1959 **Harput Yollarında İkinci Cilt. İstanbul**

TOKGÖZ, Oya

- 1981 "Türkiye'de Yerel Gazetecilik Olgusu, Rolü ve Önemi", **A.Ü.B.Y.Y.O. Yıllık (1979-1980)**

TOKGÖZ, Oya

- 1987 **Temel Gazetecilik. 2. Baskı. Ankara: A.Ü. B.Y.Y.O. Yayınları**

TUĞLACI, Pars

- 1991 "Osmanlı Türkiye'sinde Ermeni Matbaacılığı ve Ermenilerin Türk Matbaacılığına Katkısı", **Tarih ve Toplum, Şubat. 1991**

TÜTENGİL, Cavit Orhan

- 1954 **Diyarbakır Basın Tarihi Üzerinr Notlar Gazetelerle Dergiler (1869-1953). İstanbul**

TÜTENGİL, Cavit Orhan

- 1966 **Diyarbakır Basını ve Bölge Gazeteciliğimiz. İstanbul**

TÜTENGİL, Cavit Orhan

- 1968 **Türkiye'de Bölge Gazeteciliği, Anadolu Basını Seminerinden Ayrı Basım, İstanbul: İstanbul Matbbası**

VARLIK, Bülent

- 1981 "1919-1938 Döneminde Konya'da Yayınlanan Dergiler", **İletişim. A.İ.T.İ.A Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksekokulu, 1981/2**

VARLIK, Bülent

- "Yerel Basının Öncüsü: Vilayet Gazeteleri", **Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, C.1**

VURAL, Murat

- 1990 "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Yerel Basın", **Kurgu Dergisi, S.8**

YAZICI, Nesimi

- 1983 **Takvimi Vekayi (Belgeler). Ankara: G.Ü. B.Y.Y.O. Yayınları**

YERLİKAYA, İlhan

- 1994 **19. Yüzyıl Osmanlı Siyasi Hayatında Basiret Gazetesi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları**

ZILLIOĞLU, Merih

- 1993 **İletişim Nedir. İstanbul: Cem Yay.**

EK - 1

M.A. No:1

(Mukaddeme)

Bu gazete insanların güç ve kudretlerine tasavvur edilmeyen ve her vakit ve her zamanda her türlü eser ve hadiseye tercüman olacak bir gazetedir.

Bunların hepsi yani bu olaylar ilahi kudretin eserleridir. Dolayısıyla bu gazetede ilahi kudretin eserleri belirtilecektir. Bu işe başlarken veyahut belirtilen işlemin yürütülmesi için teoriden pratiğe geçiş prensibi esas alınarak insanlardaki kabiliyetlerin akıl ve fikir terazisinde ölçülmesi yoluna gidilmiştir. Buradan hareketle günlük olayların oluşumu belirtilecektir. Yine günlük olayların sebep ve sonuçlarını çıkarmak ve tabii bilimlerin kuvvetini tamamlamak Allah'ın insanlara verdiği bir yetenektir. İşte bu yetenek ve her işin başında Allah'a Hamd ve Şükür etmek herkesçe bilinen bir husustur. (Biz Allah'a Hamd ü sena ederiz ve O'nun resûlüne salat ve selam ve geçmiş peygamberlerine de salad ve selam ederiz. Yine peygamber efendimizin arkadaşlarına ve sülalesinin hepsine de salad ve selam ederiz.) Günümüz insanlarına her bir olayın meydana gelişimini, oluşumunu sunmaktan daha başka birşey yoktur. Bu sebepten dolayı medeniyetin ilerlemesinin bir göstergesi olarak son zamanların akıllı kimseleri tarafından icat edilen ve haberlerin yayılma aracı olan gazetelerin kurulması gerçekten ifthar edilecek bir konudur.

Bu sebepten dolayı bütün gelişmiş memleketlerde matbanın kurulduğu ve gazetelerin icat edilmesiyle şehirlerde ve köylerde oturan insanların bunlardan yararlandığı bilinmektedir. Gazetenin çıkması ve yayılması köy ve kasabalarda oturanların fikri gelişmesinin sağlanması ve her türlü medeni gelişmenin duyurulması günden güne bir ihtiyaç ve rağbet olduğu bilinen bir gerçektir. Böylelikle her yerde medeniyetin gelişmesiyle birlikte gazeteler kurulmaktadır. Elhamdulillah Allah'ın ihsanı olarak padişahımız medarı refahımız Sultan II. Abdulhamid Han Efendimizin emriyle bütün Osmanlı ülkesinin islah ve ilerlemesi gereği olarak bütün Osmanlı şehirleri biri biriyle eşit olarak gelişmektedir. Bu cümleden olarak bizimde aziz vatanımız olan Ma'mûratü'l-Aziz vilayeti dahi Padişahımızın bu emri gereğince diğer vilayetler gibi gelişerek onların arasında yer almıştır. Öyleki vilayetimizdeki bu gelişmeler bütün ülke insanlarının nazarına sunulabilecek derecededir. Bu cümleden olarak maarif nezaretinin lütfü olarak vilayetimize mükemmel bir matbaanın aletleri getirilmiş ve bir matbaa açılmıştır. Yine bunun akabinde "Ma'mûratü'l-Aziz" isminde bir vilayet gazetesi basılarak etrafa dağıtılması hakkında Dahiliye Nazareti'ne yapılmış olan müracatımız kabul edilmiştir. Bize bu iznin verilmesinden ve işlerimizi kolaylaştırılmasından dolayı Padişahımıza teşekkür ederiz ayrıca bundan dolayı ilgililere şükran borçluyuz.

Her hangi bir yeteneği olmayan bu fakir yani ben "Mustafa Saffet" her ne kadar 4. ordu kaleminden isem de gazetecilik başkaca bir meslektir. Başka yetenekleri gerektiren bir meslektir. Hal böyleyken tayin edilmiş olduğum gazetecilik ve dolayısıyla muhabirlik vazifesini hakkıyla yerine getirebilmek, uzun müddet diğer gazetelerdeki yazarların yazılarını araştırmak ve taklit etmekle mümkün olabilir. Ancak böylelikle bu meslekte bir takım yeteneklere sahip olunabilir. Bu sebepten dolayı bu vazifede benim tarafımdan meydana gelebilecek her hangi bir hatanın affedilmesini şimdiden niyaz ederim.

EK - 2

M.A.: No.36,

Bir de matbaamızın hüsnü idaresi, abone bedelleri ile varidat-ı sairenin vakit ve zamanı ile tahsil ve istifadesina mütevacıf olduğu ve řu nedenle hitamına az bir müddet kaldığı halde ekser mülhakatte abone bedelinin haylicesi henüz tahsil olunmamış ve yazılı bedellerin böyle sürüncemede kalması mahallerince istifası mühimme kalmasından başka manaya değilse de bu suret bilahare esas idare-i matbaayı rahnedar edeceği mahallerince yazılı olan bedellerinin tamamının bir an evvel gönderilmesini temenni ederiz.

EK - 3

M.A. No:40

Gazetemizin abone bedellerinden Malatya'da ve Merkez Vilayete bağlı kazalarda çokça malumatımız olduğu ve tasrih ve irsali makam-ı celil-i vilayet-penahiden ber defaat yazıldığı halde yine gönderilmiyor. Bu kazalar içinde ekseriye de betaat ve adem-i mübakat gösteren ve 6 bin gurus kadar matlubumuzu tehir ile matbâa heyetimizin řu durumdaki darlığına sebebiyet veren Arapkir kazasıdır. Kaza kaymakamları bu misullu asar-ı maarifi isal-i terakkiyat edecek her nevi vesaitin irtisaline gayret, herkesi teşvik ve tergibe himmet edecekler iken, yardımlar ve ile himmetler şurada dursun kendi matlubatımızı dahi ve tehir eylemeleri ne kadar mucib-i esef addedilse yine azdır.

EK - 4

M.A. No:48

“İhtar-ı mahsus”

“Gazetemizin senesi, bu nüshada hitam bulup, ekser müşterilerimizin abone bedeli tasfiye olunmadığı kayden taayyün etmiş olmakla, ve matbaanın idaresi ise abone bedellerinin vakit ve zamanı ile toplamasına mütavakkıf olmasıyla gazetemizin ilerlemesine mani ve idareyi sekte dar eden bu gibi tehirat, senenin hitamını gözetmekten neş'et ediyor ise, işte o dahi tamam oldu. Bir dahi tenkide hacet bırakılmayarak bu günlerde her taraftan abone bedelinin irsaline diriğ-i himmet buyurulmayacağı umudundayız”

EK -5

M.A. No:36

“Gazetemize havadis yazmak liva ve kazalarda tahrirat müdür ve katiplerin vazifesi bulunduğu halde bazı kazalardan nadiren gelmekten ve hele Malatya Sancağı ile kazalarından ve Keban Kazasından bu vazifenin ifasına riayet görülmemekten dolayı zaruretle beraber merkez vilayetten alınan malumatı iktifa edilmiş ve gazetelerin esas vazifesi bir mahal vukuatından diğer mahal ahalisinin haberdar ve müstefid edilmesinden ibaret ise de, řu maani ile adı geçen vazifeyi ifa edememesi ne derece bahs-i teessüf olduğu vareste-yi olduğundan, lütfen bundan böyle her hafta şayanı tab' ve temnin olacak ihbarat (haberler) ile gazetemiz heyetini minnettar buyurmaları arzu olunur.”

EK - 6**M.A. No:21****"Matbuat idare-i Behiyyesinden"**

Vakit gazetesi nesh içerisinde erkan-ı devlet aleyhinde tecavüzât-ı kalemiyye neşrine mecaseret eylediğine ve gazete-i mezburun salık olduğu işbu meslek-i nâşini de ve nâhenvar umumen gazetelerin hâiz oldukları vazife-i mühimmeye bilkalemiyye mugayir ve menafî ve şeref ve şân-ı matbuata dahi bais-i şeyn ve noksanı olmasına ve şu meslek-i nâ savâbda devam-ı intişârı nezdi keramet-i veft cenabı padişahide karin-i cevaz buyrulmadığına mebni vakit gazetesi'nin bugünden itibaren bir külliye tatil ve ilgasına irade-i seniyye-i cenabi padişahı şerefsunuh ve sudur buyrulmuş olduğu beyan olunur.

Fi-1-şubat sene 99"

EK - 7**M.A. No:21**

"Padişah-ı âtifet perver şehriyar-ı inayet göster.Şevketlü, kudretli efendimiz hazretlerini iş bu tebliğnamede ilan olunan irade-i seniyye-i mülûğâneleri matbuat-ı Osmaniye'nin muhafaza-i şeref ve şân-ı maksadı âliyesine mebni olunduğunun dahi izahı yine matbuat hakkındaki hüsnü nazar-ı himayet eser Hz. padişahiyye delalet eder ki bu dahi bilumum matbuat-ı Osmaniyece şâyân-ı şükran görünür.

(Tercüman-ı Hakikat)

EK - 8**M.A. No:24**

"Mülga Vakit Gazetesinin (Tarik) namı altında neşr ve ihracına canib-i hükümet-i seniyyeden vuku bulan mücade üzerine mevki-i intişare konulduğu evrak-ı havadiste görülmüştür".

EK - 9**M.A. No:6****"(VARAKA)**

Meclis maarifin asari saire tesisine himmetlerinden kati ümit eyledik. Fakat müderris bulunduğum kurşunlu medresesi derununda bir kaç hücre alınup Darül-muallimin ittihaz kılınmış ve 750 kuruş maaş ile bir de muallim vurud etmiş idi.

Tedrisata bir müddet kalile devam olunmadan ne muallimi ve ne de talabı görüldüğünden darül-muallimin tesis edildiği acaba rüyamı yoksa heveskeran maarifini tasavvür eylemekte oldukları terakkiyat marifeden darül-muallimin tesis-i cihetine dahi taalluk eden arzu ile hayal hane-i tefekkürde tecessüm ettirilmiş bir hayal midir diye tereddüt içinde kaldığından muteber gazeteleri vasıtasıyla halli müşkilat buyrulması mercudur.

Müderris Muhammet Said

(Mamuratül-Aziz)

Baytar kılığımız cihetiyle iş bu varakayı aynen derh eyledik. Cevabını maarif heyetinden bekleriz."

EK -10

M.A. No:8

“(Meclis maariften matbaamıza hitaben gelen varakadır).

Mukaddimesi maarif meclis aleyhinde ve fıkra-i ahiri darül-mualliminin kapalı bulunduğu hakkında bazı kerimat gazezli kelimeleri içerisinde almış ve müderris Muhammet Said ünvan ve imzasına muhtevî 6 numaralı gazetenizde münderic varaka görüldü.

Maarif heyetinin vazifelerine taalluk eden hizmetlerden dolayı vaki olan mesai ve itinaların inkar etmek ve kabulü mümkün olmayıp irtika-i maarif emrinde şimdiye kadar olunan teşebbüsün asar-i münteziresi ahali yardımları ve evkaf münderise ve varidatı gibi beğenilen sermayeyi nakdiye (para) ve muavenat mükteziye ile icra meydanına konulacağı nezdi ulul-el bapta malum ve müsbet olmasıyla tefsil mahale hacet görülmez.

Darül-muallimine gelince darül-muallimin çocukları, geçen 98 senesi şubatının 17. günü resmen açılarak maarifi umumiye nezaret celilsince tayin buyrulan Ömer Efendi'nin gelmesiyle, tarihi olan 99 senesi Nisan'ın 10. gününe kadar müfettiş efendi tarafından ve ondan sonra da adı geçen öğretmen tarafından eğitime devam olunarak 37 nefer şahadetnameli muallim yetiştirilip M.Aziz idaresinde 7. ve Arapkir ve Keban Madeni'nde 1'er ki cem'an 9 kapı ilkokulda yeni usul üzerine derslere başlanmış ve görünen lüzum üzerine adı geçen muallimin kıymetli usulü öğretmek için geçici olarak Malatya'da bulundurulması hem vilayet-i celileye ve hem de maarif Nezaret celilesine arz-ı malumat olunmuş ve maarifi emri mühümmenin tamamen meydana gelmesi yalnız himmetimizin diğer ve suretiyle çalışmamızla olmayıp, cümlelerin güzel yardımıyla olacağından adı meşhur olan alimler ve vücuh vilayetin güzel teveccühü ve ihtimam göstermeleriyle sae-i seneye cenahi tacidari de ve teshilat aliyye vilayet penahide mektubu ali vechile bu güzel ve hayırlı hizmeti derece derece husul pezis (meydana gelmekte) olmakta olduğu gibi, adı geçen öğretmenin dönüşüne kadar buraca emr-i tedris müfettiş tarafından icra olunmakta bulunmuş iken varaka sahibinin hakikat hali gizlemesi (ketir) meydana olup yukarıda dahi zıkr olunduğu vechile ba-i irade, senede maarife tahsis ve maarifçe zaptı eshabına teşebbüs olunan evkaf münderiseden kendi bulunan evkafın maarife ait kısmının terkiyle hükmü iradenin infazına muavenet edecek yerde böyle hilaf-ı usul ve bir esassız olarak varaka ihdasına cesaret etmesi ne dereceler de haksızlık olduğu erbabı işaf olanlar yanında müsteğni beyan olmasıyla bundan ziyade söz söylemekten kefi lisan olunur

EK- 11

M.A. NO: 12

(İLAN)

Mustafa Hayri ve (Şeferlü Mustafa) gubâreli iki kıta mihr-i acizânem, bir kilise derununda mahfuz iken, her nasılsa zayi olduğundan, zıkr olunan mihr-i ile her kime borcum var ise nakden te'diye olunmak veyahut tecdid-i senet edilmek üzere tarih-i ilanından 31 güne kadar getirip ibraz olunmasını ve müddet-i mezkurenin inkızasından sonra o mehirler ile senet tasni ve icra olunursa kabul edileceği ilan olunur.

Fİ. 18 Kanuini evvel sene 99

Perçençli Hacı Hafız Efendizade Mustafa,

EK -12

M.A. NO: 6

(İlan-i mahsus)

Acizleri aslen Arapgir'li olup yaşıım henüz 12'ye yetişmiş idi. Zihni kasiranemce (geri zekamla) Avrupakari bir fabrikaya muavvaf olmak ve bunun ne yolda vücuda getirileceğini tasavvur için memleketimden çıkıp Erzurum ve Arabistan taraflarına gezerek Avrupa'ya gidildi orada yalnız fabrikalar dikkatlice gezildi görüldü. Bir fabrikada kalınmayıp bu kadarcıkla kafi görülmekle seyahatimiz 16 sene devam edip bu süre içinde çok yerler gezilip çok şeyler istifade olunabilirdi. Seyahatimiz sona erip M. Aziz'de bir harif (ipek) ve bir bez ve bir de çuha fabrikaları küşad edilmek (açılmak) emeliyle M. Aziz'de iskan edilip işe başlandı. Pek az bir müddet içinde sae-i şahanede ipek fabrikası küşad olup Türkiye'nin her bir mallinde mamûlatımız satılmaya başlandı. Bir uçtan da bez fabrikasının güzel bir şekilde binası yapılabildi. Fakat makine ve sair araçların alımına kudretim kafi gelmemekte kalıp ve öteden beri malen ve bedenlen kimseden bir yardım görülmemekte haliyle o halde bırakılıp ipek fabrikasına takviye verdim. Binaenaleyh 23 seneden beri M. Aziz'de küşadına muafık olduğum ipek fabrikasını bu uzun müddet içinde günden güne terakki ettirip şimdi bir dereceye gelmiştir ki, Avrupa mensucatu raddesi bir tarz da pek nefis kumaşlar imal olunmaktadır. Adı geçen fabrikanın açılışından beri lirayı Osmanî 100 kuruş hesabıyla, beher taponu 210 kuruştan 100 kuruşa çeşitleri bulunup, fiyat muknemesi vechile satılmakta idi. 4 seneden beri bu tahsis eylediğim fiyatların bir yol ile tedennisi (indirimi) düşünölmekte ve çalışılmakta idi. Elhamdülillah ve minne muavvak olabildin. malımın en güzeli şu idi ki makinelerin sürat devri ile mesela günde 20 top çıkarılıp fabrikamız 100 kuruş ticaret bulur idiyse şimdi 30 top çıkarılıp yine adı geçen ticarete razı olup meydana gelen hasılasından bulunan fazlayı bilhesap %15 gurus noksanına sattım ve satacağım ve her gün ve her saat çalışıyorum ki daha mükemmel surette yeni yeni makineler ihdas edip envai türlü nakışlar ve renkler verip şimdiki halde her bir mahallin ipek fabrikası imalatından güzel olduğunu herkes bilir ise de daha ilerisine varmak emelinde olduğunu ilavveten ilan eylerim

M. Aziz'de ipek fabrikatörü Tebaa-yi Devlet Aliye'den Ermeni Milletinden Kirgor Keramit

(M. AZİZ)

Vakian adı geçen fabrikatörün kendi ihtira mahsus olarak çıkarmakta olduğu kumaşlar hakikaten Avrupa mensucatına emsal bir tarzda peyin nifazında olduğu (***)2 numaralı nüshamızda bir itiraf beyan olunmuş idi. İşte işbu varakasından dahi çıkarmakta olduğu kumaşların en aşağı fiyatı ile işi ilerletmek niyeti anlaşılmaktadır. Ancak adı geçen sayfada söylendiği gibi adı geçen iplik fabrikası ittihas olunmak üzere inşa etmiş olduğu binanın fabrika haline getirmesi vücuduna luzum acil görülen makinelerin celbine ve bu işe hamiyetkaran erbabı iktidarın yardımına mutavaffıktır. İplik mamûlatı gibi az ve erbab-ı servete has olan kumaşın buraca nesc olunmasından (dokunmasından) ahalice ve fabrikatöre hasıl olan istifade mevki-i mütaaleye nihade kılınırsa çoğul kesreti ile hasıl olması ve ürünlerine herkesçe ihtiyaç bulunması cihetiyle iplik ve bez fabrikaları kuruluşundaki ehemmiyet fevkaledenin tarifini zaid addederiz

EK -13

(**)Gazetenin 2. sayısında yukarıda belirtilen haber şu şekildedir; "Memleketimizin başlıca ürünleri ipek, pamuk ve Afyon'dur. Bunlardan pamuk ve Afyon dışarıya, gönderilmektedir. İpek ürünü de Harput'ta ve Elazığ'da 2 fabrikada kullanılarak Avrupa mensucatına uygun bir tarzda her nevi kumaş üretilmekte ve komşu vilayetlere gönderilmektedir".

EK-14

M. A.NO: 12 "Zat-ı Âli-i vilayet penahın cümle-i asâr-ı âliyyelerinden olup mukaddeme maârif-i nezaret celilesi canab-ı Âlisindenmezuniyet ita buyrulmuş ola'n usul-i hadisten nehibetül Fikr tercümesi eseri muteberin matbua-i vilayet de tab-u temsiline beda-ü mübaşeret olunmuştur Asıl müellifi meşhur imam rahmetüllah olup tercüme-i mezkure metnû , şerhiyle hâside olan ve kütübü saireden ilavesi lazım gelen fevâidi câmi ü ve fenn-i garib-i mezkurede talebe-i ulûm için mucib-i temhîlât olacak elhak bir eser-i nâfi olmasıyla ve matbaamızın bi ihsanehü taâîfâ hâdim-i ashab-i maarif olmak üzere tab'ını arzu ettiği asarın mebdainda işbu eser-i celilin tesadüfî hüsn-ü tefesele şayan bulunmasıyla şimdiden beyan-ı memnuniyet ederiz.Nüshası talep buyrulacak olursa vilayâtı matbuaları vasıtasıyla irsalinde kusur olunmayacağı dahi ilaveten bildirilir

EK-15**M.A. NO: 2**

Gazetemizin geçen haftaki nüshası, bayram tatili nedeniyle çıkarılmamıştır. Değerli okuyucularımızdan özür dileriz.

M.A. MO: 29

"Matbaamızca bazı maani hayuletinden dolayı geçen hafta gazete çıkarılmasına muavfık olunmadığı cihetle özür dileriz.

ÖRNEK HABERLER**M.A. NO: 46**

Babasından kalmış olan envar-ı kesirei sefahat yolunda sarf ve ilhâk eden bir çok kadınlar tezevvüh ve müddeti kalilede tatlik ile bunlardan bir hayli evlat dünyaya getirmiş olan ve sefahati hesabıyla çapkın (rifat) demekle maruf bulunan adam büyük çamlıca kâin kısıklıda mutasarrıf olduğu köşkte, hizmetini bir Arap cariye ile maktul bulunmuştur.

= Mutala =

Su testisi su yolunda kırılacağı aşikâr idiğinden umum için hissement olacak bir efal olduğunu görerek mevla muhafaza buyursun. İnsan için pek büyük medamet hasıl eden bir ibrettir.

M.A.NO: 46

Halep'in Bab-ül- Neyrep cihetinde çergenişin kıptiyândan birisinin karısı bugünlerde iki başlı bir çocuk doğurmuştur. Bu çocuğun iki başı olduğu gibi iki yüzü olup fakat yüzünün biri değirmi, diğeri uzunca ve gözlerinin biri ela diğeri siyahça olarak, sair azası mükemmeldir. Bu iki başlı ve iki yüzü çocuk dünyasını göremeyip meyyeten doğmuş olduğunu Fırat Gazetesi yazıyor"

M.A.NO:46

"Abdullah-üs sahib namında Şam'lı bir tacirin bu defa San Francisco'da vefat ettiği vegayetle muhibi kelâb olan bu zatın 300 kadar köpeği, bir çok seneler sureti mükemmelede beslendikten başka vefatında dahi malının bir sülânî bunlar için ve 250 bin dolarını dahi derseadet köpekler için bila vu âris vefat etmesine mebni malından 3 sülani dahi umuru hayriye için vasiyet eylemiş olduğu, San Francisco Polis'ten naklen Tercüman-ı Hakikat yazıyor.

M.A. NO:6

"Tevcihat"

Hazine-i Maliye masrafiyat umumiye muhasebecisi İbrahim Efendi Hz'ne Rütbe-i bâla Konya vilayeti adliye müfettişliği, Kastomonu vilayeti Adliye müfettişi Sabık Edip Efendi'ye, Kastomonu Vilayeti Adliye müfettişliği mahkeme-i istinaf azasından Arif Bey'e Manastır Vilayeti Adliye Müfettişliği Hüdavendigâr Vilayeti Müdde-i umumisi Sabık Rauf Bey'e Erzurum Vilayeti Merkez Bidayet Mahkemesi Hukuk Dairesi Reisliği, Dersaadet istinaf mahkemesi Hukuk kısmı 1. sınıf zabıt katibesinden Arif Hikmet Bey'e Ser Kurane-i Hz, Şehriyari Osman Bey Efendi Hz.'ne murahsar nişan ali-i Osman-i İhsan buyrulmuştur.

M.A. NO 38

"Kasabanın iplikhane çarşısı muntazam bir şekle konulduğu evvelce yazılmıştı. Belediyenin eseri ikdamı ile Saraç Çarşısı dahi kabiliyet mevkiyesi nisbetinde tanzim olunmakta ve M. Aziz'in sokakları, kaldırımları dahi şayan-ı takdir bir suretle yapılmakta olduğunu ve ahalimizin dahi bu misullu icraat ve tanzimat medeniyyesi nazarı rağbet ve Kemali memnuniyetle telakki eylemekte bulunduklarını görmekle mesrur-u müteşekkirimiz.

M.A.NO: 7

"Şehrihal ruminin 3. perşembe günü Saat 11.00 raddelerinde Tüfekçi Musis'in dükkanında kurcalanırken kazaen ateş alan tüfek kurşunu Pincirikli Ömer'in sagir-i mahdumu Ali'ye isabet etmesinden dolayı merhum müteessiren vefat etmiş ve bu bapta maznuyetleri iddia olunan merhum Musis'le ve Vahna Kariyeli Hüseyin'in icra olunan tahkikatı evveliyeleri mahkeme-i hidayet'e ita kılınmış idiği zabiteden verilen jurnal mefadından müsteban olmuştur.

M.A. NO:9

"Ebu Tahir Nahiyesine tâbi Elgökaliyya kariyesi sâkinelerinden Molla Veli'nin kerimesi, Harput'un Ağa mahallesi ahalisinden Dellal Süleyman'ın hafidi Berber Mehmed'e akt ü tenkih edilmek üzere merhumun hanesine gelip henüz emri izdivaç icra edilmediği ve merhum para tedarik için Hal-i kariyyesinde bulunan akrabası yanına gitmiş olduğu halde, şehri hâlin 20. günü mezbura nezdinde bulunan çakı ile boğazını kert ederek nefisini telef etmiş olduğu zabiteden verilen jurnal-i mefadından müsteban olmuştur.

Merkumenin bu vechle kendi eliyle efna-i hayatını sebebi ihtiyari hakkında mahkeme-i cinayetten bir güne malûmât alınabilir ise âti de derç sahife-i beyan olunur.

M.A.NO:19**(Kaza-i Nâgehâni)**

Cenabı hak emsalinden muhafaza buyursun. Şehri cari'nin 14. günü saat 8 raddelerinde kesretle nüzul eden yağmur esnasında Harput'un Perçenç kariyesi ahalisinden Tato Hazar namı Ermeninin 15 yaşında bulunan mahdumu Moses, tarlada çift sürmekte iken suika isabetiyle müteessiren vefat eylediğini misüllü civarında olan bir res-i camuz dahi telef olduğu ve bu mahale yakın olan diğer iki nefer köylüler dahi şaikânın şiddetinden yere düşerek bir vakit baygın yatıp bâde ayıldıkları, zabıadan verilen jurnal-i mefadından maateessüf müsteban olmuştur.

M.A.NO:41

"Kinederiç Köyü ahalisinden Hacı Muhammed oğlu Muhammet namında birisi tüfeğini alıp güştü güzar ederken tüfek kazaen boşalarak nüfuz eden kurşun merhumun ayağına isabetle müessiren vefat eylediği maateessüf istima edilmiştir. Vakai mezkureye dair elbette zabıta ve adliye dairesince icrayı tahkikatla istishar-ı hakikat olunmuş olacağı memul ve sıhhati bizce meçhuldür. Kariyye-i mezburede şehri Hal-i Rumi'nin 18. çarşembe gecesi saat 4'te harik zuhuriyle bir hane muhterik olduğu köylünün himmet ve gayyretleriyle başka hanelere sirayet etmeksizin bastırıldığı haberi verilmiştir."

M.A.NO:29

98 Senesi Rumiyesinden müdevver ile 99 senesinde mudde-i umumi muavinliğinden vürud eden cezaiye 138 maddeden ibaret ve bunun 120'si cenha ve kabahat ve 18'i cinayet olup işbu cenaha ve kabahat maddelerinden 96'sının hatamına değin fasıl ve rüiyyet olunarak 24'ü dahi devren sene-i haliyeye kaldığı ve salifezzikr 96 maddede meznun aleyhim bulunan 266 eşhas 189'u hapis ve ceza-ı nakdi ihdasiyla ve 77 'si beraatle muhakemeleri bağdel icra mahkum oldukları ve mevacı cenahiyeden dahi sene nihayetine kadar fasıl ve rüiyyet olunan marezzikr, 24 eşhas müttehimeden 12'sinin görgü cezasıyla mücazeti ve 12'sine de beraatleri indel muhakemet sabit olarak taht hüküm ve kararı alındığı baki 13 davanın dahi sene-i haliyeye müdevviren muhakemat tahbikatı derdest bulunduğu ve hasbel usul işbu cetvele derç edilmeyen 125 adete de kararname çıkarıldığı, mevki resmiyesinden malumat verilmiştir." Fi 9 Nisan, Sene 300

M.A. NO: 2

"Besni Kasabasına yarım saat mesafede kain Serhan nam Bah mahallesinde, geçen şehriyülün 26. günü saat 8 raddelerinde ansızın bir kasırga zuhuruyla tesadüf ettiği 20 kadar hanenin duvarlarının bazılarını kamile ve bazılarının birer taraflarını yıkmış ve mahle-i mezburede vakıf 100 kadar cesim dut ve sair eşcarı kökünden taliğ ve 40-50 tavuk 3 adet kuzu ve 1 eseb ve 1 esteri ve 15 yaşında bir kız çocuğunu bir kaç defa yüz metre miktarı havaya kaldırıp indirmesinden mezkur kuzu ve tavuklar telef ve mezkur eseb ve ester ve mezbure kız çocuğunu eltam kabul etmez derecede mecruh etmiş ve bundan başka mahalle-i mezburede 4-5 hane damların da kilim üzerlerine serilmiş 100 kile İstanbuli miktarı bulguru kilimleriyle beraber gaib olmuştur. Mezkur kasırga yarım saatten ziyade intidat ve yarım saat kadar mesafeyi dolaşp uğradığı ve tesadüf ettiği mahalleyi tahrib eylediği ve içinde ziya..... Besni'den alınan mektub-u naiden anlaşılmıştır. Vehüve ale külli şeyin kadir.."

M.A. NO: 3**TELGRAF HAVADİSİ**

Berlin 13 Teşrini evvel: Gazi Muhtar Paşa Hz. bağleten hastalanmıştır.meşarıileyh Hz. (Mağdeburg)'a ve Viyana'ya hareketini tehir eylemiştir. Meşarı ileyhın hastalanması üzerine Berlin' elbayı meşhuresinden 3 zat tedavisine memur olmuştur.

Londra 12 Teşrini evvel: İştirakiyon efkarını neşretmek üzere Londra ile İsviçre'de vakıf, Cenevre'de Rusça birer gazete isdas olunacağı şayiğ olmuştur.

Londra 12 Teşrini evvel: Romanya heyeti vükelasının yeniden teşekkül edeceği vayatı mevsusedendir.

(Ajans Havas Telgrafnameleri) Londra 11 Teşrini evvel: Daily Tegrafi Gazetesine Peşte'den küşide olunan telgrafnamedir. (Karpas) Karpas dağlarının cenub tarafından (volkan) geçidini muhafaza eden bir müfreze Romanya askeri Avusturya ve Macaristan hududunu tecavüz ve Avusturyalıların bazı kışlalarını işgal etmiştir. Romanya askerinin kumandanı mezkur kışlaların Romanya memalikinde inşa olunmuş olduklarını iddia eylemiştir. Bir bölük Avusturya askeri dahi mezkur kışlaları istirdat ve Romanyalılardan 60 neferi esir etmiştir.

Tunus'ta bulunan Fransa askeri peydepey Fransa'ya evdet etmek üzere geçen hafta 4 bin asker dahi geri dönmüştür. Teşrinisaninin 15'ine kadar 5-4 bin nefer Fransa askeri dahi vapurlara binerek memleketlerine döneceklerdir

İCMAL-İ AHVAL

M.A. NO: 11

"Bu hafta postasıyla vürud eden Dersadet-i evrak havadisinde politika mesâiline âî şâyân-i dikkat-i mübahis-i mühimme görülmemiştir. Avrupa telgarfınamelerinden rivâyet olunan icbâr-ı siyâsiye cümlesinden olarak düvel-i mütehâba arasında bekâ-yı mesâlemeti ihlâl edecek bir hal olmayıp, Rusya Hâriciye Nâzırının Çar tarafından Alman imparatoruna yazılmış olan nâmeyi hâmilin Berlin'e azimetle Rusya matbuâtının bir suret-i sukûnete inkilâbi devletin müşâriylehâ beynlerinde husul-i mesâfâta delil add olunduğu ve bir vakitten beri Fransa ile Çin hükûmeti arasında tahaddüs eden ihtilâfâtın ikâ..... edebilecek derecelerde olmadığı anlaşılmaktadır. Fransız gazetelerinin Almanya aleyhinde husumetkârâne idâre-i lisân olmakta bulundukları halde her iki taraf matbuâtının adem-i tecavüzâta dair hâriciye nezâretlerinden emir itâsı ve ortada bir mesele-i mahsûsa-i hasmâne bulunması cihetleriyle neşriyât-ı vakânın mevâzene-i sulh ve mesâlemet-i taygir edecek mertebede hâiz-i tesir olmasıyla cây-i endişe sayılamaz.

Saltanat-ı seniyye ile İngiltere devlet-i fehimesi arasında yeni bir ticaret muahedesi akdi mezâkirâtına devam olunarak netice-i maslahata değin İngiltere'den vürud edcek emtâ (emtia) ve eşya kıymet mühimmesinden (..) %8 nisbetinde resm-i istihsâli hakkındaki karar âli devlet-i müşâriylehâ sefâretine tebliğ olunduğu ve İngiltere ile devlet-i âliyye meyânesindeki münâsebat-ı dostâneye binâen İngilizlerin her halde mazhar-i imtiyâzât ve müsâedât olacağı evrâk-ı havadis rivâyâtındır.

Vilâyeti Şâhânede tenkisâtı cedide ve ıslahât-ı mükemmele-i dâhiliyye icrâsı neyât-ı hıryesiyle Bâb-ı âli'de müteşekkil ve müzâkerât-ı lâzıme ile mütevağgil komisyonda bazı cesim şehirlerin bir takım yeni mutasarrıflıkların teşkil ve ilhâkıyla velâyet-i ittihaz olunacağı hakkında cereyân-ı müzâkerâta dair bazı rivâyât görülmüştür"

M.A. No 15

İCMAL-İ AHVAL

Nehilistler tefrikaya giriftar olması telgraf ahbar sâresinden olup medeniyeti vahşiyete her vechile tercih ve takdim edenlerce baisi memnuniyet havadis mübtenceden addolunabilir. Nehilist ve sosyalist ve kominit ve ademiyyon ve iştirakiyyon ünvan baridleri ile yad olunan asayiş-i umumi muhaliflerinin birbirlerine düşerek sahâyif-i aleminden irtifa nam ve nişanları her tarafça şayan-ı arzudur. Memalik mahrusenin bu babta mahfuziyeti mucib teşekkür iltâfı'ı ilâhiyyedendir.

Bir aralık İran memâlikinde bu kabilden babi'ler zühur etmiş ise de az bir müddet-i kalilede nam ve nişanları mahv u nâ-bedid olmuştur.

Sudan içinde beynel asad tefrika düşerek ve müteneffizon arap seyyat ve şekâveti derk ederek kendilerini çekmeye ve sevakin eşnasından iştiba ricat kahriye mecbur oldukları ahbar ahiredendir. Avrupa'dan postalar gelemeyi hasebiyle malumat-ı siyasiye noksan ise de her cihetten alınan havadis sulh ve selamete dairdir. Fransa ile Çin arasındaki mübâyette bâis olan madde Tunkin meselesi imiş. (Ceride-i Havadis)

Rusya ticaretgahlarında görülen emârelere nazaran memâlik-i mezkûrede kariben bir buhran-ı mali zühuru muhtemeldir ve bu hususda Londra Gazetelerinden birine Petersburgtan şu vechile yazıyor. Petersburg ve Moskova'da ticaret buhranı neticesi olamak üzere meskukat killeti müşahade olunmuş iki hafta zarfında 10 milyon rubbe m'tecaviz konbo senetleri protesto olundu. Amele Moskova daki büyük fabrikalar iş vaktini haftada bir gün kadar taklil etmişlerdir. Borsa'da revaç bulunmayıp hava üzerine muamele olunuyor. Fransa ile akd-i muahede eden İmparatoru Fransa aleyhinde bulunan manidariler tarafından tesmim ve itlafi Paris'te hayli telaşı mucib olmuştur. Fransa hükûmeti şimdilik Tunkin'e asker sevki ile meşguldür..... (Vakit)

M.A. NO: 23

"Nusret" adlı gazeteden naklen Ceride-i Havadis'in rivayetine göre, Çin hükümeti altında bulunan ve miktarı 35'ten 40 milyona kadar tahmin olunan ehl-i İslamın müstakil bir hükümet tesisine öteden beri arzuları olup bu kerre Fransızların galebesinden memnun olarak bu emellerini icraya çalışmakta imişler.

M.A.NO: 38

"Ziya-i kaskasya namıyla Tiflis'te tab ve neşr olunan Tatar Gazetesinin verdiği malumata göre, Rusya Dahiliye Nezareti tarafından memuren Kazan'a izam olunan Baron Eykugel ile Kazan Valisi vilayet-i mezkure dahilinde bazı kararı gezüp ahaliyi müsellemeden bir takımının yiyecek bulamamak derecesindeki fakir ve ihtiyaçlarını görmekte bunların itamı için bir komite teşkil etmişlerdir. İşbu komite Nisan iletidasından bidâ ile mahsus bir matbah mahsus bir mutfak bina ederek muhtacını teşkil gayet ucuz bir bedelle infaka başlamıştır.

M.A. NO: 13

"Ermeni Millet-i Meclis-i Umumiyesinin evvelki ictimâında memur komitenin teşkiline ibtidar ile Ermeni murahha ve ruhbanlarından bazıları aza sintihab olunmuşlar, Petesburg ve Moskova Ermenileri ile içmiyaz'ın Sinodus heyetini patrik retetli Narsis Efendi Hz.'nin kotogino..... tâbini intizarında bulunuyorlar imiş

M.A.NO:13

"Rusya İmparatoru III Alekxander Hz.'nin bir iradesiyle Merterus Senados (senvedos) meclisinin kararıyla Moskova'daki senber bir kilisesi kane-i müstemilat ve akar ve faizi ile beraber Dersaadet Rum patrikinin idare-i ruhaniyesi eline verildiği Phare du Bosphore gazetesinden rivayetle Ceride-i Havadis'te görülmüştür."

M.A. NO: 16

"Ermeni Patriği idare Meclisinin kararı mucibince bir heyet mebuse patrik rutbeli Nors Efendi Hz.'nin hanesine gidip Mecliste riyasete gelmesi rica olunmuş ise de inhiraf bahisle adı geçen toplantının teklifini kabul edemeyeceğini özür beyan etmiştir."

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTELERİ
11.12.2012